

CONCILIUM ROMANUM I PRO REFORMANDO ECCLESIAE STATU.

**Celebratum anno Domini 1074.
(Apud MANSI, Conciliorum Collect. tom.
XX, col. 401.)**

Gregorius, praedecessorum suorum vestigiis insistens, per epistolam ad episcopos Longobardiae datam indixit synodum prima hebdomada Quadragesimae celebrandam. Statuto die episcopi qui convocati fuerant magno numero adfuerunt. Ad expurgandam Ecclesiam a concubinariis sacerdotibus principio statuerunt, ut, secundum instituta antiquorum canonum, inquit Lambertus, presbyteri uxores non habeant, habentes aut dimittant aut deponantur. Nec quisquam omnino ad sacerdotium admittatur, qui non in perpetuum continentiam vitamque caelibem profiteatur. Quam constitutionem dum jussu pontificis episcopi in Germania promulgassent, acciderunt quae a Lamberto anno 1074 describuntur his verbis: Adversus hoc decretum protinus vehementer infremuit tota factio clericorum, hominem plane haereticum et vesani dogmatis esse clamitans, qui oblitus sermonis Domini, quo ait: Non omnes capiunt hoc verbum: qui potest capere, capiat (Matth. XIX, 11, 12); et Apostolus: Qui se non continet, nubat; melius est enim nubere quam uri (I Cor. VII, 5): violenta exactione homines vivere cogeret ritu angelorum, et dum consuetum cursum naturae negaret, fornicationi et immunditici frena laxaret. Quod si pergeret sententiam confirmare, malle se sacerdotium quam conjugium deserere, et tunc visurum eum, cui homines sorderent, unde gubernandis per Ecclesiam Dei plebibus angelos comparaturus esset.

Nihilominus instabat, et assiduis legationibus episcopos omnes socordiae ac desidiae arguebat, et nisi ocius injunctum sibi negotium exsequerentur, apostolica se censura in eos animadversurum comminabatur. Archiepiscopus Moguntinus sciens non parvo constare operam hanc, ut tanto tempore inolitam consuetudinem revelleret, atque ad rudimenta nascentis Ecclesiae senescentem jam mundum reformaret, moderatius agebat cum eis. Et primo eis in dimidium annum inducias et deliberandi copiam dedit, hortans eos ut quod necessario faciendum sit sponte faciant, et tam sibi quam Romano pontifici necessitatem adimant aliquid in eos quod secus sit decernendi. Ad ultimum congregata synodo in Erfordia mense Octobri pressius jam imminebat, ut, relegata omni tergiversatione impraesentiarum aut conjugium abjurarent, aut sacri altaris ministerio se abdicarent. Multas econtra illi rationes afferebant, quibus instantis perurgentisque improbitatem [forte, importunitatem] eludere, sententiamque cassare niterentur. Cumque adversus apostolicae sedis auctoritatem, qua se ille ad hanc exactionem praeter voluntatem propriam compulsus obtendebat, nihil argumenta, nihil supplicationes precesque proficerent, egressi tanquam ad consultandum, consilium ineunt ut in synodum non redeant, sed injussi omnes in domos suas discedant. Nonnulli etiam confusis vocibus clamitabant, melius sibi videri ut in synodum regressi ipsum episcopum, priusquam execrabilem adversus eos sententiam promulgaret, cathedra episcopali deturbarent, et merita morte multato insigne monumentum ad posterum transmitterent, ne quis deinceps successorum ejus talem sacerdotali nomini calumniam struere tentaret. Cum ad episcopum relatum esset hoc eos machinari, commonitus a suis ut tumultum qui oriebatur matura moderatione

praeverteret, misit ad eos foras, rogavitque ut sedato pectore in synodum regrederentur, se, cum primum opportunitas arrisisset, Romam missurum, et dominum apostolicum, si qua posset ratione, ab hac sententiae austeritate deducturum. Postero die admissis in auditorium communiter laicis et clericis, veterem illam de reddendis decimis querelam replicat, etc.

In hac eadem synodo excommunicatus est Robertus Guiscardus Nortmannorum princeps, de quo in fine libri primi epist. Gregorii supra haec referuntur: Celebravit Romae synodum, in qua, inter caetera quae ibi gesta sunt, excommunicavit atque anathematizavit Robertum Guiscardum ducem Apuliae et Calabriae atque Siciliae, cum omnibus fautoribus suis, quousque resipisceret. Post haec diversorum abbatum et episcoporum causae cognitae sunt et dijudicatae. Pictavensibus canonicis indultum fuit, ut eorum episcopus, decanus, vel alius aliquis praelatus, jus retineat certis diebus cantandi missam in aliena et exempta ecclesia, sicut Romae atque alibi in stationibus observari consueverat. Decreto hujus synodi mandatum est Hispaniarum Ecclesiis, ut Romanum ordinem atque officium recipiant, prout Hispaniarum episcopi qui praesentes erant se facturos promiserant. Insuper lectae fuerunt litterae Geisae Hungariae regis, quibus idem rex suum erga sedem apostolicam incomparabile studium et observantiam indicabat, petens ne adversantium hostium suorum querelis et calumniosis accusationibus ulla fides adhibeatur.

In eadem synodo Guilielmus episcopus Bellovacensis dignum exhibuit specimen Christianae charitatis et episcopalis modestiae, ut qui gravissima a suis tam clericis quam laicis perpressus, pro iisdem ea de causa excommunicatis apud pontificem intercesserit, eosque ab excommunicatione absolvi petierit et impetraverit. Ad hanc eandem synodum vocati sunt canonici Lucenses, ut

causam redderent cur adversus Anselmum episcopum suum Lucensem conspirassent. Qui de conspiratione et insidiis suo episcopo instructis convicti, juxta canones et capitulum sancti martyris et pontificis Fabiani, quo conspiratores et insidiatores suorum episcoporum curiae tradendos esse decernitur, judicio totius sanctae synodi etiam ipsi curiae traditi fuerunt. Haec ex Gregorii epist. 51 et sequentibus decem, Baronius anno 1074, num. 36 et sequentibus.

Vide epistolam Gregorii ad Ottonem Constantiensem episcopum, infra capitulo primo sequentis apologetici, qua eum de rebus in hac synodo gestis summatim ac breviter informat, quaeque in ea salubriter contra Simoniacos et concubinarios decreta sunt per eundem promulgari praecepit. Apologeticum sermonem pro hac synodo scripsit auctor quidam hujus temporis, qui exstat in antiquissimo manuscripto codice monasterii Weingartensis, quem inde descriptum hic subjungimus.

INDEX CAPITULORUM

- I. Decretalis epistola venerabilis papae Gregorii, etc.**
- II. De auctoritate quatuor principalium conciliorum oecumenicorum.**
- III. De auctoritate apostolicarum constitutionum.**
- IV. De auctoritate reliquorum conciliorum.**
- V. Brevis enumeratio decretorum superioris epistolae.**
- VI. De primo statuto, id est de Simoniacis.**
- VII. De secundo statuto, id est de emptoribus ecclesiarum.**

VIII. Quod et sacra Scriptura damnet venditores spiritualium officiorum.

IX. X. Item quod emptores eorum damnet, et quod mediatores hujus negotii damnet.

XI. De tertio statuto dictae decretalis epistolae, id est, ut incontinentes altari nullatenus ministrent.

XII. De anathemate eorum qui defendunt incontinentiam sacerdotum per Sozomeni cap. ex Tripartita historia depromptum.

XIII. Quod non sacrorum ministris, sed laicis, permissum sit ut unusquisque suam habeat uxorem.

XIV. Quid Apostolus constituat de sacris ordinibus.

XV. Utilis consideratio ejusdem institutionis.

XVI. Expositio beati Hieronymi super eandem institutionem.

XVII. De quarto statuto praedictae decretalis epistolae, ne populus officia clericorum recipiat, quos apostolica statuta contemnere videat.

XVIII. Cur eorum officia populo sint prohibita.

XIX. Explanatio cujusdam capituli quod praesenti statuto videbatur adversari

XX. Quid dominum apostolicum compulerit ut haec statuta depromeret.

XXI. Quod non illis, sed sanctis Patribus, pro hujusmodi statutis esset indignandum.

XXII. Cur eisdem statutis nullae appositae sint induciae.

XXIII. Quod domnus apostolicus non solum episcopos sed et subditos eorum damnare possit.

XXIV. Quod cujuslibet episcopi parochianus domno apostolico etiam plus debeat obedire quam proprio episcopo.

**APOLOGETICUS SUPER DECRETA
Quae venerabilis papa Gregorius ejusdem
nominis septimus in Romana synodo
promulgavit contra Simoniacos et
incontinentes altaris ministros.**

PROLOGUS.

In superioribus epistolis illi nostro, nolit Deus ut deinceps dicam, aemulo, sed amicissimo satisfacere studui, et capitulum statutis nostri apostolici contrarium nullatenus attendendum, ut puta sub anathemate prohibitum evidenter monstravi, adeo videlicet ut ipse amicus noster se jam non ulterius contentioni, sed amicitiae operam daturum mihi rescriberet. Sed plures adhuc restant, qui eisdem statutis obstinato animo nimium periculose, imo perniciose resistunt, qui et alios simpliciores, quippe non multum studiosos ad considerandos canones adeo seducunt, ut et ipsi praedictas authenticas sanctiones contemnant, et suam consuetudinem jucundissimam quidem, sed perniciosissimam, retinere contendunt. Quod non plures eorum fecissent, ut mihi videtur, si ipsis compertum bene esset quam parum et potius quam nihil noster apostolicus in praedictis statutis deviet a sanctis Patribus. Quapropter mihi meisque similibus commodum fore

censui, si eadem statuta canonicis scripturis conferrem, et mutuam eorum concordiam qualiscunque styli officio breviter ac fideliter commendarem, et hoc ea intentione: ut si quis forsitan ex idiotis hoc inspicere dignetur, tanto vivacius ad obediendum apostolicis institutis resipiscat, quanto evidentius videat haec eadem nullatenus a sacratissimis canonibus deviare, sed cum eisdem ex ipsa sacra Scriptura processisse.

CAPITULA.

I. In primis igitur decretalem epistolam nostri apostolici describere juvat, ut tanto apertius sequentia elucescere valeant.

«GREGORIUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto in Christo fratri OTTONI Constantiensi episcopo, salutem et apostolicam benedictionem.

«Instantia nuntiorum tuorum,» etc. Exstat supra inter epistolas.

II. Sed priusquam statuta singulatim consideremus, quiddam de ipsorum canonum auctoritate non incommodum aestimo praelibare, ut tanto firmiter teneatur quidquid ex eis ad observandum nobis denuntiatur.

Sanctissimus papa Gregorius, quem noster apostolicus nomine et actione nostris repraesentavit temporibus, in sua synodica, id est synodali epistola, sanctissima quatuor concilia confirmat ita: Sicut sancti Evangelii quatuor, sic quatuor concilia suspicere et venerari me fateor: Nicaenum scilicet, in quo perversum Aarii dogma destruitur; Constantinopolitanum quoque, quo Eunomii et Macedonii error vincitur; Ephesinum etiam primum, in quo Nestorii impietas judicatur;

Chalcedonense vero, in quo Eutychetis Dioscorique pravitas reprobatur, tota devotione amplector, intergerrima approbatione custodio; quia in his velut in quadrato lapide sanctae fidei structura consurgit, et cujuslibet vitae atque actionis norma consistit. Quisquis eorum soliditatem non tenet, etiamsi lapis esse videatur, tamen extra aedificium jacet. Cunctas vero personas quas praefata veneranda concilia respuunt respuo, quas venerantur amplector; quia dum universali consensu sunt constituta, se et non illa destruit, quisquis praesumit aut solvere quos religant, aut ligare quos solvunt. Quisquis ergo aliud sapit, anathema sit. Hucusque Gregorius.

Hanc autem synodalem epistolam idem apostolicus statim post ordinationem suam composuit, et reliquis patriarchis, quippe Constantinopolitano, Alexandrino, Antiocheno, Hierosolymitano transmisit. Consuetudo enim erat eo tempore ut quilibet in aliqua patriarchalium sedium noviter ordinatus, se praedictas quatuor synodos custodire, reliquis sedibus transmissa epistola profiteretur, antequam nomen ejus apud reliquas sedes in diptychis describi mereretur: nomen videlicet praedecessoris ejus, licet defuncti, reliquae sedes computabant inter viventes, donec ipsius noviter inthronizati praesulis synodicam reciperent epistolam: quae quia eundem episcopum quatuor synodos recepisse denotavit, hoc sibi nomen synodicam ab eisdem synodis non incongrue videtur mutuasse. Hanc autem consuetudinem illius temporis fuisse idem sanctissimus papa testatur in epistola ad Secundinum servum Dei inclusum, quam et usque ad beati papae Adriani tempora, quippe ad Carolum regem, perdurasse Joannes Romanae Ecclesiae diaconus asserit, qui Vitam S. Gregorii ex praecepto Joannis papae fideliter descripsit. Sed utrum adhuc eadem consuetudo perduret ignoro, quam tamen praefatis temporibus fuisse non dubito. Patet ergo evidentissime quam magnae sint auctoritatis illa

quatuor concilia, quae sanctus Gregorius, imo per ipsum Spiritus sanctus, non semel, ut praedictum est, sed saepius et Evangeliiis comparat, et omnes ab eisdem dissentientes anathematizat, quae et quilibet novitius patriarcha se observaturum per epistolam suam reliquis sedibus profiteri debebat, si se inter catholicos patriarchas in diptychis describi volebat.

III. Decreta vero sanctissimorum Romanorum pontificum, si possemus, etiam studiosius quam illa quatuor concilia venerari et observare deberemus, cum et ipsa concilia omni firmitate carerent, si non apostolicae sedis pontifices eadem per apostolicam auctoritatem congregare et corroborare decrevissent. Unde et beatus papa Marcellus, qui et ante Nicaenum concilium sua decreta martyrio consecravit, ipse, inquam, vir apostolicus in decretis suis capite undecimo testatur ita: Ipsi apostoli eorumque successores, Domino inspirante, constituerunt ut nulla fieret synodus praeter Romanae sedis auctoritatem. Sanctus quoque Athanasius praesul Alexandrinus, qui non minima pars Nicaeni concilii fuit in epistola ad Felicem papam cap. 2, ita dicit: Scimus in Nicaena magna synodo trecentorum decem et octo episcoporum ab omnibus concorditer esse roboratum non debere absque Romani pontificis sententia concilia celebrari. Sed et beatae memoriae Julius papa idipsum cap. 5 profitetur, dicens: Ipsi vero primae sedis Ecclesiae convocandarum generalium synodorum jura et judicia episcoporum singulari privilegio evangelicis et apostolicis atque canonicis concessa sunt institutis. B. quoque Damasus papa in decretis suis cap. 9 hanc intulit sententiam: Nulla unquam concilia rata leguntur quae non sunt fulta apostolica auctoritate. His autem sententiis B. Isidorus, rimator Scripturarum sagacissimus, fideliter astipulatur, dicens: Synodorum vero congregandarum auctoritas apostolicae sedi privata commissa est potestate, nec ullam ratam esse legimus quae ejus non

fuerit auctoritate congregata et fulta. Haec canonica testatur auctoritas. Haec ecclesiastica historia roborat. Haec sancti Patres confirmant. Si ergo illa quatuor concilia omni auctoritate carerent, nisi principaliter ex decretis Romanorum pontificum firmitatem obtinerent, quis inficiari poterit quanto decreta per ipsos apostolicos viros promulgata majori veneratione digna merito censeantur quam ipsa concilia, quae non per ipsorum apostolicorum praesentiam, sed tantum per eorum legationem authentica fieri merebantur? Sic enim legati sedis apostolicae eorundem principalium conciliorum sanctiones primaria subscriptione apostolica vice canonizabant. Nempe sub piissimo imperatore Constantino, magnus Osius Cordubensis episcopus, Victor et Vincentius presbyteri Romanae Ecclesiae ex parte sancti Silvestri papae Nicaeno concilio praefuerunt, et ipsum principali subscriptione firmaverunt. Item temporibus Theodosii junioris Augusti sanctus Cyrillus patriarcha Alexandrinus et Arcadius episcopus ex Italia vice beatissimi papae Coelestini Ephesino concilio praefuerunt, et ipsum apostolica vice corroboraverunt. Item tempore Marciani principis Paschasius et Lucentius episcopi et Bonifacius presbyter vice S. Leonis papae in Chalcedonensi concilio per duodecim dies celebrato primi fuerunt qui et Anatolio patriarchae Constantinopolitano quoddam privilegium in concilio usurpanti liberaliter contradixerunt, et reliquis statutis apostolica vice subscripserunt, ut liber Liberati Carthaginensis diaconi de eodem concilio testatur. Haec autem omnia manifestius ille videbit, quicumque eorundem conciliorum subscriptiones studiose perspexerit. Ergo reverentiam sive obedientiam, quam sacratissimis IV conciliis juxta S. Gregorium merito exhibemus, decretis apostolicae sedis nullatenus denegare, imo, si possibile est, studiosius impendere debemus, cum sine eorum auctoritate nec ipsa concilia fas esset recipere.

IV. Sed nec reliqua concilia parvipendere debemus, in quibus multa nusquam alibi inventa, ecclesiasticae tamen dispensationi necessaria, reperimus; quae quidem a superioribus authenticis sanctionibus nullo modo discrepant, cum Christianae religioni apertissime conveniant. Hujusmodi, inquam, capitula in quibuslibet conciliis inventa, nullatenus ab aliquo catholico sunt contemnenda, praesertim cum ipsa reliqua concilia ex sacratissimarum auctoritate sanctionum descendisse non dubitentur, quae per singulas provincias bina episcoporum concilia annuatim fieri firmissime decernunt. Hoc, inquam, beatus Anacletus ab ipso principe apostolorum presbyter ordinatus in decretis suis cap. 17 certissime decernit. Congregatio, inquit, summorum per singulos annos fieri solet et debet. Hoc excellentissima synodus Nicaena cap. 5 constituit. Bene, inquit, placuit singulis annis per unamquamque provinciam bis in anno concilia celebrari, ut communiter omnibus simul episcopis congregatis discutiantur hujusmodi quaestiones. Item Constantinopolitanum concilium, enumeratis privilegiis diversarum Ecclesiarum, cap. 2 constituit: Servata regula quae scripta est de gubernationibus, manifestum est quod illa quae sunt per unamquamque provinciam ipsius provinciae synodus dispenset, sicut Nicaeno constat decretum esse concilio. Item Chalcedonense concilium cap. 19 dicit: Decrevit sancta synodus secundum canones Patrum bis in anno episcopos in idipsum in unamquamque provinciam convenire, quo metropolitanus antistes probaverit, et corrigere, si quaedam fortassis emergerint. Patet ergo quod authenticae sanctiones etiam provincialia concilia fieri praecipiant, quod incassum praeciperent, nisi et nos eorumdem conciliorum probabiles sententias observare decernerent. Unde et in tertio Toletano concilio universalis decretum est: Qui concilia orthodoxorum episcoporum consona sanctissimis quatuor conciliis non recipit, anathema sit. Quicumque

ergo et horum conciliorum rationabilibus statutis obviare conatur, etiam a superioribus authenticis sanctionibus in periculum suum dissentire probatur. Beatus quoque Isidorus in quadam sua praefatione de canonibus cap. 11 praedictis rationibus astipulatur hoc modo: Nosse etiam oportet, licet caetera non infirmentur, quatuor esse principalia concilia. His autem enumeratis, subinfert in eodem capitulo: Sed et si quae sunt concilia quae sancti Patres Spiritu Dei pleni sanxerunt, post istorum quatuor auctoritatem omni manent stabilita vigore. Est ergo dignum, ut et huiusmodi conciliorum statutis obtemperetur: si enim non parvae stultitiae constat, si quis cujuslibet unius hominis sano consilio aquiescere detrectat, quanto magis reprehensibile videtur, si quis impudenter resistat huiusmodi conciliorum statutis, non unius, sed plurimorum sapientium, auctoritate et iudicio prolatis atque probatis. Nempe huiusmodi conciliis plures catholici et eximii doctores interfuisse leguntur, ut in Africanis conciliis legati sedis apostolicae, Faustinus, Honoratus, Urbanus, episcopi; sanctus etiam Aurelius Carthaginensis archiepiscopus; item ipse vir omnium virtutum Augustinus Hipponensis episcopus, quem et Coelestinus vir apostolicus in decretis suis ita nobis commendat: Augustinum, inquit, sanctae recordationis virum, pro vita sua atque meritis in nostra communione semper habuimus, nec unquam hunc sinistrae suspicionis saltem rumor aspersit, quem tantae scientiae olim fuisse meminimus, ut inter magistros etiam a meis praedecessoribus haberetur. Bene ergo de eo omnes in commune senserunt, utpote qui ubique cunctis et amori fuerit et honori. Huic etiam Augustino, ut liber Liberati testatur, Theodosius imperator per sacram suam mandavit, ut se Ephesino concilio praesentaret: sed heu! tam egregius doctor ante mundo substractus est, quam ad illum invitatoria Romani principis epistola pervenisset. Hi ergo quos praedixi, et alii innumerabiles sancti Patres, Africanis conciliis interfuere, imo praefuere. Sic etiam

sanctus Marinus Arelatensi concilio per sanctum Silvestrum papam approbato; sic sanctus Caesarius Agathensi; sic sanctus Hilarius Arausicensi, sanctus Albinus Aurelianensi, sanctus Bonifacius Moguntiensi concilio. Sic et alii aliis conciliis non soli, sed cum pluribus aliis sanctis Patribus, interfuisse leguntur, qui in Christiana religione et doctrina tam insignes fuisse creduntur, ut vel unius eorum singulari iudicio obviare nimium esset temerarium. Ergo multorum sapientium iudicio non acquiescere multo magis est intolerabile, in his duntaxat capitulis quae praedictis authenticis statutis non adversantur; sed institutioni Christianae religionis procul dubio suffragantur. Nam juxta beati Augustini iudicium, pro nullius personae reverentia est recipiendum, si quid canonicae veritati in aliquo concilio vel alicubi reperitur adversum. Praeterea sancta et veneranda synodus Chalcedonensis etiam provincialia concilia ante ipsam transacta canonizasse non dubitatur, ita decernens cap. 1: Regulas sanctorum Patrum per singula nunc usque concilia constitutas proprium robur habere decrevimus. Haec autem concilia ante ipsum Chalcedonense leguntur fuisse Ancyranum, Neocaesariense, quae et Nicaeno concilio antiquiora traduntur: item Gangrense, Sardicense, Antiochenum, Laodicense; ergo eadem et in Chalcedonensi synodo non dubitantur esse roborata, quae etiam cum Africanis canonibus beatus Adrianus papa Carolo imperatori ad disponendas Ecclesias in regno suo Romae tradidisse legitur. Quapropter nec provincialium conciliorum statuta a quolibet temere sunt respuenda, quae et apostolica sedes censuit recipienda. Hucusque sufficiat dixisse de sacrorum canonum auctoritate: nunc ad propositum redeamus, et statuta, quae noster apostolicus in superiori epistola Ottoni Constantiensi episcopo cautissime descripta transmisit, per ordinem digeramus.

V. Horum illud erat primum, ut clerici aliquem sacrorum ordinum gradum et officium per pretium adepti nullatenus deinceps in Ecclesia ministrent; secundum, ut Ecclesiam pretio acquisitam nullus retineat, nec alicui deinceps Ecclesiae jura vendere vel emere liceat; tertium, ut a clericali officio cessent quicumque se pro incontinentia reprehensibiles exhibent; quartum, ut populus clericorum officia nullatenus recipiat, quos apostolicas institutiones contemnere videat. Curramus ergo per singula et eadem, quam authentica, quam attendenda, imo quam inevitabilia sint, non ex nostris conjecturis, sed ex sanctorum Patrum statutis compendiose monstremus.

VI. Primum itaque statutum in Chalcedonensi concilio plenissime et evidentissime reperitur, quod unum ex quatuor praedictis conciliis tempore quidem, non dignitate ultimum, sancti Patres Leoni Augusto usque ad sanguinem vindicandum esse mandarunt, ut Liberatus in libro suo testatur: in ipso, inquam, concilio scriptum est capite 2: Si quis episcopus per pecunias fecerit ordinationem, et sub pretio redegerit gratiam quae non potest vendi, ordinaveritque per pecunias episcopum, aut presbyterum, aut diaconum, aut quemlibet ex his qui numerantur in clero, aut promoverit per pecunias dispensatorem, aut defensorem, vel quemque qui subjectus est regulae pro sui turpissimi lucri commodo, is, cui hoc attentanti probatum fuerit, proprii gradus periculo subjacebit: et qui ordinatus est, nihil ex hac ordinatione vel promotione, quae est per negotiationem facta, proficiat, sed sit alienus a dignitate vel sollicitudine quam pecuniis quaesivit. Si quis vero mediator tam turpibus et nefandis datis vel acceptis extiterit, et ipse, si quidem clericus fuerit, proprio gradu decidat; si vero laicus aut monachus, anathematizetur. Et notandum quam caute istud caput omnes Simoniacorum astutias excludat, cum quolibet modo per pecuniam promotos absque omni spe

recuperationis deponat. Solent enim Simoniaci diversis modis, sed uno reatu, sacras dignitates mercari, nempe nunc ipsi, nunc pro ipsis eorum amicis, pretium pro sacra dignitate vel ante ordinationem suam dederunt, et in ipsa dant, et postmodum se daturos promittunt, et hoc nunc electoribus eorum, nunc eorum ordinatoribus, vel demum quibuslibet eorum fautoribus. Quicumque ergo aliquo horum modorum, quemlibet promoverit, vel seipsum ita promotum esse cognoverit, indubitanter a superiori capite degradari jubetur, cum per pecuniam vel alium promovisse, vel ipse promotus esse non dubitetur. Sed nec hoc sine consideratione praetereundum videtur, quod idem caput duo negotiatorum genera damnavit, unum quidem eorum qui ad diaconatum, vel presbyteratum, vel ad aliquem hujusmodi gradum per pecuniam ordinantur, alterum eorum qui ad dispensationis ministerium, vel ad aliquod hujusmodi clericale officium, per pecuniam promoventur, qualis est vicedominatus, praepositura, decania, archipresbyteratus, et his similia. Sic ergo et noster apostolicus duo negotiatorum genera, et omnes negotiantium versutias in primo ejus statuto comprehendit, in quo clericos aliquem sacrorum ordinum gradum et officium quoquo modo per pecuniam adeptos deponit, quod tamen statutum superiori capite mitius liquido probatur, cum spiritualium officiorum venditores, et tam nefariae negotiationis mediatores, debita ultione non damnet, quos tamen praedictum caput cum ipsis emptoribus degradandos et anathematizandos esse decrevit. Et nota si mediator degradari vel anathematizari merito jubetur, quid de illo censes qui per eandem negotiationem indigne promovetur. Hoc utique quod sanctissimus papa Gregorius, imo per illum Spiritus sanctus, de hujusmodi negotiatoribus indubitanter decrevit, qui in ejusdem apostolici auriculam sub columbina specie quaelibet decernenda dictare consuevit. Nempe scriptum est in decretis suis capite 131: Quicumque ergo ecclesiasticum officium pretii studet

datione mercari, dum non officium sed nomen attendit, sacerdos non esse, sed inaniter tantummodo dici concupiscit. Et paulo post in eodem cap. (lib. IX Epistolarum, ep. 34): Cum liqueat hanc haeresim ante omnes radice pestifera subrepsisse, atque in ipsa sua origine apostolica detestatione esse damnatam, cur non cavetur, cur non perpenditur, quia benedictio illi in maledictionem vertitur, qui ad hoc ut fiat haereticus promovetur? Quid ergo mirum si noster apostolicus eos tantum ab ecclesiasticis ministeriis separavit, quos sanctissimus ejus aequivocus ab Ecclesia separatos esse cum reliquis haereticis deputavit?

VII. Secundum quoque statutum nostri apostolici quod Ecclesias emptoribus earum adimi praecipit, item in praedicto Chalcedonensis concilii capite, licet obscure, comprehensum videtur, quod etiam dispensatori rerum ecclesiasticarum per pecuniam promoti officium dispensandi jubet auferri; quilibet enim presbyter dispensator debet existere, non praedicationis tantum, sed etiam rerum Ecclesiae sibi commissae, quas sancti Patres non solum presbyteri, sed quorumlibet egentium necessitati dispensandas esse censuerunt. Praeterea in eodem capitulo cuilibet clerico omnis ecclesiastica sollicitudo per pretium acquisita jubetur adimi, procurare autem ipsam Ecclesiam cum sacerdotali diligentia, ni fallor, clericalis sollicitudo est et ecclesiastica. Ergo et in eodem capitulo ecclesiae sollicitudo per pecuniam usurpata jubetur auferri. Unde et beatissimus papa Gregorius scribens ad Clementem Bizanzenum [forte, Byzacenum] de quodam presbytero, decernit ita: Ut si idem presbyter quamdam Ecclesiam obtinisset per pecuniam, non solum eadem Ecclesia privaretur, sed etiam presbyterii honore spoliaretur. Sic quoque et in antiquis nostrarum provinciarum conciliis, Moguntiacensi videlicet, Remensi, sive Turonensi statutum legitur, ut presbyter Ecclesiam pretio adeptus, et presbyterio et

Ecclesia privetur. Item beatus Leo papa ejus nominis nonus, nostro tempore pene contiguus, in prima sua Romana synodo Simoniacam haeresim penitus damnavit, emptiones et venditiones altarium sub anathemate prohibuit; quod anathema illi non evaserunt quicumque deinceps tam nefariam negotiationem exercere praesumpserunt. Libet ergo considerare quam clementer noster apostolicus tantum emptas Ecclesias emptoribus eorum ademerit, quos juxta censuram sanctorum Patrum et Ecclesia et presbyterio, imo Christiano nomine et communione, privandos esse non ignoravit.

VIII. Sed cur in tantum laboramus, ut praedicta nostri apostolici statuta ex synodicalibus sanctorum Patrum sententiis processisse demonstramus, cum eadem ex ipso sacrae Scripturae armario emanasse nullum dubitare eruditum putemus? Nam in eadem Scriptura omnes personae tam nefarii mercimonii damnatae reperiuntur, scilicet et venditores et spiritualium officiorum emptores, atque hujus negotii mediatores. Ipse enim Dominus pariter ementes et vendentes de templo suo ejecit, et cathedras vendentium columbas jam tunc ipse subvertit (Matth. XXI, 12); quod S. Gregorius ille theologus noster in vigesima secunda homilia exponit ita: Cathedra ergo vendentium columbas evertitur, quando hi qui spiritualem gratiam vendunt, et ante humanos oculos, et ante Dei oculos, ministerio sacerdotali privantur; et merito, nam ipsa Veritas praecipit in Evangelio: Gratis accepistis, gratis date (Matth. X): quod cum tales non attendant, etiam a Deo seipsos alienant, qui in eodem Evangelio dicit: Qui est ex Deo, verba Dei audit: ideo vos non auditis, quia ex Deo non estis (Matth. V). Praeterea princeps apostolorum Petrus, imo per illum ipse Christus omnibus praelatis in Ecclesia praecipit ita: Pascite, qui in vobis est, gregem Dei; providentes non coacte, sed spontanee secundum Dominum; non turpis lucri gratia, sed voluntarie (I Petr. V). Contra hoc praeceptum illi

agunt, quicumque hoc spirituale officium pro saeculari lucro subjectis suis turpiter impendunt, de quibus idem apostolus in sua posteriori epistola testatur: Secuti sunt viam Balaam ex Bosor qui mercedem iniquitatis amavit; correptionem vero habuit suae vesaniae: subjugale mutum animal, hominis voce loquens, prohibuit prophetae insipientiam (II Petr. II). Quod venerabilis presbyter Beda in tractatu super eandem epistolam dilucidat ita: Nonnulli catholicorum intantum mercedem amant iniquitatis, ut etiam docti ab indoctis, a laicis clerici merito lacerentur: qui jure comparantur prophetae, qui verbis asinae contra naturam loquentis corripitur, nec tamen a proposito pravi itineris retardatur. Iste videlicet Balaam idem esse asseritur qui et beatum Job in libro superflue et arroganter docuisse legitur, qui et Eliu, id est divinus, ab officio divinandi est cognominatus. Sic enim testatur sanctus Hieronymus in libro De Hebraicis quaestionibus. Hic ergo cum esset propheta a Balaac rege Moabitarum ad maledicendum filiis Israel conductus, illis quidem in verbo Domini pro pretio studuit maledicere, sed pravitatem suam, Domino vetante, ad effectum non perduxit, nec mercedem iniquitatis accepit, qui tamen adeo a Deo reprobabilis denotatur ut asina ejus sapientiam, imo vesaniam ejus et insipientiam corripuisse, et eum a gladio ejus [ei] resistentis angeli eripuisse, legatur, quam ipse angelus non morituram fore testatus est, etiamsi ipsum reprobum prophetam debita morte multasset.

Si ergo Balaam tantum amando mercedem iniquitatis adeo legitur reprobabilis, quanto magis ille inter reprobos est computandus, qui cum Balaam de iniquissima venditione spiritualis officii pretium studiosissime requirit, nec cessat donec ambitionem suam ad effectum perducatur. Praeterea beatus Hieronymus in tractatu super Matthaeum, illum scribam qui dixit Jesu: Magister, sequar te quocumque iveris (Matth. VIII), ideo

repudiatum a Domino testatur, quia more Simonis Magi eum sequi voluerit, ut ex operum miraculis lucrum assequeretur, unde et sibi a Domino respondetur: Vulpes foveas habent (Ibid.), etc.; ac si diceret: Cur propter lucra et divitias vis me sequi, cum tantae sim paupertatis ut nec proprium habeam hospitium, cum vulpes etiam et volucres proprias habeant mansiones? Si ergo ille, qui spirituale officium pro lucro tantum exercere voluit, ab ipso Domino jure reprobatur, quanto magis ille qui et hujusmodi officium penitus aliis vendidisse detegitur!

IX. Emptores autem spiritualium officiorum cum ipso principe eorum Simone Mago in Actibus apostolorum damnati leguntur, ubi ille noster Simon princeps apostolorum eundem alium Simonem principem apostatarum aeterna damnatione multavit, ita discernens: Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam existimasti donum Dei pecunia possideri. Non est tibi pars neque sors in sermone isto. Cor tuum non est rectum coram Deo. Poenitentiam itaque age de hac malitia tua, et roga Dominum, si forte remittatur tibi haec cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis et obligatione iniquitatis video te esse. Respondens autem Simon, dixit: Precamini et vos pro me ad Dominum, ut nihil veniat super me horum quae dixistis (Act. VIII). Et nota ipsum haeresiarcham Simonem Magum pro sola nefaria cogitatione ab aequivoco suo damnatum, quem videlicet spirituale officium mercari solummodo cogitasse, nullatenus autem tam nefariam negotiationem legimus implesse: videsne quam rationabiliter illi damnentur qui et tam inhianter, ut Simon Magus, spiritualia officia mercari concupiscunt, et insuper desideratam negotiationem perficiunt: et qui et eadem scelerate acquisita sceleratius uti, imo abuti non verentur, unde non parum ipsum Simonem Magum in culpa praecedere videntur. Ille enim emptionem, quam male concupivit, nullatenus ad effectum perduxit, qui pro solo nefario appetitu damnatus, per ipsos apostolos apud

Dominum efficere studuit ut damnatorias eorum sententias subterfugeret, non ut officium criminose appetitum crimosius obtineret. Sed cur idem haeresiarcha spirituale officium mercari appetisset, nisi emptum deinde nefandius vendere vellet, non enim frustra de eo scriptum esse videtur, quod stupidius de signis et virtutibus admiretur, quae ut ipse posset facere per pecuniam suam voluit efficere, videlicet, ut, juxta sancti Hieronymi assertionem, temporale lucrum ex miraculis assequeretur. Ergo non solum emptores, sed et venditores spiritualium officiorum, sectatores praefati haeresiarchae denotantur, unde et cum eodem aeternae damnationis vinculo adstricti non dubitantur, attestante beato Gelasio in decretis suis capitulo vigesimo quarto. Quos vero constiterit indignos meritis sacram mercatos esse dignitatem, convictos oportet arceri, non sine periculo tale facinus patrantes, quia dantem pariter et accipientem damnatio Simonis, quam sacra lectio testatur, involvit.

Hanc autem generalem sententiam B. Gelasius papa pertractans de singulorum graduum ordinationibus subintulit, inter quos etiam ostiarios, notarios, sive defensores, numeravit, qui nec per manus impositionem ordinantur, nec ipsi manus alicui imponere permittuntur; unde et illum in decretis sancti Alexandri Simoniacum vocari non dubium est, qui poenitenti ad reconciliationem pro pretio apud episcopum juvat. Ex qua re colligitur, non solum illos reputari inter Simoniacos, qui per pretium ad manus impositionem perveniunt, sed et illos qui et alia clericorum officia per pecuniam acquirunt. Omnia autem in ejusmodi officiis operatur unus atque idem Spiritus (I Cor. XII), cujus donum non gratis, sed per pretium dare et accipere, non catholicum, sed indubitanter est Simoniacum.

X. Mediatores quoque hujus nefandissimae negotiationis ab ipso vase electionis damnantur, qui eos ita detestatur: Nam digni sunt morte non solum qui nefanda faciunt, sed qui facientibus consentiunt (Rom. I). Item citharista noster David: Si videbas, inquit, furem, currebas cum eo (Psal. XLIX). Et illud: Os tuum abundavit malitia; et lingua tua concinnabat dolos (Ibid.). Deinde in eodem psalmo terribilis sententia de hujusmodi assentatore profertur, videlicet quod a Domino arguendus, nec per aliquem a manu Domini deinceps eripiendus. Nec mireris si spiritualis officii mercator sub nomine furis designetur, cum ab ipsa Veritate in Evangelio ita nominetur: Qui enim aliunde intrat nisi per ostium, non pastor ovium, sed fur et latro nuncupatur a Domino (Joan. X). Nempe nullus in Ecclesia praelatus per ostium, hoc est per ipsum Dominum, ad pastorem curam intravit, qui per avaritiam, id est idolorum servitutem, ad hoc officium pervenit. Non est ergo indignum hujusmodi mercatorem sive mercenarium sub nomine furis infamari, cujus furtivam irreptionem non expavit imitari. Hujus autem criminosisissimi mercimonii mediatores non negligenter attendant Giezi puerum Elisaei, qui ex parte domini sui, eo quidem nesciente, munera sponte oblata suscepit a Naaman Syro, qui jam a lepra mundatus est ab Elisaeo propheta. Idem quippe Giezi, licet inter Elisaeum et Naaman medius nefarie lucraretur, neutrum tamen secum sceleris fecit ejusdem obnoxium. Nam et ille spontaneam oblationem sortis eleganter respuit, quam iste non quasi ex debito ementis, sed ex benigno affectu mentis, liberaliter obtulit; sed quamvis Giezi neutrum horum in crimine secum attraxerit, sed se solum in hos medium simplici crimine obligaverit, ipse tamen et omnes et posterum pro eadem culpa leguntur severissime puniti; sed et lepram, a qua mundatus est Naaman, quasi haereditariam in sempiternum sortiti. Quapropter mediatores Simoniacae negotiationis attendant quam districte, imo quam districtissime sint damnandi, qui non

solum se ipsos, sed et illos quorum mediatores sunt sub aeterna damnatione secum posuerunt. Satis ergo, ut opinor, declaratum est quam summopere praedictas nostri apostolici sanctiones venerari et observare debeamus, quas non solum ex synodicis et authenticis sanctorum Patrum sententiis promanasse, sed etiam ex propheticis, evangelicis et apostolicis scripturis processisse probatum est evidentissime. Ipsa videlicet Veritas eadem, et per seipsam, et per suos fideles indubitanter promulgavit, quae et sub fidei attestazione nobis dicit: Amen, amen dico vobis: Si quis sermonem meum servaverit, non videbit mortem in aeternum (Joan. XVIII). Item alibi: Si quis diligit me, sermonem meum servabit (Joan. XIV). Ergo qui mandata ejus non observat, ipsam Veritatem non amat: Qui autem non diligit, attestante sancto Joanne, manet in morte (II Joan. III); qui vero divina praecepta contemnit, nullatenus mortem [aeternam in Gehenna] subterfugere valebit.

XI. Tertium autem apostolici nostri statutum, quod incontinentibus clericis ministerium altaris interdicit, nihilominus definitum est a sanctis Patribus, est enim scriptum in Nicaeno concilio, quod maximum est inter quatuor concilia Evangelicis adaequata, capite tertio: Interdicit per omnia magna synodus, non episcopo, non presbytero, non diacono, nec alicui omnino qui in clero est, licere subintroductam habere mulierem, nisi forte matrem, aut sororem, aut amitam, vel eas tantum personas quae suspicionem effugiunt. Ut autem hujus capituli intentio clarius elucescat, apertioem ejus translationem subnectere non pigeat: Omnimode sancta interdixit synodus, neque episcopo, neque presbytero, neque diacono, neque ulli omnino clericorum, licere habere secum mulierem extraneam, nisi forte mater sit, aut soror, aut amita: in his namque personis, et harum similibus, omnibus suspicio declinatur: qui aliter praeter haec agit, periclitabitur de clero suo.

Videsne ergo, quod penitus clericis conjugale opus interdicator, qui et pro ipsa cohabitatione feminarum non solum de ministerio altaris, sed de clericatu suo periclitari jure censentur. Nec hoc tantum de sacerdotibus, sed de omnibus sacris ordinibus evidenter decernitur. Item Neocaesareense concilium, quod ante Nicaenum concilium fuisse legitur, capite primo decrevit: Presbyter si uxorem duxerit, ab ordine deponatur; si vero fornicatus fuerit, aut adulterium perpetraverit, amplius pelli debet, et ad poenitentiam redigi.

Chalcedonense etiam concilium, quod ipsas Neocaesareenses et Nicaenas, imo omnium sanctorum Patrum sanctiones ante ipsum transactas, ut praedictum est, confirmat, etiam earumdem sanctionum praevaricatores generaliter ita condemnat capite 10: Eos autem qui ausi fuerint per [lege post] diffinitionem magnae et universalis hujus synodi quaecunque ex his quae sunt prohibita penetrare, decrevit sancta synodus a proprio gradu recedere.

Item beatissimus papa Silvester, qui Nicaenam synodum congregavit et eandem apostolica auctoritate corroboravit, in suis synodalibus decretis ita decernit capite sexto: Nemo presbyter a die honoris presbyterii sumat conjugium: quod si quis neglecto hoc aliter egerit, duodecim annis eum jubemus privari honore; quod si quis contra hoc chirographum praesens et publice dictum egerit, damnabitur in perpetuum.

Item beatus Siricius papa in decretis suis capite septimo: Quilibet episcopus presbyter atque diaconus, quod non optamus, deinceps, si incontinens fuerit inventus, jam nunc sibi per nos omnem aditum indulgentiae intelligat obseratum. Item in eisdem capite duodecimo: Feminas etiam non alias esse patimur in domibus clericorum, nisi eas tantum, quas propter solas

necessitudinum causas habitare cum eisdem synodus Nicaena permisit. Item sanctissimus papa Gregorius scribens ad Romanum defensorem ita decernit capite decimo: Si quis episcoporum, quos commissi tibi patrimonii finis includit, cum mulieribus degunt, hos ut omnino compescas jubemus, et de caetero illic eas inhabitare nullo modo patiaris, exceptis iis quas sacrorum canonum censura permittit, id est matrem, amitam, germanam, et alias hujusmodi, de quibus prava suspicio non possit esse. Melius tamen faciunt, si se etiam a talium cohabitatione contineant. Nam legitur quod beatus Augustinus nec cum sorore habitare consenserit; dicens: Quae cum sorore mea sunt sorores meae non sunt. Docti ergo viri cautela magna nobis debet esse instructio. Et post pauca: Praeterea curae tuae sit eosdem confratres nostros adhortari, ut subjectos sibi in sacris ordinibus constitutos, quod ipsi servant, ad similitudinem suam, modis omnibus servare commoneant. Item Zacharias papa in decretis suis capite primo: Decernimus ut episcopi cum mulieribus omnino non habitent, ne ab antiqui hostis fraude decipiantur. Item in eisdem capite undecimo: Ut presbyteri et diaconi subintroductas mulieres nullo modo secum habere audeant, nisi forsitan commatrem suam, aut proximitatem generationis sibi habentes, quae suspiciones effugiunt; sicut in Nicaeno concilio habetur: Si quis praeter haec statuta praesumpserit agere, sacerdotii sui honore privetur.

Item beatus Hieronymus scribens ad Oceanum, authenticis rationibus probavit non licere clericis conversari cum feminis; et postmodum subintulit: Quod si post nostra monita aliquis clericus agapetas amplius quaesierit amare quam Christum, secundum synodalem regulam conveniatur, et praecepta in Nicaea diffinita ei legantur; jam vero si conventus praedictos fugerit et reliquerit, consecuti sumus maximum lucram. Alioquin talis ab Ecclesia anathematizandus est, germinant enim

feminae spinas cum viris habitantes, et arcana mentium acuto mucrone percutiunt.

Sed quid dicam ulterius? deficit enim mihi tempus, ut enarrem viritim sanctos Patres praedictis nostri apostolici statutis subscribentes. Nam omnes Catholici eadem observanda esse censuerunt; qui et a sacratissimis IV conciliis dissentire noluerunt, ex quibus noster apostolicus praefata produxit decreta: quapropter nec idiotas latere aestimo, quam periculose vel potius quam perniciose sibi suisque sectatoribus desipiant, quicumque per Sozomeni caput sacerdotibus incontinentiam ascribere non formidant: quibus licet superiorum epistolarum assertio sufficere debeat, iterum tamen eos praemonere de cavendo anathemate non taedeat.

XII. Vetus Testamentum partim in mysteriis, partim in moralibus praeceptis continetur: sed, adveniente Christo, cessavit in mysteriis et carnalibus observantiis, quia ipse est finis sive completio legis; in moralibus praeceptis adhuc manet, quia semper est observandum: Diliges proximum tuum sicut teipsum (Matth. XII), et reliqua. Quicumque ergo ex lege aliquam carnalem observantiam novo quidem Testamento adversam adhuc observandam esse dogmatizat, procul dubio cum Galatis, imo cum Ebionitis, judaizat. Conjugale autem opus sacerdotum inter carnalis legis observantiam computatur: quibus unquam [forte, in quam] sacerdotibus hoc tantum in lege successionis causa legitur concessum, quia ex alia tribu nullus eo tempore pervenit ad sacerdotium. Nam nostro tempore ex quolibet genere sacerdotes eligere licet, quibus et merito interdicitur conjugale opus [in ritu latino], cum non jam successores habeant necessarios. Quapropter quisquis et hoc tempore illud Judaicum conjugium sacerdotibus licere cum Sozomeno, vel potius cum Ebione, dogmatizat, non negligenter illud inevitabile anathema considerat [forte, consideret], quo ipse

Apostolus specialiter Judaicarum observationum praedicatores anathematizat, Galatas judaizantes ita deterrens: Sed licet nos aut angelus de coelo evangelizet vobis, praeterquam quam quod evangelizamus vobis, anathema sit (Galat. I). Item vero inculcans, subjungit: Nunc iterum dico vobis, si quis evangelizaverit, praeter id quod accepistis, anathema sit (Ibid.). Idem quoque Paulus ipsum principem apostolorum Antiochiae, licet ejusdem sedis episcopum, liberaliter corripuit, eo quod non quidem praedicando, sed suo exemplo judaizare cogeret, cum se ab eorum convivio pro timore Judaeorum simulando subtraheret. Praeterea ipse haeresiarches Ebion cum omnibus suis sectatoribus inter reliquos haereticos anathematizatus est a sacratissima synodo Constantinopolitana, et a beato Gelasio papa in apostolica sede: quod anathema nullus subterfugere poterit, quicumque ipsum haeresiarcham per Sozomeni caput sectari praesumpserit.

XIII. Quidam etiam videntur sibi nimium scioli, asserentes incontinentiam sacerdotibus esse concessam in illo Apostoli: Unusquisque suam uxorem habeat (I Cor. VII); qui autem non intelligunt quae loquuntur, neque de quibus affirmant (I Tim. I); aut, si intelligunt, suam ipsorum conscientiam impugnant. Nam, attestante beato Hieronymo, Corinthii inter caetera ab Apostolo quaesierant an nuper renatis in Christo carnalis copula licita esset: quibus ita rescripsit Apostolus: De quibus autem scripsistis mihi, bonum est hominem mulierem non tangere: propter fornicationem aut unusquisque suam uxorem habeat, unaquaeque virum suum. Uxori vir debitum reddat, similiter autem et uxor viro. Mulier sui corporis potestatem non habeat, sed vir; similiter et vir sui corporis potestatem non habeat, sed mulier. Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi (I Cor. VII, 1): quod ita exponit beatus Hieronymus in libro contra Jovinianum: Non dixit

Apostolus propter fornicationem ducat unusquisque uxorem, alioquin hac excusatione libidini frena laxasset, ut quotiescunque uxor moriatur, toties ducenda sit alia, ne fornicemur; sed unusquisque uxorem suam habeat: suam, inquit, habeat, sua utatur, quam habebat antequam crederet: quam bonum erat non tangere, et post fidem Christi sororem tantum nosse, non conjugem, nisi fornicatio tantum excusabilem faceret. Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi. Jubet idem Apostolus in alio loco ut semper oremus (I Thess. V): si semper oramus, nunquam conjugio serviendum est, quandoquidem quotiescunque uxori debitum reddo, orare non possum. Sic et Petrus apostolus docet Christianos ut infirmiori vasculo muliebri honorem tribuant, ab opere conjugali cessantes, ne impediuntur eorum orationes. Quis ergo sanae mentis praedictas apostoli sententias de exercendo conjugali opere sacerdotibus ascribat, quorum quotidianum est officium non modo orare, sed et divina sacramenta contrectare, praesertim cum in eodem loco etiam cuilibet Christiano tempore orationis injungatur continentia? Nempe si Apostolus his etiam sacerdotibus carnalem copulam concederet, profecto contrarius sibi esset, qui ad Titum scribens praecipit ut sacerdotes sobrii, justi sint, atque continentes (Tit. VI). Et non hic sacerdotibus, sed laicis, et his non solidum cibum sed lacteum potum ministrat, utputa neophytis, qui nondum sibi, necdum aliis sufficienter erant instructi . . . idem Apostolus sacerdotale officium penitus intercludit. Eadem etiam ratione probatur ad laicos, non sacerdotes, spectare quidquid idem Apostolus scribit de exercendo opere conjugali, ut illud: Quod si se non continent, nubant. Melius est nubere quam uri (I Cor. VII): id est, melius est legitimo marito misceri quam fornicari. Et illud: Solutus es ab uxore? noli quaerere uxorem; si autem acceperis uxorem, non peccasti; et si nupserit virgo, non peccat (Ibid.). Hoc itaque nullo modo de sacerdotibus vel de aliis

continentiae dedicatis dicitur, sed de illis tantum qui legitime conjugari possunt. Unde beatus Hieronymus in libro supradicto: Si, inquit, nupserit virgo, non peccabit, non illa virgo quae semel Dei cultui dedicata: harum enim si qua nupserit, damnationem habebit, quia primam irritam fecit fidem. Si autem hoc de viduis dictum objecerit, quanto magis de virginibus praevaleret, cum etiam his non liceat quibus aliquando licuit: virgines enim quae post consecrationem nupserint, [sine dispensatione] non tam adulterae sunt quam incestae. Si ergo praedictae apostoli sententiae hujusmodi continentibus carnalem copulam non concedunt, quanto minus sacerdotibus; maxime cum illae simpliciter ad continentiam sint consecratae, illi autem ipsis continentibus sint praelati, et per venerandam manus impositionem, et per sacrosancti chrismatis unctionem. Praeterea idem Apostolus ipsis quibus conjugale opus exercere concedit, eisdem etiam secundas nuptias inire licenter permittit. Soluta enim ab uxore aliam ducere concedit, et viduae nubendi licentiam attribuit. Nullatenus ergo sacerdotes sub permissoria carnalis copulae sententia comprehendit, quibus in epistola ad Timotheum et Titum bigamiam penitus prohibuit, cum jubeat tantum unius uxoris virum eligi ad sacerdotium: nam nec apud ethnicos bigamia licebat sacerdotibus beato Hieronymo asserente contra Jovinianum. Legant, inquit, nostrates, antequam religio nostra fulgeret in mundo, unicubas semper habuisse inter matronas decus, per illas Fortunae muliebri sacra fieri solita, nullum sacerdotum bigamum, nullum flaminem bimaritum. Hierophantas quoque Atheniensium usque hodie cicutae sorbitione castrari, et postquam in pontificatum electi fuerint, viros esse desinere; quicumque autem praedicti Apostoli verba intantum adulterant ut sub eorum perversa interpretatione, etiam sacerdotibus incontinentiam licere consignent, procul dubio sequuntur Nicolaum haeresiarchen, quem Clemens Alexandrinus in tertio libro

Stromatum refert uxorem suam cuilibet etiam volenti prostituisse, et hoc exemplo suo docuisse cunctis promiscua atque communia feminarum consortia licere: et hoc ideo ut a majoribus . . . . . quia scriptum est: Et erant illis omnia communia (Act. II), inter quae Nicolaus numeravit et conjugia. Sicut ergo ille apostolicum exemplum nimis generaliter et perverse acceptum in haeresim mutasse refertur, sic et isti illud Apostoli: Unusquisque uxorem suam habeat (I Cor. VII), nimis generaliter et perversissime interpretantes, in errorem vertisse notantur, qui sub eodem exemplo contra eundem Apostolum sacerdotibus conjugale opus concessum fallaci pertinacia contendunt. Quamvis enim in sacris ordinibus promiscua feminarum consortia magis detestanda sint quam singularia, depravatori tamen apostolicae institutionis ipsi haeresiarchae Nicolao minus imputanda videtur quam istis. Ille enim eo quidem tempore apostolicam doctrinam male interpretatus est, cum vix in primis nomen Christianitatis incoepisset, cum evangelica et apostolica doctrina nondum esset per totum mundum dilatata, nondum tot virtutibus, tot signis, tot sacratissimis sanctorum martyrum triumphis approbata; isti autem eandem doctrinam jam ubique ignotam, nec rusticis jamdudum [notam nec rusticis jamdudum ignotam], imo jam ab antiquo sanguine sanctorum Patrum consecratam et irrefragabiliter corroboratam, obstinatissima temeritate nituntur depravare. Unde et illam perditionem subterfugere nequibunt quam ipse princeps apostolorum depravatoribus Scripturarum assignat, qui Epistolas coapostoli ejus Pauli ita nobis commendat: In quibus, inquit, Epistolis sunt quaedam difficilia intellectu, quae indocti et instabiles depravant, sicut et caeteras Scripturas, ad suam ipsorum perditionem (I Petr. III). Vos ergo, fratres, praescientes custodite ne insipientium errore traducti excidatis a propria firmitate. Ut autem clarius eniteat Apostolum in superioribus sententiis non sacerdotibus, sed laicis, carnale commercium indulsisse,

diligenter inspiciamus quid idem Apostolus ministros sanctorum observare decernat, et quibus sacros ordines concedi vel denegari constituat. Nam in eadem apostolica institutione et defensoribus sacerdotalis incontinentiae perpetuum silentium evidenter imponitur, et praefata nostri apostolici statuta irrefragabiliter corroborantur; quippe quae nulli sacrum officium interdicit, nisi quem et apostolica praecepta penitus ab ipso sacro ordine secludunt.

XIV. Beatus ergo Paulus apostolus scribens ad Timotheum de sacris ordinibus ita testatur: Fidelis, inquit, sermo: Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Oportet ergo episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris virum, sobrium, prudentem, pudicum, ornatum, hospitem, doctorem, non vinolentum, non percussorem, sed modestum; non litigiosum, non cupidum, sed suae domui bene praepositum; filios habentem subditos cum omni castitate. Si quis autem domui suae praeesse nescit, quomodo Ecclesiae Dei diligentiam habebit? Non neophytum, ne in superbiam elatus in iudicium incidat diaboli. Oportet autem et illum testimonium habere bonum ab his qui foris sunt ut non in opprobrium incidat et in laqueum diaboli. Diaconos similiter pudicos, non bilingues, non multo vino deditos, non turpe lucrum sectantes, habentes mysterium fidei in conscientia pura. Et hi primum probentur, et sic ministrent, nullum crimen habentes. Mulieres similiter pudicas, non detrahentes, sobrias, fideles in omnibus. Diacones sint viri unius uxoris, qui filiis suis bene praesint et domibus suis; qui enim bene ministraverint, gradum sibi bonum acquirunt et multam fiduciam in fide quae est in Christo Jesu (I Tim. III). Item ad Titum: Hujus, inquit, rei gratia reliqui te Cretae, ut ea quae desunt corrigas, et constituas per civitates presbyteros, sicut ego tibi disposui; si quis sine crimine est, unius uxoris vir, filios habens fideles, non in accusatione luxuria, aut non

subditos. Oportet autem episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem; non superbum, non iracundum, non vinolentum, non percussorem, non turpis lucri cupidum, sed hospitalem, benignum, sobrium, justum, sanctum, continentem, amplectentem eum qui secundum doctrinam est fidelem sermonem, ut potens sit et exhortari in doctrina sana et eos qui contradicunt arguere. Sunt multi inobedientes, vaniloqui et seductores, maxime qui de circumcissione sunt; quos oportet redargui, qui universas domos subvertunt, docentes, quae non oportet, turpis lucri gratia. Et post pauca: Increpa illos dure, ut sint sani in fide, non intendentes Judaicis fabulis et mandatis hominum aversantium se a veritate (Tit. I).

XV. In primo igitur notandum est in his apostolicis institutionibus sub nomine episcopi etiam presbyteros comprehendi; inconvenienter enim Apostolus post descriptionem episcopi statim de diaconibus subinfert, si non et presbyteros sub episcopali descriptione comprehenderet, qui post episcopum proximi, et ipsis diaconibus indubitanter sunt antepositi. Aut enim nusquam de ordinatione presbyterorum dixit, aut sub nomine episcoporum eos descripsit. Sed incongruum esset ut praetermisso magistro ministrum ejus describeret, cum tamen magister ecclesiasticis dispositionibus magis esset necessarius. Praeterea cum Apostolus Tito praecipiat ut per civitates presbyteros ordinet, statim eum de ordinatione eorum informans subinfert: Oportet episcopum sine crimine esse (Tit. I). Idem Timotheo scribit: Noli negligere gratiam quae data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbyterii (I Tim. IV); cui in sequentibus statim dixit: Nemini manum cito imposueris (Ibid.), quod proprie episcoporum est: ergo eundem episcopum dicit quem et presbyterum nominavit. Sic beatus Hieronymus et sanctus Ambrosius, praedictas Apostoli sententias fideliter exponentes, testantur apud antiquos idem fuisse

episcopum et presbyterum, ut nomen unum esset officii, aliud aetatis, sed tantummodo Episcopus habet plenitudinem sacerdotii, et non sacerdotes secundi gradus et dignitatis [vel presbyteri], secundum gradus sacramenti ordinis. Post descriptionem autem episcopi et presbyteri caute Apostolus subjungit de diaconibus ita decernens: Diaconos similiter, id est, oportet esse pudicos, etc. (I Tim. III), ac si diceret. Quod de episcopis et presbyteris decrevi, hoc idem et de diaconibus me sciatis decrevisse. Satis ergo evidenter patet, ut aestimo, Apostolum in superioribus suis diffinitionibus etiam presbyteros cum episcopis et diaconibus comprehendisse: unde et merito quilibet eorum a sacris officiis dimoventur, quicumque ex illis in se apostolicam informationem corrupisse probantur. Nempe Apostolus testatur episcopos, presbyteros et diaconos oportere turpis lucri non esse cupidos. Omnis autem Simoniacus turpissimi et nefandissimi lucri indubitanter est cupidus, ergo inter sacros ordines nullatenus est computandus, scilicet jamdudum per apostolicam sententiam penitus ab eisdem segregatus. Notandum autem, si neophytus inter sacros ordines non recipitur, qui tamen inter laicos posse salvari creditur, quanto magis inde sunt segregandi cupidi, sive avari, qui sunt idolorum servi; qui, juxta Apostolum, nullatenus habent haereditatem in Christo et regno Dei (Ephes. V). Item Apostolus praecipit in superioribus ut episcopi, presbyteri, diaconi sint pudici et continentis; nec mirum, cum et laicos hortetur ad continentiam, dicens: Volo autem omnes homines esse sicut meipsum, utique continentis (I Cor. VII). Item: Reliquum est, ut qui habent uxores, tanquam non habentes sint (Ibid.). Item: Viri, diligite uxores vestras, sicut et Christus Ecclesiam (Ephes. V). Unde Hieronymus: Si Christus, inquit, sancte, caste, si absque ulla macula diligit Ecclesiam, viri quoque in castitate uxores suas diligant, et sciat unusquisque vas suum possidere in sanctificatione et honore, non in passione desiderii, sicut et gentes, quae Deum ignorant (I

Thess. IV). Quem honorem ita interpretatur beatus Hieronymus: Si, inquit, abstinemus nos a coitu, honorem muliebri vasculo tribuimus; si non abstinemus, perspicuum est honori contrariam esse contumeliam. Praeterea omnis populus filiorum Israel, ad montem accessurus et Dei eloquium de longinquo tantum auditurus, triduo sanctificari et se continere ab uxoribus jubetur (Exod. XIX). Jure ergo Apostolus sacrorum ministris incontinentiam interdixit, qui et saecularibus debent praeminere in castitate, qui et ipsius Spiritus sancti locutorium effecti, quotidie Dominum pro populo debent interpellare. Quicumque ergo horum incontinens esse detegitur, ab ipso Apostolo sacris ordinibus interesse prohibetur, cum per incontinentiam apostolicae institutioni scipsum subtraxisse videatur. Nam quod Apostolus dicit: Unius uxoris virum (I Tim. III), juxta attestationem sanctorum Patrum, ante ordinationem tantum, non post ipsam est intelligendum Unde sanctus Cyprianus, in libro De duodecim abusibus, dicit quod talis esse debeat episcopus ut ante episcopatum unam tantum uxorem habuerit, non plures. Unde et sanctus Hieronymus in apologetico ad Pammachium: Episcopi, presbyteri, diaconi, aut virgines [vel celibes] eligantur aut vidui, vel certe post sacerdotium in aeternum pudici. Item, beatus Zacharias, vir apostolicus, scribens ad sanctum Bonifacium Moguntiacensem archiepiscopum ita decrevit: Cum, inquit, tua fraternitas in concilio Moguntino consederit cum Carolomanno excellentissimo viro, si quos repererit episcopos, presbyteros, aut diaconos, contra canones vel statuta Patrum excessisse, id est in adulterio, vel si plures uxores habuerunt, aut etiam aliis capitulis, quibus canones obviasse reperit, tua sanctitas nulla ratione apostolica auctoritate permittat eos sacerdotio fungi, quia tales a suo proprio ore mali nominantur sacerdotes, et deteriores saecularibus esse noscuntur qui se neque a fornicationibus neque a nefariis matrimoniis abstinent. Nam quod inde sentiunt, dicente

Domino: Sacerdotes mei semel nubant; et Apostolus: Unius uxoris virum; et hoc ante sacerdotium susceptum uti licitum est: nam a die suscepti sacerdotii etiam ab ipso proprio conjugio prohibendi sunt. Unde et Hieronymus ad Vigilantium scribens testatur: Ecclesia Orientis et Aegypti, et apostolica sedes, aut virgines clericos accipiunt aut continentes, aut, si uxores habuerint, mariti esse desistunt; quomodo enim juxta eundem Apostolum, ut praedictum est, se continerent, si cum conjugibus incontinentiam exercere deberent? Quae quia contraria sunt, nullatenus simul esse possunt. Sed et hoc diligenter inspiciendum quod Apostolus jusserit eligi ad sacerdotium, nam qui jam per incontinentiam filios generaret, sed qui dudum filios adultos et bene nutritos habuisset.

Nota autem Apostolum inobedientes et vaniloquos nullatenus inter sacros ordines computasse, imo peritos sacerdotes constitui praecepisse ad hos utique arguendos qui universas domos subvertunt, docentes quae non oportet turpis lucri gratia; quos etiam dure increpari jubet ne Judaicis fabulis intendant, et mandatis hominum aversantium se a veritate, ut illi qui juxta mandatum Pauli Samosatani, sive Ebionis, Judaicam incontinentiam Christianis sacerdotibus licere dogmatizant. Quid ergo mirum si etiam noster apostolicus hujusmodi inobedientes a sacro officio dimovit, quos et Apostolus dure increpari, non sacris ordinibus annumerari, decrevit. Videsne ergo quam inevitabiliter sint observanda nostri Gregorii statuta, quae a sacratissimo fonte Scripturarum videmus derivata. Sciendum autem Apostolum constituisse ut ordinandi sive ordinati sine crimine essent, non sine peccato. Nam in mundo nullus, juxta Augustinum, exceptis parvulis baptizatis, sine peccato conversatur, attestante ipso dilectissimo Domini Joanne: Si dixerimus, inquit, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in

nobis non est (I Joan. VIII). Item frater Domini Jacobus: In multis enim offendimus omnes (Jac. II). Multi autem sine crimine reperiuntur. Unde beatus Augustinus in tractatu quadragesimo primo super Joannis evangelium testatur. Sed plane multi justii dicti sunt sine querela, quod intelligitur sine crimine. Nulla enim querela justa est de his in rebus humanis, qui non habent crimen. Crimen vero est peccatum grave accusatione et damnatione dignissimum; qui ergo tam grave admiserit, juxta Apostolum, peccatum, sacrum ordinem obtinere non debeat.

XVI. Ut autem haec apostolica institutio de sacris ordinibus nobis evidentior fiat, beati Hieronymi expositionem super eandem considerare non pigeat, qui eam in libro contra Jovinianum ita dilucidat. Sed et ipsa episcopalis electio mecum facit; non enim dicitur: Eligatur episcopus qui unam ducit uxorem, et filios faciat, sed qui unam habuerit uxorem et filios in omni subditos disciplina. Certe confiteris non posse esse episcopum qui in episcopatu filios faciat. Alioquin si deprehensus fuerit, non quasi vir tenebitur, sed quasi adulter damnabitur; aut permittite sacerdotibus exercere opera nuptiarum, ut idem sint virgines quod mariti, aut si sacerdotibus uxores non licet tangere, in eo sancti sunt quia imitantur pudicitiam virginalem. Sed et hoc inferendum: Si laicus et quicumque fidelis orare non potest nisi vacet [careat] ab officio conjugali, sacerdoti, cui semper pro populo offerenda sacrificia, semper est orandum: si semper orandum est, ergo semper carendum matrimonio. Nam et in veteri lege, qui pro populo hostias offerebant, non solum in domibus suis non erant, sed etiam purificabantur [ad tempus] ab uxoribus separati et vinum et siceram non bibebant (Levit. X), quae solent libidinem provocare. Eliguntur mariti in sacerdotium: non nego, quia non sunt tanti virgines quanti sunt necessarii sacerdotes. Nunquid quia in exercitu fortissimus quisque eligendus est, idcirco

non assumentur et infirmiores, cum omnes fortes esse non possunt? si exercitus viribus tantum constaret, et non etiam numero militum, adjicerentur imbecilliores: nunc et secundarum et tertiarum virium gradus assumitur, ut turba et numero exercitus compleatur. Et quomodo, inquires, frequenter in ordinatione sacerdotali sacerdos virgo negligitur, et maritus assumitur? Quia forte et caetera opera virginitati non habet congruentia, aut virgo putatur, et non est, aut certe ipsa virginitas parit ei superbiam, et dum sibi applaudit de sola corporis castitate, virtutes caeteras negligit: non fovet pauperes, aut pecuniae cupidior est. Evenit interdum ut tristior vultus, adductum supercilium, incessus pomparum ferculis [similis] offendat populum, et qui nihil habet quod reprehendat in vita habitum solum oderit et incessum. Multi eliguntur non amore sui, sed alterius odio. In plerisque suffragium meretur sola simplicitas, et alterius prudentiae et calliditati quasi malitia opponitur. Nonnunquam erat vulgi plebisque iudicium, et in sacerdotibus comprobandis unusquisque suis moribus favet, ut non tam bonum quam sui similem quaerat praepositum. Evenit aliquoties ut mariti, quae pars major est in populo, maritis quasi sibi applaudant, et in eo se esse arbitrentur non virgines, si mariti virgini praeponantur. Dicam aliquid quod forsan cum offensione multorum dicturus sum, sed boni non mihi irascentur, quia eos peccati conscientia non remordet. Interdum hoc et pontificum vitio accidit quia non meliores, sed argutiores in clerum eligunt, et simplices quosque atque innocentes inhabiles putant. Et affinibus et cognatis quasi terrenae militiae officia largiuntur; sive divitum obediunt jussioni; quodque his pejus, illis clericatus donant gradum, quorum obsequiis sint deliniti. Alioqui si juxta sententiam Apostoli, non erunt episcopi, nisi mariti, ipse Apostolus episcopus esse non debet, ut qui docet: Volo autem omnes esse sicut ego sum (I Cor. VII). Et Joannes indignus hoc gradu aestimabitur, et omnes virgines [et]

continentes, quibus quasi pulcherrimis gemmis Ecclesiae monile decoratur. Episcopus, presbyter, diaconus, non sunt meritorum nomina, sed officiorum, nec dicitur: Si quis episcopatum desiderat, bonum honorem [gradum] desiderat, sed bonum opus desiderat (I Tim. III), quod in majori ordine constitutus possit, si velit, occasionem exercendarum habere virtutum. Oportet ergo episcopum irreprehensibilem esse, ut nulli vitio mancipatus sit; unius uxoris virum, qui unam uxorem habuerit, non habeat; sobrius, sive, ut melius in Graeco dicitur, vigilantem, ---, pudicum, hoc enim significat ---; ornatum et castitate et moribus; hospitalem, ut imitemur Abraham, et cum peregrinis, imo in peregrinis suscipiat Christum; doctorem, nihil enim prodest ei conscientia virtutum perfrui, nisi et creditum sibi populum possit instruere et valeat exhortari in doctrina et eos qui contradicunt redarguere; non vinolentum, quia qui semper in sanctis sanctorum est, et offert hostias, et vinum et siceram non bibit; [qui] sic bibat episcopus ut an biberit ignoretur [quia in vino luxuria est]; non percussorem, id est, qui conscientias singulorum non percutiat; neque enim pugilem describit sermo apostolicus, sed pontificem instituit; quid facere non debeat docet, nunc e regione quid faciat. Sed quid? modestum, non litigiosum, non cupidum, domum suam regentem, filios habentem subditos cum omni castitate (I Tim. III). Vide quanta pudicitia exigatur in episcopo, ut si filii ejus impudici fuerint, ipse episcopus esse non possit, et eodem officio offendat Dominum quo offendit et Heli pontifex; corripuerat quidem filios, sed quia non abjecerat delinquentes, retrorsum cecidit et mortuus est. Mulieres similiter pudicas et reliqua (Ibid.). In omni gradu et sexu tenet pudicitia primatum. Cernis ergo quod episcopus, presbyter, diaconus non ideo sint beati quia episcopi, presbyteri, aut diaconi sunt, sed si virtutes habuerint nominum suorum et officiorum. Alioquin si diaconus episcopo suo sanctior fuerit, num non ex eo quod in

inferiori gradu est, apud Christum deterior erit? Absit ut Stephanus diaconus, qui primus martyrio est coronatus, minor futurus sit in regno coelorum multis episcopis, et Timotheo et Tito, quos ut subjicere non audeo, ita nec anteponere.

Hucusque sanctus Hieronymus, qui quantae auctoritatis fuerit, etiam apud episcopos, apostolicae sedis decreta beati Gelasii papae satis insinuant, quae inter authenticas et canonicas sanctiones opuscula ipsius recipienda esse decernunt: sicut et sancti Cypriani, Ambrosii, Augustini opuscula, sive tractatus reliquorum sanctorum Patrum, qui nec in fide nec in praedicatione a sancta Romana Ecclesia deviarunt, sed in ejus communicatione usque ad finem vitae perdurarunt. Intantum namque beatus Gelasius in praedictis decretis auctoritatem sancti Hieronymi nobis commendat ut et aliorum opuscula, juxta ejus judicium, rapienda vel respuenda esse ibidem decernat. Quicumque ergo debitam obedientiam apostolicae sedi impendere voluerit, nullatenus hujusmodi sanctorum Patrum singularibus sententiis repugnabit. Hucusque sufficiat dixisse quid Apostolus exigit a sacerdotibus, quod quicumque fideliter perspexerit, nequaquam statuta nostri apostolici oblitteranda judicabit, quae nec aliquis contemnere poterit, nisi et ipsorum apostolorum sententiis repugnare velit, quibus ipsa Veritas in Evangelio fidelissime promittit: Amen dico vobis: Erit remissius terrae Sodomae in die judicii quam illis qui sermones vestros non receperunt (Matth. XI).

XVII. Quartum autem nostri apostolici decretum praecipit ut populus clericorum officia non recipiat, quos sacris canonibus, imo evangelicis et apostolicis institutionibus, adversari percipiat: videlicet quos juxta consuram sanctorum Patrum damnatos in propriam eorum perniciem altari ministrare videat. Nempe Antiochenum

concilium a sacratissimo Chalcedonensi concilio, ut praediximus, indubitanter roboratum, officia damnatorum clericorum a populis recipi districtissime prohibet, intantum scilicet ut etiam ab ecclesia abjiciendos esse censeat qui illis clericis saltem communicaverint, quos interdictum sibi ministerium usurpare cognoverint. Sic enim quartum ejusdem concilii caput testatur: Si quis episcopus a synodo damnatus, vel presbyter aut diaconus ab episcopo, ausi fuerint aliquid de sacro ministerio contingere, sive episcopus juxta praecedentem consuetudinem, sive presbyter aut diaconus, nullo modo liceat ei et in alia synodo restitutionis spem aut locum habere satisfactionis; sed et communicantes ei omnes abjici de ecclesia, et maxime posteaquam [forte, qui posteaquam] didicerint adversus memoratos prolatam fuisse sententiam, eis communicare tentaverint. Juxta hujus capituli tenorem sancti Patres, qui in Chalcedone sacratissimos canones promulgaverunt, omnes communicatores cujusdam damnati Timothei Alexandrini praesulis excommunicatos esse censuerunt; qui Leoni imperatori pro eodem Timotheo consulenti hoc modo rescripserunt: Eos etiam qui, cum scirent Timotheum fuisse damnatum, communicare ille sine periculo crediderunt, extraneos esse a Dei Ecclesia judicamus, secundum consequentiam regularem nulla eis venia nec spe restitutionis ullo modo remanente, sicut 83 regula de talibus aperte decernit, cujus initium est: Si quis episcopus a synodo, etc. Quapropter et noster apostolicus merito populis officia hujusmodi clericorum prohibuit, eorum, inquam, quos non tam ipse damnavit quam a sanctis Patribus jamdudum damnatos esse monstravit. Praeterea sanctissimus papa Alexander, a B. Petro quintus, qui potius in camino ignis concremari quam mentiri fortissimus athleta delegit, ipse namque nec loquendum eis esse testatur quibus et episcopus pro sceleribus eorum sentitur adversus, et hoc ex ipsius principis apostolorum auctoritate confirmat, ita dicens,

cap. 6: B. Petrus in ordinatione sancti praedecessoris nostri Clementis instruens clerum et populum ait: Si inimicus fuerit Clemens alicui pro actibus suis, nolite vos exspectare, ut ipse vobis dicat: Cum illo nolite amici esse; sed observare prudenter debetis et voluntati ejus absque commonitione obsecundare, et avertere vos ab eo cui ipsum sentitis adversum; sed nec loqui his quibus ipse non loquitur, ut unusquisque qui in culpa est, dum cupit omnium vestrum amicitias ferre, festinet citius reconciliari ei qui omnibus praeest, et per hoc redeat ad salutem, cum obedire coeperit monitis praesidentis. S. vero quis amicus fuerit his quibus ipse non loquitur, unus est et ipse ex illis qui exterminare Dei Ecclesiam volunt; et cum corpore vobiscum esse videatur, mente et animo contra vos est; et est multo nequior hostis hic quam illi qui foris sunt, et evidenter inimici sunt; hic enim per amicitiarum speciem quae inimica sunt gerit, et Ecclesiam dispergit ac vastat. Ubi ergo ipse princeps apostolorum tam stricte prohibet ne quis eis saltem loquatur qui apostolicis institutis non obsecundare deprehendantur, ibi etiam evidentissime vetat ne populus missas aut reliqua officia hujusmodi ab eis recipiat. Mos enim populi Dei, juxta Augustinum, pro lege tenendus comprobatur nobis cum canonibus, ut (forte, ne) populus cujuscunque sacerdotis missas audiat, ejus etiam singulis salutationibus in missa respondeat. Quapropter populus hujusmodi praevaricatorum missas nullatenus recipiat, si ipsius principis apostolorum sententiam observare volet.

XVIII. Sanctissimus papa Gregorius scribens ad reges Francorum de hujusmodi sacerdotibus canonum contemptoribus, cap. 135, testatur quod regnum ex culpa talium sacerdotum praegravetur; et post pauca subjungit: Major, inquit, metuenda est locis illis calamitas, ubi tales intercessores ad locum regiminis adducuntur, qui Dei magis in se iracundiam promovent quam per semetipsos populis placare debuerant.

Jure ergo nostri temporis Gregorius populum hujusmodi praesumptorum officia recipere prohibuit, quos sanctissimus aequivocus et regnum culpa sua praegravare, et Dei iracundiam in se magis provocare asseruit: scriptum est enim: Qui averterit aurem suam ne audiat legem, execrabilis erit ejus oratio (Prov. XXVIII). Quo crimine omnes obligantur, quicumque canonicis sanctionibus obstinato animo refragantur; unde et eorum officia merito populis interdicuntur quorum orationes omnipotens Deus non dico non recipit, sed execratur. Sed jam ad ipsum Vas electionis veniamus, qui et praesenti statuto nostri apostolici consonare non dubitatur: Si is, inquit, qui frater nominatur, est fornicator, aut avarus, aut idolis serviens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum hujusmodi nec cibum sumite (I Cor. III), videlicet qui nolunt juxta ecclesiasticas sanctiones emendari, licet certis et publicis criminibus sint obligati. Item ad Thessalonicenses: Renuntiamus autem vobis, fratres, in nomine Domini nostri Jesu Christi, ut subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate et non secundum traditionem quam acceperunt a nobis (II Thess. III). Et paulo post: Si quis non obedit verbo nostro, per epistolam hunc notate, et non commisceamini cum illo, ut confundatur (Ibid.). Cum quibus igitur Apostolus fideles nec corporalem cibum sumere permittit, et a quorum consortio fideles discedere praecipit, de eisdem apostolicae institutionis contemptoribus populo praecipit noster apostolicus, ut eis saltem ad Dominicam mensam non communicaret, et eorum societati se saltem eo tempore subtraheret, cum illi contra fas et jus sacra mysteria in perniciem suam usurparent; juxta Apostolum enim: quicumque Dominicum panem et calicem sumit indigne, corporis et sanguinis Domini reus erit, et judicium sibi manducat et bibit (I Cor. XI); quod omnes faciunt, qui fornicationem et avaritiam non solum exercere, sed etiam obstinato animo defendere praesumunt: de quibus Apostolus dicit: Quoniam qui talia

agunt, regnum Dei non possidebunt (Gal. V): qui etiam pro eisdem criminibus juxta canonicas sanctiones damnati interdictum sibi officium temeraria usurpatione frequentant. Sic enim beatus Damasus papa in epistola ad sanctum Aurelium Carthaginensem archiepiscopum testatur. Violatores, inquit, canonum voluntarii graviter a sanctis Patribus judicantur, et a Spiritu sancto, cujus instinctu ac dono ditati sunt, damnantur, quoniam blasphemare Spiritum sanctum non incongrue videntur, qui etiam contra sanctos canones non necessitate compulsi, sed libenter, ut praefixum est, aliquid aut proterve agunt, aut loqui praesumunt, aut facere volentibus sponte consentiunt. Talis enim praesumptio manifeste unum genus est blasphemantium Spiritum sanctum, quoniam, ut jam praelibatum est, contra eum agit, cujus nisu et gratia iidem sancti canones sunt editi. Itaque illi sacerdotes, qui tam gravissimis criminibus sunt obligati, imo qui pro eisdem secundum canonica instituta jam sunt damnati, nullatenus nisi in perniciem suam sacrificare possunt. Unde et illi non parum deliquerunt [forte, delinquerent], quicumque ipsis in propriam necem sacrificare usurpantibus per solitas responsiones in missa scienter cooperari praesumerent. Non enim pro parvo crimine haberetur, si quis alicui seipsum crudeliter occidenti scienter cooperaretur. Sapientissime ergo vir apostolicus populum hujusmodi praesumptorum usurpationibus interesse prohibuit, quas non solum ductoribus eorum, sed et receptoribus, perniciosas esse non ignoravit. Sic enim ipse Dominus a Core ejusque sequacibus sacrificandi officium usurpantibus reliquos filios Israel discedere praecepit, ne peccatis eorum involverentur, sicque crudelissima morte cum eisdem damnari mererentur. Nam ipsi haeresiarchae, videlicet Core, Dathan, et Abiron, cum universa eorum substantia vivi ad infernum ex improvise descenderunt; sequaces vero eorum per ignem a Domino penitus comburi meruerunt (Num. XVI). Horum itaque subitanam et

crudelissimam ultionem illi diligenter attendant, qui contra apostolica praecepta interdictum sibi sacerdotale officium obstinata temeritate usurpant; nec otiose mortem Oseae considerent, qui, cum David arcam Domini de Philistiim in novo plastro reduceret, a Domino percussus interiit, eo quod arcam, licet jam casuram, manu sustentare praesumpserit. Si enim ille merito periit qui temere quidem, sed benigne, arcam Domini tantum tetigit, quanto magis ille qui contra fas et jus ipsum corpus Domini contrectare sibique incorporare praesumit indignus?

XIX. Quidam tamen satis imperite nostro apostolico objiciunt quartum Gangrensis concilii capitulum: Quicumque discernit a presbytero qui uxorem habuit quod non oporteat eo ministrante de oblatione percipere, anathema sit. Hoc etiam capitulum, juxta Petri apostoli attestationem, in suam ipsorum perniciem depravantes ita pronuntiant: Quicumque recusaverit missam conjugati presbyteri, anathema sit, videlicet ut eos anathematizatos esse demonstrent qui apostolicis institutis obedientes incontinentium sacerdotum missas recipere detrectant. Sed frustra; nam praedictum caput illos tantum anathematizat qui respuunt presbyteri oblationem, non qui modo habet, sed qui quondam habuit uxorem. Eo enim tempore, ut prologus Gangrensis concilii testatur, erant haeretici sectatores cujusdam Eustathii, qui legitimas nuptias quasi mortale crimen condemnabant, asserentes nullum in conjugali gradu positum spem habere apud Dominum; unde et oblationes presbyterorum etiam ante ordinationem legitime conjugatorum respuisse traduntur, quippe legitimum conjugium pro mortali crimine deputantes; quales etiam si quis hoc tempore perpetrasset detegitur, altari ministrare juxta canones non permittitur. Merito ergo anathematizantur iidem haeretici dogmatizantes contra illud Apostoli: Si acceperis uxorem, non peccasti (I Cor.

VII); et illud: Oportet episcopum unius uxoris esse virum (I Tim. III). Saepe positum autem nostri apostolici institutum nulli prohibet audire missam illius presbyteri qui, juxta apostolicam permissionem, ante sacrum ordinem unam tantum uxorem habuit, quando et sine crimine uxorem ducere potuit; sed illius presbyteri qui, contra Apostolum, in crimine fornicationis detegitur jacere, quem ipse Apostolus, et reliqui sancti. Patres successorque eorum noster apostolicus a sacratissimo officio segregavere. Igitur quicumque hujusmodi presbyterorum missas respuit, nullatenus tamen superiori Eustathianorum anathemati subjacebit, cum optime Apostolo consentiat qui et sacerdotibus continentiam indicit et fideles praevaricatoribus sermonum ejus admisceri non permittit. Notandum autem quod noster Gregorius, juxta sanctorum Patrum statuta, prius incontinentes presbyteros officio privavit, postmodum populo, ne eorum officia reciperet, interdixit; unde non tam incontinentium quam pro incontinentia damnatorum missas audire prohibuit, ne et populus se juxta Antiochenum concilium sub excommunicatione poneret, si eorum officia recipere praesumeret. Ipse autem Spiritus sanctus per Samuelem prophetam docet populum ut canonicis institutionibus nostri apostolici potius obediat quam hujusmodi praesumptorum sacrificia in periculum suum recipiat. Dicit enim: Melior est obedientia quam victimae, et auscultare magis quam offerre adipem arietum, quoniam quasi peccatum ariolandi est repugnare, et quasi scelus idololatriae nolle acquiescere (I Reg. XV). Igitur populus apostolicis institutis obediens inobedientium sacerdotum officia et sacramenta recusat, ne ipse crimen idololatriae per inobedientiam incurrat. Item Dominus alibi protestatur: Misericordiam volo, et non sacrificium (Matth. IX), quibus scilicet placens Deo, ut per obedientiam potius animae suae misereatur (Eccli. XXX), cui potissimum est miserendum, quam cum inobedientia, aut per se aut alium Domino offerat sacrificium. Libet

autem considerare quam clementer noster apostolicus etiam ipsos contemptores canonum in superioribus statutis tractavit, quos tantum a tali officio removit, quod tamen nullatenus nisi in perniciem suam celebrare possent, si canonicis sanctionibus repugnantes ipsum Spiritum sanctum blasphemare non desisterent. Ipsorum sane diuturnam obstinationem jamdudum acrius plectendam nondum debita severitate punivit. Sed illos, ut saltem adhuc redirent ad cor, paterno affectu exspectavit, ut vel in hoc suam damnationem cognoscere vellent, cum populum a recipiendis eorum officiis justissime prohibitum negare non possent.

XX.---Fortassis autem aliquis dicit: Cur noster Gregorius tam contraria nostrae consuetudini statuta observari praeceperit, cur non potius nostram consuetudinem quasi misericordi dissimulatione tolerarit? Sed ille audiat quid B. Leo papa, qui sacratissimo Chalcedonensi concilio praefuit, decernat; qui Anatolii praesulis Constantinopolitani praesumptionem cohibens ita pronuntiat: quod in reatum Romani pontificis deputetur, si institutio canonum non prohibente, et in hoc quasi connivente alicubi violetur. Item sanctissimus nostri apostolici homonymus scribens Victori episcopo hanc terribilem et generalem sententiam protulit: Quisquis ad hoc facinus, videlicet Simoniacae aut neophytorum haereseos, emendandum officii sui consideratione vehementer non arserit, cum ipso se habere non dubitet portionem a quo prius hoc piaculare flagitium et crimen sumpsit exordium. Igitur et ille nihilominus Ebionis haeresiarcae particeps detegitur, quicumque pro debito officii illius haeresim, id est Judaicam incontinentiam, modernis sacerdotibus prohibere non studuerit. Ipsa quoque sacratissima concilia, ex quibus statuta nostri apostolici profluxerant, adeo amplexati sunt sancti Patres, ut, sicut ipsorum scripta testantur, potius seipsos diversis tormentis affligi, imo se potius crudeliter occidi

permitterent quam violatoribus earumdem sanctionum consentire vellent. Ob hanc causam magnus Athanasius patriarcha Alexandrinus post diversas calamitates in exilium deportatur. Ob hoc etiam Felix papa Romanus ab episcopatu depositus martyrio legitur coronatus, et multi ejus presbyteri, diacones et reliqui ex clero, etiam intra Ecclesiam, ob eandem causam, heu! crudelissime occisi leguntur, videlicet quia sectatoribus Arii in violationem Nicaeni concilii assentiri nolebant. Haec autem et hujusmodi innumerabilia ex ecclesiasticis historiis affatim colligere poteris. Dicat ergo quivis quomodo noster apostolicus sine suo periculo aut potius exitio negligere posset quin tam inevitabilium sanctionum, non dico violatoribus, sed impugnantibus, ex debito officii sui obviaret, quibus ipsos sanctos Patres etiam usque ad sanguinem restitisse non ignoraret. Quamvis enim modo quidam non tam aperte cum Ario et reliquis haeresiarchis fidem sanctorum Patrum impugnent, tamen eorum moralibus statutis cum ipsa quidem fide per eosdem sanctos Patres eodem tempore eadem subscriptione roboratis obstinate resistunt, quae et cum eadem fide ex sacratissimo fonte Scripturarum emanaverunt.

Sed in hac eorum nefandissima rebellione etiam ipsam fidem sancti Patres probantur adnullare, cum in authenticis sanctionibus auctoritatem illorum pro nihilo ducunt qui et fidem sua auctoritate confirmaverunt. Nullatenus sane alicui fides sanctorum Patrum proderit qui eorum canonicis atque moralibus praeceptis non obedire, sed pertinaciter resistere studuerit; nam, ut Jacobus frater Domini testatur: Fides sine operibus mortua est (Jac. II); qualem et daemones habere fatetur. Non ergo minus est resistendum pertinacibus authenticarum institutionum impugnantibus quam sacrae fidei violatoribus, cum et daemonibus assimilentur quicumque institutionem sanctorum Patrum in fide tantum

et non etiam in conversatione pro viribus assectantur, qui et culpam, quia humanum fuit committere, diabolico instinctu non timent pertinaciter defendere. Amplius ipsum Vas electionis in sua persona omnibus ecclesiasticis pastoribus dicit: Si evangelizavero, non est mihi gloria, necessitas enim mihi incumbit; vae enim est mihi, si non evangelizavero (I Cor. IX). Quomodo ergo noster apostolicus istud vae subterfugere posset, si gregem sibi commissum juxta ipsius Apostoli praecepta instituere negligeret? Sanctus etiam Spiritus per Ezechielem prophetam cuilibet pastori terribilem proponit conditionem: Si, inquit, non dixeris peccatori, Morte morieris, et ostenderis ut recedat ab iniquitatibus suis, ipse quidem in peccatis suis morietur, sanguinem autem ejus de manu tua requiram. Si autem dixeris, et ille contempserit et non obedierit, ille in sceleribus suis morietur; tu autem animam tuam liberabis (Ezech. XXXIII). Hac quidem translatione S. Augustinus in sermone de psalmo XLIX utitur, statimque suis auditoribus subjungit: Dico vobis, libero animam meam; in magno enim sum non periculo sed exitio constitutus, si tacuero. Satis ergo patet quam immerito quidam nostro apostolico pro superioribus statutis indignentur qui tam inevitabili necessitate coactus eadem instituisse detegitur, videlicet ne propriae mortis crimen incurreret, si nos ex debito officii sui instituere negligeret.

XXI.---Praeterea si ob hoc nostro apostolico indignari satagunt, cur non potius illis 318 sanctis Patribus in Nicaea congregatis, ut [forte, aut] 630 Patribus in Chalcedone congregatis et coadunatis indignantur, qui, ut praedictum est, contra Simoniacos et incontinentes altaris ministros multo acriores sententias protulerunt quam noster apostolicus. Indignentur sane sanctissimo papae Clementi, qui martyrio sua decreta confirmavit, quem ipse princeps sibi successorem destinavit. Legitur enim in decretis ejus, cap. 46, quod incontinentes penitus

ab altaris officio removerit, quod etiam cohabitationem extraneorum feminarum clericis prohibuerit, quod violatores hujusmodi institutionis prorsus anathematizaverit. Indignentur etiam beatissimo papae Silvestro, qui in apostolica sede constitutus incontinentiam totius mundi presbyteris, ut praedictum est, prohibuit, et omnes huic decreto repugnantes in perpetuum damnandos esse decrevit. Indignentur etiam beato martyri Damaso papae, cujus auctoritate secunda universalis synodus Constantinopolitana legitur roborata. Item sanctissimo papae Leoni Chalcedonensium canonum auctori, quorum uterque eadem et apostolica auctoritate in decretis suis, ille quidem, cap. 4, hic autem, cap. 5, ita generaliter decrevere: Omnia decretalia cunctorum pontificum praedecessorum nostrorum constituta, quae de ecclesiasticis ordinibus et canonum promulgata sunt disciplinis, ita omnibus episcopis ac cunctis generaliter sacerdotibus custodire debere mandamus ut si quis in illa commiserit, veniam sibi deinceps noverit denegari. Indignentur etiam sanctissimi nostri apostolici aequivoco qui sub generali anathemate damnavit omnes a sacratissimis quatuor conciliis dissentientes. Sed cum nullus sanae mentis hujusmodi sanctis Patribus [forte, Patrum] sententiis indignetur, patet evidentissime quam irrationabiliter quidam nostri apostolici institutis indignentur, in quorum promulgatione nullatenus a sanctis Patribus discrepavit excepto hoc tantum, quod non tam severe, ut illi, contemptoribus canonum obviavit. Illos enim clericos ab officio tantum privavit, quibus sancti Patres non modo officium, sed et veniam, et ecclesiasticam communionem denegavere. Nil denique novi noster apostolicus nobis observandum injunxit, quod etiam si fecisset, non tamen sine periculo ejus contemni praeceptum posset. Nam apostolica sedes ex divina concessione hunc semper obtinuit et obtinebit primatum, ut totius mundi Ecclesias non solum antiquis institutis, sed etiam novis disponat, prout diversorum necessitas

temporum postulat. Cogunt enim, ait sanctus Augustinus ad Bonifacium, multas invenire medicinas, multorum experimenta morborum. Hoc utique diversa Romanorum pontificum decreta testantur, in quibus ipsi diversis temporum necessitatibus consuluisse leguntur.

XXII. Incassum autem publici contemptores apostolicae institutionis inducias suae damnationis a nostro apostolico quaerunt, quos, ut praedictum est, sancti Patres absque omnibus induciis damnaverunt. In dubiis enim rebus, licet veris, nondum tamen publicatis, necessario conceduntur induciae, ut juxta sanctiones apostolicorum virorum Felicis, et Julii et reliquorum ipse accusatus possit se contra accusatores pleniter praeparare ad abluenda crimina; unde et beatus Eleutherius a B. Petro duodecimus in decretis suis, cap. 1, testatur: Induciae non modicae ad inquirendum dandae sunt, ne aliquid praepropere agi a quacunque parte videatur. quia per subreptionem multa proveniunt. Jure ergo illi absque induciis damnantur qui culpam suam jamdudum a sanctis Patribus diffinite damnatam non negare, sed publice contra apostolica statuta conantur defensare. Nempe B. Gregorius, ab omni catholico pastore merito imitandus, contemptores sedis apostolicae etiam ante peractam culpam solebat excommunicare: sic enim Maximum per ambitionem Salonitano episcopatu inthronizatum, et omnes ejus ordinatorum excommunicavit, quos eadem excommunicatio, nondum peracta culpa pro qua excommunicati sunt, obligavit; nam priusquam Maximus ordinaretur, sub excommunicatione prohibuit sanctus Gregorius ne hoc praesumeretur; quod praeceptum contemntes episcopi, cum ordinarent eundem Maximum, ante peractam ordinationem erant excommunicati, juxta attestationem S. Gregorii; scribit enim in epistola ad eundem Maximum praesumptorem, ita detestans ejus consecrationem: Quam rem, inquit, nos consecrationem [illicitam sed forte validam] dicere nullo

modo possumus, quia ab excommunicatis celebrata est. Non enim post ordinationem excommunicandos, sed in ipsa ordinatione dixit excommunicatos. Sic idem apostolicus per subdiaconem suum Natalem Salonitatum episcopum absque induciis, si praecepto ejus non obedisset, pallio et communione censuit privandum esse. Sic, inquam, ipse et reliqui ejusdem sedis episcopi quoslibet et absque induciis damnaverunt, qui aliquam rem sub excommunicatione vel officii suspensione prohibitam temerarie usurpaverunt. Has ergo et hujusmodi rationes moderni praesumptores caute considerent, nec deinceps injuste se absque induciis damnatos esse existiment. Forsitan autem aliquis adeo delirat, ut subditos cujuslibet episcopi per ipsum tantum non per Romanum pontificem damnari posse dicat.

XXIII. Sed illi ipsa Veritas in Evangelio contradicit, quae B. Petro principaliter inter reliquos apostolos hoc privilegium concessit: Quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum et in coelis (Matth. XVI); qui enim generaliter omnes apostolicae potestati subjecit, nullo modo alicujus episcopi subditum exceptit. Unde idem Apostolus et a senioribus sui temporis, id est presbyteris, sive episcopis, et ab eorum subditis, obedientiam generaliter exegit, cum tam subditis quam praelatis, tam feminis quam viris, specialia vivendi praecepta in Epistolis suis tradiderit; quod incassum ipse faceret, si non generaliter omnes ejus institutioni obedire deberent. Beatus quoque Anacletus, ab ipso principe apostolorum presbyter ordinatus, in decretis suis, cap. 3, testatur: Sacrosancta Romana et apostolica Ecclesia non ab apostolis, sed ab ipso Domino nostro primatum obtinuit, sicut ipse B. Petro dixit: Tu es Petrus, etc. (Ibid.). Ergo haec apostolica sedes cardo et caput omnium Ecclesiarum a Domino non ab alio est constituta, et sicut cardine ostium regitur, sic hujus sanctae sedis auctoritate omnes, Ecclesiae Domino disponente reguntur. Item B. Gelasius doctor apostolicus,

cap. 11: Cuncta per mundum novit Ecclesia quod sacrosancta Romana Ecclesia de omni Ecclesia fas habeat judicare, nec cuiquam de ejus liceat judicare judicio; siquidem ad illam de qualibet mundi parte appellandum est, ab illa autem nemini appellare licitum est.

Sed nec illa praeterimus, quod apostolica sedes, sine ulla synodo praecedente, exsolvendi quos synodus iniqua damnaverat, et damnandi, nulla existente synodo, quos oportuit, habuerit facultatem. Et hoc nimirum pro suo principatu, quem B. Petrus apostolus Domini voce et tenuit, et semper retinebit. His autem sanctissimi Patres Callistus, Fabianus, Sixtus, Silvester, Julius, et reliqui innumerabiles adstipulantur, qui adeo amplexati sunt veritatem, ut potius mori quam mentiri desiderarent. Hujus ergo privilegii auctoritate B. Simplicius papa XLIX Gregorium Mutinensem episcopum Ravennatis archiepiscopi suffraganeum a ditione ejusdem archiepiscopi penitus absolvit, et hoc ideo, quia idem archiepiscopus eum invitum Mutinensi cathedrae inthronizavit. Item, S. Gregorius Honoratum Salonitanae Ecclesiae archidiaconum, qui jam ex archidiaconatu ad presbyterium devenit, invito etiam episcopo ad pristinum gradum reduxit, deposito quidem eo quem idem Salonitanus episcopus in locum ejus ordinavit. Quapropter apertissime desipiunt, seque reos apostolicae auctoritatis efficiunt, quicumque ejus potestati temere praejudicant, cum cujuslibet episcopi subditos non per Romanum pontificem, sed per proprium tantummodo antistitem, ligari vel solvi posse confingant. Praeterea B. Leo papa, qui quartam universalem synodum Chalcedone congregavit, item Vigilius papa, sub quo quinta universalis synodus Constantinopoli convenit, item beatus Pater Gregorius, hi, inquam, singuli eadem auctoritate praecipui, pene eadem voce in decretis suis verissime testantur hoc modo: Sancta Romana Ecclesia

vices suas ita aliis impertivit Ecclesiis ut in partem vocatae sint sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis. Unde liquido demonstratur quod quilibet episcopus nec super gregem sibi commissum tantam potestatem habeat quantam praesul apostolicus: qui licet curam suam in singulos episcopos diviserit, nullo modo tamen seipsum sua universali et principali potestate privavit; sicut nec rex suam regalem potentiam diminuit, licet regnum suum in diversos duces, comites sive iudices diviserit. Cum igitur dominus apostolicus in omni Ecclesia tam principalem potestatem habeat, ut etiam invito episcopo cujuslibet Ecclesiae quidquam in ea juxta canonicas sanctiones possit disponere, quis denegare poterit quin ubique gentium tam subditos episcoporum quam ipsos episcopos apostolicae institutionis contemptores damnare possit?

XXIV. His autem rationibus et hoc declaratur quod cujusvis episcopi parochianus potius domino apostolico quam proprio episcopo obedire debet, cum auctoritas proprii nullatenus eum ab apostolica damnatione valeat liberare, si apostolicis praeceptis inobediens exstiterit. Et econtra dominus apostolicus, si ei obedierit, eundem ab omni violentia proprii episcopi facillime poterit defendere, videlicet et ipsum parochianum ejus ditone penitus emancipando et episcopum ab injuria per correptionem et damnationem apostolica auctoritate refrenando. Attendat sane cujusvis episcopi subditus, ne vel proprio episcopo contra apostolica praecepta obediat in aliquo, cum S. Gregorius archidiaconum Salonitanum, in locum Honorati jam depositi subrogatum, deposuerit, eo quod idem proprio episcopo se in locum illius ordinari post apostolicam prohibitionem obedierit. Hinc etiam patet quam apertissime illi desipiant qui dicunt quod subditi cujuslibet episcopi apostolicae sedi nullatenus obedire debeant, si proprio antistiti obediant, cum a S. Gregorio et ille merito degradaretur qui et per

obedientiam episcopi sui apostolicae sedi adversus fuisse detegitur. Nempe nullus debitam obedientiam proprio episcopo exhibere poterit, nisi qui apostolicae sedi principaliter obedire studuerit. Omnis enim qui vult esse episcopus, hoc maxime subditis suis inculcat, ut sanctorum Patrum institutis absque omni contradictione obediant; quae, ut praedictum est, apostolicae sedi principaliter ab omnibus obediendum esse denuntiant. Quicumque ergo suo legitimo pastori debitam obedientiam exhibuerit, etiam principaliter domino apostolico obedire studebit. Nam juxta ipsius Veritatis edictum: Discipulus non est honorandus super magistrum (Matth. X). Si autem Dominus apostolicus proprio et legitimo pastori jure praeponitur, quanto magis illi qui nec nititur esse quod dicitur. Has ergo et hujusmodi rationes quicumque, saltem ex rudibus, fideliter inspicere dignabitur, nullatenus praedicta nostri apostolici statuta proscribere conabitur; praesertim cum videat evidentissime eadem ex sanctorum Patrum sententiis, imo ex divinis Scripturis, emanasse. Praeterea vero quamplures alias rationes superioribus annectere et innumerabilia sanctorum Patrum exempla praefatis statutis assignare, hac consideratione praetermisi, ne gravis essem idiotis, quibus hic specialiter satisfacere proposui: quibus pauca ex multis tam indubitatae veritatis sufficere possunt, si indagandae potius veritati quam infructuosae contentioni operam dare volunt.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. J.

De eadem synodo Romano occasione consecrationis Hugonis Diensis episcopi, quemadmodum supra dictum est, haec habet Hugo Flaviniacensis abbas in Chronico Viridunensi p. 196, tom. I Bibliothecae nostrae novae librorum mss.

Cum ergo Romae positi (Anselmus scilicet Lucensis et Hugo Diensis) praestolarentur diem consecrationis suae, venerunt nuntii regis Henrici Romam, rogantes ne contra morem praedecessorum suorum dominus papa eos consecrare vellet qui episcopatus electionem solam, non autem donum per regiam acceperant investituram. At ipse, convocatis cardinalibus, legationem regis aperuit, et quid sibi ad hoc respondendum, quid esset faciendum admonuit. Quibus respondentibus usum Ecclesiae hunc esse, hunc haberi pro lege, cum auctoritas eis nulla ad hoc suffragaretur, in Lucensi tamen electo eis acquievit, ut consecrationem ejus differret, donec investituram episcopatus ex regio dono accepisset. In Diensi vero acquiescere noluit, sed eum prima XL hebdomada, Sabbato in presbyterum, et Dominica consecravit in episcopum. Et quia vidit hoc sanctorum Patrum adversari decretis, ut in canonica electione episcopi praevaleret donum regis, imo multoties ipsam electionem immutaret, vel potius irritam faceret, eodem anno in Romana synodo 50 episcoporum, considente presbyterorum et abbatum multitudine, juxta decreta pontificalia et institutiones canonicas ne hoc amplius a quoquam praesumeretur prohibuit sub interminatione anathematis, decretum faciens in haec verba: Si quis deinceps episcopatum vel abbatiam de manu alicujus laicae personae susceperit, nullatenus inter episcopos vel abbates habeatur, nec ulla ei ut episcopo vel abbati audientia concedatur. Insuper ei gratiam B. Petri et introitum ecclesiae interdicimus, quoad usque locum quem sub crimine tam ambitionis quam inobedientiae, quod est scelus idololatriae, cepit, deseruerit. Similiter etiam de inferioribus ecclesiasticis dignitatibus constituimus. Item si quis imperatorum, ducum, marchionum, comitum, vel quilibet saecularium potestatum, aut personarum, investituram episcopatus, vel alicujus ecclesiasticae dignitatis dare praesumpserit, ejusdem sententiae vinculo se astrictum sciat. Secutus est autem in hoc Patrum exempla, licet jam per multa

annorum curricula damnabilis haec consuetudo inolevisset, et in usum conversa esset. Dicitur enim in VII universali synodo a 5 patriarchis et 350 Patribus sub Adriano papa habita, cap. 111: Omnis electio episcopi, presbyteri vel diaconi, a principibus facta, irrita maneat, secundum regulam quae dicit: Si quis episcopus saecularibus potestatibus usus Ecclesiam per ipsos obtinuerit, deponatur et segregetur, omnesque qui illi communicant. Item, in VIII universali synodo habita a 5 patriarchis, sub Nicolao I pontifice, cap . . . . . , promotiones vel consecrationes episcoporum concordans prioribus conciliis haec sancta et universalis synodus electione et decreto episcoporum fieri constituit, et statuit atque promulgavit neminem laicorum principum et potentum semet inserere electioni vel promotioni patriarchae vel metropolitae, aut cujuslibet episcopi, ne inordinata hinc et incongrua fiat confusio vel contentio, praesertim cum nullam in talibus potestatem quemquam potestativorum laicorum habere conveniat, sed potius silere, et attendere sibi usquequo regulariter a collegio Ecclesiae suscipiat finem electio futuri pontificis. Si quis vero laicorum ad concertandum et cooperandum invitatur ab Ecclesia, licet hujusmodi cum reverentia obtemperare asciscentibus. Quisquis autem saecularium principum et potentum, vel alterius dignitatis laicus, adversus communem et consonantem atque canonicam electionem ecclesiastici ordinis agere tentaverit, anathema sit, donec obediat et consentiat. Item ex concilio Nicaeno, cap. 6. Per omnia manifestum est, quia si quis praeter voluntatem et conscientiam metropolitae fuerit ordinatus, hunc sanctum et magnum concilium statuit non debere esse episcopum. Item ex concilio Antiocheno, cap . . . . . Si quis presbyter vel diaconus per saecularem dignitatem Ecclesiam Dei obtinuerit, dejiciatur, et ipse et ordinator ejus a communione modis omnibus abscindantur, et sint sub anathemate sicut Simon Magus a Petro. In electione igitur et consecratione domini Diensis evidenter

ostenditur operata divinitas, quia per hanc occasionem sanctae Dei Ecclesiae sub papatu domini Gregorii multis retro annis obnubilata electionis ecclesiasticae splenduit veritas. Viderint igitur viri cordati quid juris imperatoribus, regibus, et principibus, in electione pontificis reservetur. Commisit autem ei vices suas in Gallia, ubi plurimum Simoniae serpebat pestis iniqua, quia perrari illic erant qui non essent aut Simoniaci, aut a Simoniacis ordinati, aut per manum laicam investiti, plurimum illi inculcans potestate data non abuti, quominus depravata corrigeret, damnanda recideret, sancta et honesta doceret et docenda faceret.

**AD ROMANUM CONCILIUM I,
Contra clericos Simoniacos et incontinentes
a Gregorio VII pontifice anno 1074, priori
Quadragesimae hebdomada, celebratum,
additio.**

(Suppl. MANSI tom. II, p. 2.)

Actorum hujus concilii synopsis tantummodo exhibet Labbeus tom. XII pag. 547, Venet. edit. Acta ipsa interciderunt. Eorundem actuum fragmentum licuit mihi investigare in Gerhoi Reicherspergensis expositionibus in Psal. ad psal. X. pag. 157. Continet autem fragmentum istud ipsos concilii canones tertium, et quartum, ut ex collatione synopsis eorundem canonum intelligimus.

Gregorius septimus dicit:

Si qui sunt presbyteri, vel diaconi, vel subdiaconi, qui in crimine fornicationis jaceant, interdicimus eis ex Dei parte omnipotentis et sancti Petri auctoritate introitum, usque dum poeniteant et emendent. Si qui vero in peccato suo perseverare maluerint, nullum vestrum

eorum audire praesumat officium, quia benedictio eorum vertitur in maledictionem, et oratio in peccatum, Domino testante per prophetam: Maledicam, inquit, benedictionibus vestris. Qui vero huic saluberrimo praecepto obedire noluerint, idololatriae peccatum incurrunt, Samuele teste et beato Gregorio instruente: Peccatum ariolandi est non obedire et scelus idololatriae nolle acquiescere. Peccatum igitur paganitatis incurrit quisquis dum Christianum se asserit, sedi apostolicae obedire contemnit.

CONCILIIUM ROMANUM II

Pro reformanda Ecclesia celebratum anno Domini 1075.

(Apud MANS. Concil. XX, 443.)

Anno ab Incarnatione Domini millesimo septuagesimo quarto, pontificatus vero Domini Gregorii papae secundo, indictione 13, celebravit ipse dominus Gregorius papa Romae synodum a sexto Kalendas Martii usque ad pridie Kalendas (sequentis) praeteriti mensis. Ubi interfuit archiepiscoporum, episcoporum et abbatum multitudo atque diversi ordinis clericorum et laicorum copia. In qua inter caetera decreta quae ibi gesta sunt, quinque de familia regis Teutonicorum, quorum consilio ecclesiae venduntur (vendebantur), a liminibus sanctae Ecclesiae separavit, ita ut si abinde usque ad Kalendas Junii Romam non venirent et satisfacerent, excommunicati haberentur. Philippus rex Francorum, si nuntiis papae ad Gallias ituris de satisfactione sua et emendatione securitatem non fecerit, habeatur excommunicatus. Liemarum Bremensem archiepiscopum pro inobedientia superbiae suae ab episcopali officio suspendit, et a corpore et sanguine Domini interdixit. Guarnerium Strazburgensem ab episcopali et sacerdotali officio suspendit. Henricum Spirenses suspendit. Henrimannum

Bambergensem, si ante Pascha non venerit satisfactorius, similiter suspendit. Item in Longobardia Guilielmum Papiensem et Cunibertum Taurinensem suspendit. Dionysium Placentinum deposuit. Robertum ducem Apuliae jam anathematizatum, et Robertum de Loritello invasores bonorum Sancti Petri, excommunicavit.

NOTAE SEVERINI BINII.

Concilium. Ad reformandam Ecclesiae disciplinam Gregorius anno 1074 synodum indixit exordio Quadragesimae anni 1075 celebrandam, ad quam vocavit imprimis longius distantes Britannos episcopos et abbates, Tullensemque episcopum de Simonia et cohabitatione cum muliere, quam haberet ut conjugem, diffamatum. Isembertus Pictavensis episcopus, qui per milites irruerat in episcopos causam incestuosi comitis cognoscentes, eorumque quosdam verberibus, quosdam contumeliis affecerat, ab officio suspensus, jussus est Romam venire, sicut etiam Benno Osnaburgensis episcopus et abbas Corbeiensis inter se litigantes. Citavit etiam Liemarum Bremensem archiepiscopum ob causam supra enarratam. Sigefridum Moguntinum archiepiscopum cum omnibus suis suffraganeis episcopis eidem synodo assistere praesentes mandavit. Ab Henrico rege per litteras petiit ut legatos ad synodum mittat, illosque non audiat qui discordias inter se seminant. Cunibertum Taurinensem episcopum, qui de invaso monasterio Sancti Angeli accusabatur, jussit etiam advenire, sicut etiam Guilielmum Papiensem ob causam divortii inter Azonem et Mathildem. Hugonem militem, qui bona Taurinensis Ecclesiae invaserat, ad reddendam rationem citavit. Ea quae supra de Herimanni Bambergensis episcopi suspensione, et Dionysii Placentini episcopi depositione, in Actis synodalibus recensentur, inveniuntur etiam apud Gregorium libri II, epistola 54 et 76, et libri tertii epistola 3. In eadem synodo compositas

fuisse discordias inter Pragensem et Moravensem episcopos declarat Gregorii epistola 93 libri II. Constituta synodalia per universum orbem promulgari mandavit, scriptisque ad sanctum Annonem Coloniensem et Sigefridum Moguntinum episcopos epistolis voluit ab iisdem congregatis in sua dioecesi conciliis, ea praecipue quae de continentia clericorum et pravitate Simoniaca corrigenda decreta et constituta fuerant, promulgari. Baronius anno 1075, numero 10 et sequentibus.

CONCILIUM ROMANUM III.

Quo Henricus rex Germaniae, Sigefridus Moguntinus, Wilielmus Trajectensis, et Robertus Bambergensis episcopi excommunicantur, anno Domini 1077. (MANSI Concil. XX, 467.)

Anno ab incarnatione Domini millesimo septuagesimo quinto, indict. XIV, celebravit ipse dominus Gregorius papa Romae synodum in ecclesia Domini Salvatoris, quae Constantiniana dicitur, ubi interfuit episcoporum et abbatum, atque diversi ordinis clericorum et laicorum copia, in qua, inter caetera decreta quae ibi gesta sunt, excommunicavit Sigefridum Moguntinum archiepiscopum in hunc modum: Sigefridum Moguntinum archiepiscopum, qui conatus est episcopos atque abbates regni Teutonicorum a sancta Romana Ecclesia, videlicet spirituali matre sua, scindere, iudicio sancti Spiritus et auctoritate beatorum apostolorum Petri et Pauli ab omni episcopali officio suspendimus, et a communionem corporis et sanguinis Domini separamus, nisi forte mortis periculum superveniat, ita tamen ut poenitentia ductus resipiscat. Caeteros vero qui sua sponte ejus schismati consentiendo subscripserunt, et in ea iniquitate perdurare volunt, similiter ab omni episcopali officio suspendimus. Illos vero qui non sponte consenserunt,

usque ad festivitatem sancti Petri sufferimus, eo quidem respectu, ut si infra istum terminum idoneam aut per se aut per nuntios suos satisfactionem praesentiae nostrae non obtulerint, episcopali deinceps officio priventur.

Excommunicatio episcoporum Longobardiae.

Episcopos Longobardiae, qui, spreta canonica et apostolica auctoritate, contra beatum Petrum apostolorum principem sacramentum conspiraverunt, auctoritate ejusdem beati Petri ab omni episcopali officio suspendimus, et a communione sanctae Ecclesiae separamus.

Excommunicatio episcoporum ultramontanorum.

Agathensem episcopum Berengarium, quia (qui) Narbonensi episcopo excommunicato communicavit, et vices episcopales pro illo fecit, excommunicamus. Viennensem episcopum Herimannum juste depositum pro Simonia, perjuriis, sacrilegiis et apostasia, quia Viennensem Ecclesiam infestare non desistit, excommunicamus: et Ecclesiis Romanensi et Sancti Irenaei Lugdunensi, quousque eas occupaverit, divinum interdicimus officium. Desiderium et Romanensis Ecclesiae clericos, qui regulares nostros ab ea expulerunt, et excommunicatis communicaverunt, inde, donec satisfaciant, excommunicamus. Abbatem Sancti Aegidii similiter, et comitem sancti Aegidii, propter consanguineam, et comitem Forensem, et Umbertum de Bellogioco (Imbertum de Bellojoco) propter infestationes Lugdunensis Ecclesiae; Podiensem Simoniacum, homicidam Stephanum, scilicet a legatis nostris excommunicatum, et Pontium Gratianopolitanum, quousque resipiscat, excommunicamus; et ea quae Diensis episcopus in episcopatu Diensi de decimis et

primitiis et Ecclesiis fecit, et caetera quae in legatione nostra statuit, nos quoque confirmamus.

Excommunicatio Henrici regis Teutonicorum.

Beate Petre apostolorum princeps, inclina, quaesumus, pias aures tuas nobis, et audi me servum tuum quem ab infantia nutristi, et usque ad hunc diem de manu iniquorum liberasti, qui me pro tua fidelitate oderunt et odiunt. Tu mihi testis es, et domina mea mater Dei, et B. Paulus frater tuus, et omnes sancti, quod tua sancta Romana Ecclesia me invitum ad sua gubernacula traxit, et ego non rapinam arbitratus sum ad sedem tuam ascendere, potiusque volui vitam meam in peregrinatione finire, quam locum tuum pro gloria mundi saeculari ingenio arripere; et ideo ex tua gratia, non ex meis operibus, credo quod tibi placuit et placet, ut populus Christianus tibi specialiter commissus mihi obediat, specialiter pro vice tua mihi commissa, et mihi tua gratia est potestas a Deo data ligandi atque solvendi in coelo et in terra. Hac itaque fiducia fretus pro Ecclesiae tuae honore et defensione, ex parte omnipotentis Dei Patris et Filii et Spiritus sancti, per tuam potestatem et auctoritatem, Henrico regi filio Henrici imperatoris, qui contra tuam Ecclesiam inaudita superbia insurrexit, totius regni Teutonicorum et Italiae gubernacula contradico, et omnes Christianos a vinculo juramenti, quod sibi fecere vel facient, absolvo, et ut nullus ei sicut regi serviat, interdico. Dignum est enim ut qui studet honorem Ecclesiae tuae imminuere, ipse honorem amittat quem videtur habere. Et quia sicut Christianus contempsit obedire, nec ad Dominum rediit quem dimisit, participando excommunicatis, meaque monita, quae pro sua salute sibi misi, te teste, spernendo, seque ab Ecclesia tua, tentans eam scindere, separando, vinculo eum anathematis vice tua alligo, et sic eum ex fiducia tua alligo, ut sciant gentes, et comprobent quia tu es Petrus,

et super tuam petram Filius Dei vivi aedificavit Ecclesiam, et portae inferi non praevalent adversus eam (Matth. XVI).

NOTAE SEVERINI BINII.

Concilium. Quae in hac synodo Romae acta fuerint, summam apud Lambertum recensentur his verbis: «Legati, ut jussum fuerat, summo conatu iter accelerantes, pridie quam a papa Romae synodus indicta celebraretur (erat, ex more, prima hebdomada Quadragesimae), Romam ingressi litteras tradunt. Tunc caeteram legationem, sicut in mandatis habebant, verbo non minus contumelioso quam scripto exsequuntur. Papa, nihil permotus atrocitate nuntii, postera die, cum clerus et populus ad synodum frequens confluisset, in auribus omnium litteras recitari fecit, et sic cunctis qui convenerant episcopis id fieri decernentibus, regem excommunicat, et cum eo archiepiscopum Moguntinum Sigefridum, episcopum Trajectensem Wilielmum, episcopum Bambergensem Robertum. Caeteris qui conspiracy hujus participes exstiterant diem statuit, qua, nisi Romam praesentati causam dicerent novae hujus et inusitatae contra sedem apostolicam rebellionis, similem caeteris excommunicationis sententiam sortirentur. Porro Ottonem Ratisponensem episcopum, et Ottonem Constantiensem episcopum, et Burchardum Lausannensem episcopum, Eberhardum comitem, Udalricum, et alios nonnullos, quibus rex potissimum consiliariis utebatur, jampridem excommunicaverat.» In eadem hac synodo, teste Domnizone presbytero in Vita Mathildis, Gregorius papa ad repraesentandum et exprimendum totius tragoediae quam cum rege habebat argumentum, hoc usus est symbolo: «Anguis quidam, inquit, percussus seipsum spiris collegit; qui dum morsu rabido ovum lapideum juxta se positum ad laedendum appeteret, a lapide quem laedere intendebat ipse laesus

aufugit.» Quod symbolum ea haud dubie intentione dixit, ut significaret petram, quae est Ecclesia, furore persequentis regis laedi non posse; ipsum vero potius laedi, qui eam persecutione lacerandam attentavit. Verba Domnizonis presbyteri metricè conscripta ita sunt:

*Incipiens synodum pastor Gregorius, ovum
Gallinae sculptum, gestans in cortice scutum
Et colubrum nigrum, qui tendebat caput, ictu
Quippe percussus quodam, pertingere sursum
Non poterat, caudamque plicans dabat sinuatam,
Non erat haec plana, sed erat sculptura levata.
Ad synodum fertur nunquam par ante repertum.
Quod dum miratur, praedictus et ecce Rolandus
In medium venit, papae mox dicere coepit:
Rex jussit terrae, jusserunt pontificesque,
Ut linguas sedem quam non es dignus habere.
Romanis clericis mox idem portitor, inquit:
Costes in pente Romam, testor, veniet rex.
Missurus papam, lupus hic, non est quia papa.*

Haec eadem de Rolando habent acta ipsius Gregorii, quibus ejusdem pontificis Vita textitur, et reliqua consentientia iis subjiciuntur. Nunc pergit Domnizo.

*Has gestare decet virtus non modo vere,
Atque crucem Christi studeamus ferre metipsi.
Non nos a Christo tribulatio separet isto
Tempore, sed colla subdamus membraque nostra
Martyrio. Verbo fidei feriatur hic ergo
Ostensus serpens, qui scutum gestat et ensem
Adversus matrem Romanam catholicamque
Ecclesiam Christi de sanguine rubra benigni.
Plura loquens papa; dixit synodus sibi sancta:
Tu pater es patrum, blasphemum contere, pravum,
Est nostrum quippe jussis parere, tuisque
Pro Christo mortem patienter gliscimus omnes.*

*Judicium confer, gladium trahe, percutite fortem.
 Omnibus excelso dignum clamantibus esse
 Privari regno regem, maledicere nec non.
 Papa dolens vinclis anathematis illico strinxit
 Regem praedictum. Cui regnum devetat ipsum.
 In Quadragesima synodus celebrata sit ista.
 Qui Petrum sanctum, qui papam diligit alium,
 Hoc anathema probat.*

Eadem habentur in rebus gestis sancti Anselmi Lucensis episcopi his verbis: «Inaudita deinde audacia et admirabili superbia sui facinoris compotes, nec dicendos colligit episcopos in civitatem WORMATIAM, habitoque conciliabulo, proscripserunt primae sedis episcopum: quod a saeculis non est auditum. Fecit deinceps legationem in Italiam, eandem affirmans praesumptionem per schismaticos sibi complices episcopos. Hujus legationis lator fuit quidam (Rolandus) EBARARDUS nomine, Teutonicus natione, filius saeculi, hamus diaboli, inventor omnis fere mendacii. Hic circumvit et perambulavit terram ut schismatica omnes inficeret contagione. Multos certe, qui propter interdictum domini papae divino ab officio cessaverant, ipse interdictus et vinculo perditionis ligatus inaudita temeritate ac superbia reconciliavit; et ex parte domini sui regis, ut officium more priori celebrarent, indixit.

«Cum igitur dissimulare amplius tanti facinoris malitiam non posset apostolicus, excommunicavit tam ipsum quam omnes ipsius fautores, atque omnem sibi regiam dignitatem interdixit, et obligatos sibi sacramentis ab omni debito fidelitatis absolvit. Quia (quod verecundum etiam est dicere) praeter haereticam, quam praelibavimus, culpam, aderant in sancto concilio nuntii illius sic audentes latrare: Praecipit dominus noster rex ut sedem apostolicam, papatum utpote suum, dimittas, nec locum hunc sanctum ultra impediatis. Proh

nefas! O execrabilem infelicissimi hominis temeritatem! En suum esse dixit quod solum apostolorum principi Petro Christus Dominus commisit; nec subito quidem commisit, verum tertio antequam committeret interrogavit: Simon, inquires, amas me? pasce oves meas (Joan. XXI). Non regem, non imperatorem, aut aliquam Christianae professionis conditionem excepit, praeter eam quae suam se ovem esse negaverit. Igitur quem sui solius iudicio Dominus reservavit, hic non solum iudicare, verum etiam suum dicere, et, quantum in se est, audet damnare. Quam ob causam omnis illa sancta synodus iure indignata, anathema illi conclamat atque confirmat.» Hactenus de his ibi.

In Vita autem ejusdem pontificis additur, quod sequenti die, post Rolandi illius in synodo habitam invectivam orationem, allatae sunt litterae poenitentium episcoporum. Sunt autem haec ibi scripta: «Die vero altera ab episcopis ultramontanis litterae ad pontificem sunt allatae, in quibus confitebantur se errasse, et nimium deliquisse: qui postulabant quoque veniam, et omnem de caetero sibi obedientiam observaturi firmiter sponderunt. Vixque sedato tumultu, synodalis tractatus in tranquillitate processit. Sed cum tempus jam instaret absolvendi synodum, pontifex habito cum centum et decem episcopis utiliori consilio, in eundem regem, qui ecclesiasticam unitatem scindere attentavit, excommunicationis sententiam protulit, et usque ad condignam satisfactionem sententiam ipsam firmiter observari praecepit.» Quod quidem pie, sancte, juste riteque factum praedecessorum exemplis pluribus auctor docet. Gregorius igitur ubi anathematis sententia in synodo perculit Henricum regem, et omnes qui perpetrati sceleris fuissent auctores, ad omnes Christi fideles has litteras dedit, quibus et sententiam excommunicationis in eosdem latam adjunxit: «GREGORIUS episcopus, servus servorum Dei, omnibus qui cupiunt se annumerari inter

oves quas Christus beato Petro commisit, salutem et apostolicam benedictionem.

«Audistis, fratres, novum et inauditum,» etc. ut supra epist. 6, lib. III.

Ad hanc quoque synodum spectare noscuntur sententiae illae breviores, quae inter epistolas Gregorii lib. II, post epist. 55, habentur hoc titulo inscriptae: Dictatus papae. Quas sine dubio pontifex eo consilio promulgavit, ut rex ex his audaciam schismaticorum episcoporum et principum hoc tempore in Romanam Ecclesiam insurgentium experiretur. Vide Baronium anno 1076, numero 16 et sequentibus.

AD CONCILIUM ROMANUM III ADDITIO. (MANSI Suppl. t. II, pag. 16.)

Scitum est Romani hujus concilii habendi causam praebuisse impudentiam Henrici Germaniae regis, quo agente conciliabulum Wormatiae coactum eo devenerat audaciae, ut Gregorium e pontificali sede dejiceret. Cujus definitionis auctoritate fretus Henricus litteras injuriarum plenas dedit ad Hildebrandum seu Gregorium papam, quas integras inseruit in aliis litteris ea de causa ad Romanum clerum destinatis. Hae vero litterae tum quae ad Henricum cum quae ad Romanos scriptae sunt, per bajulum missae, Gregorii jussu recitatae sunt in plena Romana synodo anni 1076, teste annalista Saxone Eccardi ad ann. 1076, ex quo easdem litteras integras habemus. Cum igitur ad acta synodi haec pariter scripta pertineant, aequi bonique facient lectores ecclesiasticae Historiae studiosi, si huc translatae habeant; quos tamen praemonitos volo ut quae in Gregorium foeda jactantur, haec dicta accipiant ab homine impotenti, qui commoti animi insanias non veritatis consilia sequitur.

HENRICUS Dei gratia rex, universo sanctae Romanae Ecclesiae clero et populo, gratiam, salutem et omne bonum.

Haec fides firma et inconcussa creditur, quae semper et eadem et praesenti et absenti servatur, nec diuturna ejus, cui debetur, absentia, nec longi temporis taedio immutatur, quam talem vos nobis servare scimus, et gratias agimus; et ut eadem perseveret petimus, videlicet, ut, sicut facitis, amicis nostris amici, inimicis inimici jugiter existatis. Inter quos scilicet Hildebrandum monachum notantes, vos in ejus inimicitiam excitamus; qui huic Ecclesiae invasorem et oppressorem, et Romanae reipublicae vel regni nostri insidiatorem deprehendimus, ut in sequenti epistola sibi a nobis directa in promptu est.

«HEINRICUS, Dei gratia rex, HILDEBRANDO.

«Cum hactenus ex te ea quae patris sunt expectarem, tibi in omnibus magna fidelium nostrum indignatione obedirem; percepi a te vicissitudinem, qualem oportebat ab eo qui vitae regnique nostri perniciosissimus esset hostis. Nam cum in primis omnem haereditariam dignitatem, quae mihi ab illa sede debebatur, superbo ausu rapuisses, longius inde progrediens, regnum Italiae pessimis artibus alienare tentasti. Nec hoc contentus, in reverendissimos episcopos, qui nobis velut dulcissima membra uniti sunt, manum mittere non timuisti, eosque superbissimis injuriis acerbissimisque contumeliis contra divina et humana jura, ut ipsi aiunt, exacerbasti. Quae omnia cum ego quadam patientia dissimularem, tu hoc non patientiam, sed ignaviam existimans, in ipsum caput ausus es insurgere, mandans quae nosti, scilicet, ut tuis verbis utar, quod aut tu morieris, aut mihi animam regnumque tolleres. Hanc inauditam contumaciam ego, non verbis,

sed re confutandam dijudicans, generalem conventum omnium regni primatum, ipsis supplicantibus, habui, ubi cum ea quae hactenus metu et reverentia tacebantur in medium deducta fuissent, veris assertionibus illorum, quas ex ipsorum litteris audies, palam factum est te nullatenus in apostolica sede posse persistere. Quorum sententia, quia justa et probabilis coram Deo hominibusque videbatur, ego quoque assentiens, omne tibi papatus jus, quod habere visus es, abrenuntio, atque ut a sede urbis, cujus mihi patriciatus, Deo tribuente et jurato Romanorum assensu, debetur, ut descendas edico.»

Haec series epistolae nostrae ad Hildebrandum monachum, quam idcirco et vobis scripsimus, ut et vobis nostra voluntas, et nobis, imo Deo et nobis vestra satisfaciat charitas. Exsurgite igitur in eum, fidelissimi, et sit primus in fide, primus in ejus damnatione. Non autem ut sanguinem ejus fundatis dicimus, quippe cum major sit ei post depositionem poena vita quam mors; sed ut eum, si nolit descendere, cogatis, et alium communi omnium episcoporum et vestro concilio a nobis electum in apostolicam sedem recipiatis, qui quod iste in Ecclesia vulneravit, curare et velit et possit.

HENRICUS non usurpative, sed pia Dei ordinatione rex, Hildebrando, jam non apostolico, sed falso monacho.

Hanc talem pro confessione tua salutationem promeruisti, qui nullum in Ecclesia ordinem praeteriisti, quem confusionis non honoris, maledictionis non benedictionis, participem non feceris. Ut enim de multis pauca et egregia loquamur; rectores sanctae Ecclesiae, videlicet archiepiscopos, episcopos, presbyteros non modo tangere sicut christos Domini non timuisti, quin sicut servos nescientes quid faciat Dominus eorum sub pedibus tuis calcasti; in quorum conculcatione tibi favorem ab ore

vulgi comparasti, quos omnes nil scire, te autem omnia nosse judicasti, qua utique sententia, non ad aedificationem, sed ad destructionem uti studuisti, ut jure hoc B. Gregorium, cujus nomen tibi vindicasti, de te prophetasse credimus sic dicentem: Ex affluentia subjectorum plerumque animus praelati extollitur, et aestimat se plus omnibus nosse, cum se videt plus omnibus posse. Et nos quidem haec omnia sustinuimus, dum apostolicae sedis honorem servare studeremus; sed tu humilitatem nostram timorem fore intellexisti, ideoque et in ipsam regiam potestatem, nobis a Deo concessam, exurgere non timuisti, quam te nobis auferre ausus es minari; quasi nos a te regnum acceperimus; quasi in tua, et non in Dei manu, sit regnum vel imperium, qui Dominus noster Jesus nos ad regnum, te autem non vocavit ad sacerdotium. Tu enim his gradibus ascendisti, scilicet astutia, quod monachica professio abominatur, pecuniam pecunia, favorem favore, ferrum ferro; sedem pacis adisti, et de sede pacis pacem turbasti, dum subditos in praelatos armasti, dum episcopos nostros a Deo vocatos, tu non vocatus, spernendos docuisti, dum laicis ministerium eorum super sacerdotes usurpasti, ut ipsi deponant vel contemnant, quos ipsi a manu Dei per impositionem manuum episcopalium descendi acceperant. Me quoque, qui licet indignus inter Christos ad regnum sum unctus, tetigisti, quem sanctorum Patrum traditio soli Deo judicandum deponendumque commiserit. Ipse quoque verus papa B. Petrus clamat: Deum timete, regem honorificate (I Petr. II). Tu autem, quia Deum non times, me constitutum ejus inhonoras. Unde B. Paulus ubi angelo de coelo, si alia praedicaverit, non pepercit, te quoque in terris alia docentem non excepit. Tu ergo hoc anathemate, et omnium episcoporum nostrorum judicio, et nostro damnatus, descende; vindicatam sedem apostolicam relinque; alius in sedem beati Petri ascendat, qui nulla violentiam religione palliet, sed B. Petri sanam doctrinam doceat. Ego Heinricus Dei gratia

cum omnibus episcopis nostris tibi dicimus: Descende, descende.

Quae litterae (subdit annalista Saxo Eccardi) cum domno papae in basilica Lateranensi sanctae synodo praesidenti fuissent allatae, et coram synodo palam recitatae, tanta fit in Ecclesia commotio, ut legatus (Henrici) nisi inter apostolici pedes defensionem invenisset, membratim laniatus interiisset. Sequenti die dominus papa coram synodo declaravit qua mansuetudine regem de magnis criminibus corripuisset; utque episcopos a captivitate liberaret, quanta suavitate rogasset et jussisset, quamquam superbiae amaritudinem recepisset. Deinde, cunctis acclamantibus, ne talis contumelia remaneret inulta, omnium consilio et consensu Henricum synodali iudicio damnavit, regisque nomine et honore privavit, atque anathematis gladio percussit. B. Petre, apostolorum princeps, etc. Vide inter epistolas, supra.

**CONCILIUM ROMANUM IV,
In quo Gilbertus Ravennas, Tebaldus
Mediolanensis, aliique plures episcopi
excommunicantur, anno Domini 1078.
(MANSI Concil. XX, 503.)**

Anno ab Incarnatione Domini millesimo septuagesimo octavo, pontificatus vero domini Gregorii papae VII anno 5, celebravit ipse dominus Gregorius papa synodum, ubi interfuere archiepiscopi et episcopi diversarum urbium fere numero centum, nec non et abbatum ac diversorum ordinum clericorum et laicorum innumerabilis multitudo. In qua apostolica constituta corroborans, multa quae corrigenda erant correxit, et quae corroboranda firmavit. Inter caetera namque in fine synodalis absolutionis haec annexuit, et perpetuae

memoriae pro posteris scribenda mandavit, ita dicendo: Tebaldum (Theobaldum) dictum archiepiscopum Mediolanensem, et Ravennatem Gilbertum, inaudita haeresi et superbia adversus hanc sanctam catholicam Ecclesiam se extollentes, ab episcopali omnino suspendimus et sacerdotali officio, et olim jam factum anathema super ipsos innovamus. Arnulphum Cremonensem publice coram nostra praesentia convictum et confitentem se Simoniacum, ab omni episcopali officio absque spe recuperationis deponimus, et usque ad dignam satisfactionem anathemate percutimus. Rolandum vero Tarvisiensem, qui pro adipiscendo episcopatus honore subdolos factus legatus inter regnum et sacerdotium schisma facere non abhorruit, ut amodo et usque in saeculum episcopali careat dignitate, apostolica censura censemus, et ut nullus successorum nostrorum suae consecrationi aliquo modo consentiat, modis omnibus prohibemus, et perpetuo cum anathemate alligamus, nisi resipuerit, et digne Deo satisfecerit.

Hugonem cardinalem tituli Sancti Clementis, tertio ab apostolica sede damnatum, eo quod aspirator et socius factus haeresis Cadaloi Parmensis episcopi, et iterum constitutus legatus apostolicae sedis, haereticis et Simoniacis, et ab apostolica sede damnatis se conjunxit, et tertio factus apostata et haeresiarcha, schismata et divisiones atque scissuras in Ecclesia Dei tentans eam scindere fecit, ab omni sacerdotali officio privamus, et tam ab ingressu et honore praedictae Ecclesiae, quam omnium Ecclesiarum, sub perpetua et

irrevocabili sententia submovemus, et usque ad satisfactionem anathemate percutimus.

Renovamus etiam excommunicationem a praedecessoribus nostris factam super Gaufredum archiepiscopum Narbonensem, et absque ulla recuperationis spe ab episcopali officio eum submovemus.

De causa regis Henrici, et aliorum.

Et quoniam lis et perturbatio (litem et perturbationem) regni in maximum sanctae Ecclesiae periculum et detrimentum quotidie redundare cernimus [lege cernuntur], placet nobis elaborare pro viribus, quatenus idonei tam religione quam etiam scientia pollentes nuntii e latere apostolicae sedis ad partes illas mittantur, qui omnes religiosos et justitiae amatores in Teutonici regni partibus commorantes clericalis et laicalis ordinis viros et ad hoc opus idoneos convocent, cum quibus (Domini gratia praeunte) aut finem et pacem juste componant, aut veritate praecognita, cui parti magis justitia faveat, ad plenum addiscere valeant; quatenus pars injusta desistat, et apostolica auctoritate munita, justitia vigoris et auctoritatis robur obtineat. Verum quoniam nonnullos diabolico instinctu collectos, tyrannidis suae facibus accensos, turpis lucri avaritiae mancipatos, discordiam potius quam pacem fieri et videre desiderantes, fore non ignoramus; statuimus ut nulla unquam persona alicujus potentiae, sive rex, aut archiepiscopus, episcopus, dux, comes, marchio, sive miles, aliqua praesumptione, temerariove ausu, fraude, dolove, seu aliqua perturbatione, legatis nostris obsistere et contraire, ne justitiam et finem componant, pertentent. Quicumque autem temerario ausu (quod non optamus) hujus nostrae constitutionis violator exstiterit, legatisque

nostris ad hanc pacem componendam euntibus praenominatis fraudem opponere tentaverit, vinculo eum anathematis alligamus, et non solum in spiritu, verum etiam et in corpore et omni prosperitate hujus vitae apostolica potestate innodamus, et victoriam ejus in armis auferimus; ut sic saltem confundantur, et duplici confusione et contritione conterantur. Item Rainario vero Ugizzoni (Rainerio vero Vidicionis) filio inducias trium hebdomadarum damus. Quod si in spatio isto coram praesentia nostra aut per se aut per legatos suos justitiam facere noluerit, eo quod fratrem suum manu sua interemit, et multa perjuria ut scelestus incurrere non abhorruit, et cognatam suam et pupillos, liberos utique fratris sui, castra eorum diripiendo et praedia, contra periculum animae suae vexare non desinit. Transacto praenominato termino anathemate eum alligando percutimus. Et filium comitis . . . . datis induciis usque in Palmas, simili excommunicatione innodamus, eo quod Lucensem Ecclesiam quiete manere sua diripiendo minime permittit. Excommunicamus (Leo episcopus Ostiensis, lib. III.) omnes Nortmannos, qui invadere terram Sancti Petri laborant, videlicet marchiam Firmanam, ducatum Spoletanum, et eos qui Beneventum obsident, et qui invadere et depraedari nituntur Campaniam et maritimam, atque Sabinos, nec non et qui tentant urbem Romanam confundere. Episcopus vero qui acceptis epistolis nostris, aut cognitis, neque per se, neque per canonicam excusationem ad praesentem synodum venerunt, ab episcopali suspendimus officio, et quicumque eorum, seu episcopus sive presbyter, praedictis Nortmannis, donec excommunicati fuerint, divinum officium fecerit, a sacerdotali officio perpetuo submovemus. Abbati Farfensi octo similiter dierum inducias concedimus; post quem terminum, nisi ad emendationem venerit, excommunicamus, et ei corpus et sanguinem Domini interdiciamus, abbatisque ordine in perpetuum carere eum censemus.

Et quoniam Dei iudicio nonnullos naufragio perire cognoscimus, et eos quasi legali jam jure diabolico imo instinctu, ab his quibus misericorditer sublevari et consolari deberent depraedari conspiciamus, statuimus et sub anathematis vinculo, ut a praedecessoribus nostris statutum est, jubemus ut quicumque naufragum quemlibet, et bona illius invenerit, secure tam eum quam omnia sua (bona sua) dimittat. Ordinationes vero illorum qui ab excommunicatis sunt ordinati, sanctorum Patrum sequentes vestigia, irritas fieri censemus. Iterum sanctorum praedecessorum nostrorum statuta tenentes, eos qui excommunicatis fidelitate aut sacramento constricti sunt, apostolica auctoritate a sacramento absolvimus, et ne sibi fidelitatem observent omnibus modis prohibemus. Item: Et quoniam multos, peccatis nostris exigentibus, pro causa excommunicationis perire quotidie cernimus, partim ignorantia, partim etiam nimia simplicitate, partim timore, partim etiam necessitate, devicti misericordia, anathematis sententiam ad tempus, prout possumus, opportune temperamus. Apostolica namque auctoritate anathematis vinculo hos subtrahimus, videlicet uxores, liberos, servos, ancillas, seu mancipia, nec non rusticos et servientes, et omnes alios qui non adeo curiales sunt, ut eorum consilio scelera perpetrentur, et illos qui ignoranter excommunicatis communicant, seu illos qui communicant cum eis qui communicant excommunicatis. Quicumque autem aut orator, sive peregrinus, aut viator in terram excommunicatorum devenerit, ubi non possit emere, vel non habet unde emat, ab excommunicatis accipiendi licentiam damus. Et si quis excommunicatis pro sustentatione, non superbiae sed humanitatis causa, aliquid dare voluerit, fieri non prohibemus.

Actum Romae in ecclesia Domini Salvatoris quinto Nonas Martii, indictione prima.

NOTAE SEVERINI BINII.

Concilium. His actis synodalibus redarguitur Marianus Scotus in Chronico, scribens Gregorium in hac synodo Henricum regem regno privasse, illudque in Rodulphum Sueviae ducem transtulisse. Nam nonnisi post biennium a Saxonibus et principibus imperii electus auctoritate Gregorii confirmatus fuit, ut infra dicemus in concilio Romano VII synodica epistola de rebus in hac synodo gestis extra supra lib. V, epist. 15.

CONCILIUM ROMANUM V, Celebratum anno Domini 1078, PRO RESTAURATIONE SANCTAE ECCLESIAE. (MANSI, Concil. XX, 507.)

Anno ab Incarnatione Domini millesimo septuagesimo octavo, pontificatus vero domini Gregorii septimi papae sexto, tertio (tertio decimo) Kalendas Decembris, indictione secunda, celebrata est synodus Romae in ecclesia Sancti Salvatoris pro restauratione sanctae Ecclesiae. In qua inter alia excommunicatus est Constantinopolitanus imperator, alique qui subscripti habentur. Juraverunt quoque legati Henrici et Rodulphi, quisque pro domino suo, quod nullis dolis colloquium legatorum sedis apostolicae in Teutonico regno habendum impedient. Constituta etiam sunt illic ad utilitatem sanctae Ecclesiae quaedam capitula quae in sequentibus denotantur:

De Teutonicis contradicendis, ne praedia ecclesiastica a regibus data, sive ab invitis episcopis, detineant.

Ut iterum excommunicentur illi quorum culpa colloquium remansit.

Narbonensis archiepiscopus iterum excommunicetur.
Et alii qui ab Amato episcopo sunt excommunicati.
Comes sancti Aegidii excommunicetur propter uxorem.
Et idem monasterium, si fuerit in potestate comitis.
Monasterium Sancti Benedicti montis Cassini defendatur
ab omnibus Nortmannis.
Ut contradicatur ne aliquis accipiat investituram
Ecclesiarum de manibus laicorum.
Et ne praebendae vel officia ecclesiastica vendantur.
De consanguinitate.
De Simoniacis.
De castitate clericorum.
De falsis ordinationibus.
De falsis poenitentiis.
Qualiter vera poenitentia detur
De decimis a laicis injuste detentis.
De patriarcha Aquileiensi.
De patriarcha Gradensi.
De imperatore Constantinopolitano.
De festivitatibus pontificum Romanorum celebrandis.
De abstinentia Sabbati.
De Judaeis non praeponendis Christianis.
De sancti Petri haereditate occultata
Ut nullus poenitens suscipiatur sine litteris episcopi sui,
nisi forte fuerit episcopus mortuus vel excommunicatus.
Ut nullus abbas decimas et primitias sine auctoritate
Romani pontificis seu episcopi consensu, in cujus dioecesi
habitat, detineat.
Ut nullus episcopus gravamen, seu servile servitium, ex
usu abbatibus imponat.
Ut sacerdotes sine licentia sui episcopi, et monachi de
notis monasteriis sine licentia suorum abbatum, non
recipiantur.
Ut episcopi qui consenserint fornicationem vel incestum in
suis parochiis a suo officio suspendantur.
Ut omnes episcopi firmamentum faciant, ne praedia
ecclesiastica vendant.

Ut nulli episcopi praedia Ecclesiae in beneficium tribuant sine consensu papae, si de sua sunt consecratione. Caeteri autem sine consensu archiepiscopi sui et fratrum suorum hoc idem non praesumant; si autem praesumpserint, ab officio suo suspendantur, et quod venditum est vel datum beneficium Ecclesiae reddatur, omnino evacuata omni venditione, vel in beneficium traditione.

Ut omnes episcopi artes litterarum in suis Ecclesiis doceri faciant, et ornamenta Ecclesiae sine certa utilitate, aut gravi necessitate, nullo modo nulloque ingenio Ecclesiis subtrahant, ne periculum sacrilegii, quod absit, incurrant.

Ut annuntietur laicis cum quanto periculo animae suae decimas detinent, et Ecclesias possident.

Ut qui certam partem in solemni missa volunt habere, aliquid procurent offerre.

Decreta quaedam in hac synodo facta: multa enim desiderantur, quorum tantum tituli habentur.

I. Quicumque militum, vel cujuscunque ordinis vel professionis persona, praedia ecclesiastica a quocunque rege, seu saeculari principe, vel ab episcopis invitis seu abbatibus, aut ab aliquibus ecclesiarum rectoribus suscepit, vel suscepit, vel invasit, vel etiam de rectorum depravato seu vitioso eorum consensu tenuerit, nisi eadem praedia Ecclesiis restituerit, excommunicationi subjaceat.

Si quis Nortmannorum, vel quorumlibet hominum, praedia monasterii Sancti Benedicti montis Cassini invaserit, vel quascunque res ejusdem monasterii injuste abstulerit, et bis vel ter admonitus non emendaverit, excommunicationi subjaceat, donec resipiscat, et Ecclesiae satisfaciat.

II. Quoniam investituras Ecclesiarum contra statuta sanctorum Patrum a laicis personis in multis partibus

cognovimus fieri, et ex eo plurimas perturbationes in Ecclesia oriri, ex quibus Christiana religio conculcatur; decernimus ut nullus clericorum investituram episcopatus, vel abbatiae, vel ecclesiae, de manu imperatoris, vel regis, vel alicujus laicae personae, viri vel feminae, suscipiat.

Quod si praesumpserit, recognoscat investituram illam apostolica auctoritate irritam esse, et se usque ad condignam satisfactionem excommunicationi subjacere.

III. Si quis praebendas, archidiaconatus, praeposuras vel aliqua officia ecclesiastica vendiderit, vel aliter quam statuta sanctorum Patrum praecipiant ordinaverit, ab officio suspendatur: dignum est enim, ut sicut gratis episcopatum accepit, ita membra ejusdem episcopatus gratis distribuant.

IV. Ordinationes quae interveniente pretio, vel precibus, vel obsequio alicujus personae (alicui personae) ea intentione impenso, vel quae non communi consensu cleri et populi secundum canonicas sanctiones fiunt, et ab his ad quos consecratio pertinet non comprobantur, infirmas et irritas esse dijudicamus; quoniam qui taliter ordinantur, non per ostium, id est per Christum, intrant, sed, ut ipsa Veritas testatur, fures sunt et latrones (Joan. X).

V. Falsas poenitentias dicimus, quae non secundum auctoritatem sanctorum Patrum pro qualitate criminum imponuntur. Ideoque quicumque miles, vel negotiator, vel alicui officio debitus quod sine peccato exerceri non possit, si culpis gravioribus irretitus ad poenitentiam venerit, vel qui bona alterius injuste detinet, vel qui odium in corde gerit, et recognoscat se veram poenitentiam non posse peragere, per quam ad aeternam vitam valeat pervenire, nisi arma deponat, ulteriusque non ferat, nisi

consilio religiosorum episcoporum pro defendenda justitia, vel negotium derelinquat, vel officium deserat, et odium ex corde dimittat, bonaque quae injuste abstulit restituat. Ne tamen desperet; interim quidquid boni facere poterit hortamur ut faciat, ut omnipotens Deus cor illius illustret ad poenitentiam.

VI. Decimas, quas in usum pietatis concessas esse canonica auctoritas demonstrat, a laicis possideri apostolica auctoritate prohibemus: sive enim ab episcopis, vel regibus, vel quibuslibet personis, eas acceperint, nisi Ecclesiae reddiderint, sciant se sacrilegii crimen committere (incurrere), et aeternae damnationis periculum incurrere (poenam subire).

VII. Quia dies Sabbati apud sanctos Patres nostros in abstinentia celebris est habitus, nos eorumdem auctoritatem sequentes, salubriter admonemus, ut quicumque se Christianae religionis participem esse desiderat, ab esu carnum eadem die, nisi majori festivitate interveniente, vel infirmitate impediante, abstineat.

VIII. Ut nullus abbas decimas et primitias, et reliqua quae secundum statuta canonum ad episcopos pertinent, sine auctoritate Romani pontificis, seu episcopi consensu in cujus dioecesi habitat, detineat, apostolica sanctione firmamus (auctoritate sancimus).

IX. Nullus episcopus gravamen, seu servile servitium, ex usu contra ecclesiasticam normam abbatibus seu clericis suis imponat. Interdictum sacerdotale officium pretio interveniente restituat. Quod si fecerit, officii sui periculum subeat.

X. Si quis praedia B. Petri apostolorum principis ubicunque posita in proprietatem suam usurpaverit, vel sciens occultata non propalaverit (vel debitum servitium exinde beato Petro non exhibuerit), recognoscat se iram Dei et sanctorum apostolorum velut sacrilegum incurrere. Quicunque autem in hoc crimine deprehensus fuerit, eandem haereditatem beati Petri legitime restituat, et poenam quadrupli de propriis bonis persolvat.

XI. Si quis episcopus fornicationem presbyterorum, diaconorum, seu subdiaconorum, vel crimen incestus in sua parochia, precibus vel pretio interveniente, consenserit, vel commissum sibi compertum auctoritate sui officii non impugnaverit, ab officio suspendatur.

XII. Ut omnis Christianus procuret ad missarum solemniam aliquid Deo offerre, et ducat ad memoriam, quod Deus per Moysen dixit: Non apparebis in conspectu meo vacuus (Exod. XXIII). Etenim in collectis sanctorum Patrum liquido apparet quod omnes Christiani offerre aliquid Deo ex usu sanctorum Patrum debent.

ADDITIO PHILIPPI LABBE, S. J.

Hujus Romani concilii canonibus haec praemittit Hugo Flaviniacensis abbas jam saepe laudatus: Consecratus, etc., alibi jam excusa.

NOTAE SEVERINI BINII.

Concilium. In hac synodo, post ea quae in actis supra recensitis continentur, nefandissimum Gilbertum Ravennatem archiepiscopum ad synodum frequenter citatum, apostolicae sedis patientia et benignitate abutentem, ob immensa scelera perpetrata depositum esse, indicat epistola Gregorii decima libri sexti, quam ad

omnes Ravennates de Gilberti sceleribus et depositione perscripsit.

Excommunicatus est Constantinopolitanus imperator. Nicephorus nimirum, cognomento Botoniatas, qui imperium sibi tyrannice vindicans, Michaelem cum Maria Augusta conjuge, filioque Constantino Porphyrogeneto in Blachernis captos in monasterium relegavit. Coronatus est autem ipse Nicephorus a Cosma patriarcha, qui eodem anno, Joanne Xiphylino defuncto, a Michaele imperatore in locum ejus fuerat subrogatus. Venerat iste Hierosolymis, et magnae existimationis erat apud imperatorem. Joannes Curopalates.

Si quis Nortmannorum. Hujus canonis sancienti occasionem Leo Ostiensis episcopus qui aderat lib. 3, cap. 45 et 46, sic enarrat: «Eodem tempore Rosellanae Ecclesiae pontifex ad hoc coenobium veniens, non parvam pecuniae summam in hoc loco deposuit. Quod ubi Jordani principi Capuae relatum est, missis militibus, eam de secretario ecclesiae abstrahi, et ad se praecepit afferri. Ad haec fratres: Pecuniam, inquiunt, quae Patri Benedicto credita est, nos nulli omnino viventium damus; verum in secretario conditam qui praesumpserit tollat. Milites diabolico furore ebriati pecuniam de secretario abstrahunt, ac abstractam ad principem deferunt. Tantum vero et tam immane inauditumque facinus Gregorii papae dum pervenisset ad aures, hujus temeritatis noxam inultam esse non ferens, et verens ne hoc rursus exemplo ecclesia nostra violaretur, divinum officium in ecclesia Patris Benedicti interdixit, altariaque omnia nudari fecit, asserens in tanto scelere nimiae negligentiae damnandaeque formidinis Desiderium abbatem hac fratres argui merito posse: seque adversus congregationem nostram severius commovendum, nisi ea qua semper locum istum dilexerat charitate teneretur. Siquidem tolerabilius esse villas et castella juris nostri in

praedam et direptionem dari, quam sanctum locum, ubique terrarum famosissimum, tantae ignominiae subjacere. Sed non diu divina ultio dilata est. Nam princeps tanti auctor sceleris, postquam pecuniam tulit ecclesiae, lumen amisit. Inde vero Gregorius in concilio praesidens constituit, ut si quis Nortmannorum vel quorumlibet hominum, praedia, monasteria, villas, possessionesque nostri monasterii Cassinensis invaserit, et secundo ac tertio admonitus non emendaverit, excommunicationi subiaceat, quousque satisfaciat.»

Quoniam investituras ecclesiarum. De hoc canone Leo Ostiensis, cap. 41, ita scribit: «Per idem tempus, supradicto papa Gregorio synodum habente, Leo hujus monasterii bibliothecarius, qui postea Ostiensis episcopus fuit, proposuit litem de monasterio Sanctae Sophiae de Benevento, quod nuper Beneventani a ditone nostri coenobii violenter abstraxerant. Cumque res ad iudicium deducta esset, audientibus omnibus, recitata sunt omnia privilegia nostra, quibus principes Romanique pontifices, imperatores, reges, duces, praedictam cellam huic monasterio donasse probatum est, decretumque a summo pontifice cellam illam nihil ad Beneventanos pertinere, sed juris nostri perpetuo esse debere. In eadem item synodo institutum est, ut qui a laico investituram Ecclesiae acciperet, anathemate uterque plecteretur, et qui scilicet daret, et qui acciperet.» Haec Leo.

ADDITIO PHILIPPI LABBE S. J.

De Gregorii VII zelo adversus Simoniacos, concubinarios, etc., haec habet idem Hugo Flaviniacensis, pag. 207 Chronici Viridunensis.

Consecratus igitur in justitia et sanctitate miro modo assiduis votis pro se et grege sibi commisso excubans,

urgente pastoralis officii necessitate, distorta perversorum corda ad rectitudinis lineam summa vi corrigere nitens, veritatem Dei absque personae acceptione omnibus patefecit, nactus omnium bonorum dilectionem ob zeli Dei fervorem, et justitiae executionem. Sed quia nulla est societas luci ad tenebras, perditorum hominum odium et detractionem, imo persecutionem acerrimam incurrit; regiam tamen viam, quam semel intraverat, inconcussus, immotus, per arma justitiae a dextris et a sinistris fortiter incessit. Ac primo quidem apostolica auctoritate, veridicis sanctorum Patrum animatus sententiis, ad eliminandam Simoniacam haeresim, et praeciendam clericorum castitatem commissi sibi officii debito vehementer exarsit. Audiant igitur qui audire volunt, ut muniantur, qui audire nolunt, ut confundantur, quam libera, quamque catholica voce contra insanos impiorum latratus, impiaque molimina, aususque nefandos intonuerit hic propugnator Ecclesiae. Cum enim omnes fere sua quaerent, non quae Jesu Christi, et adhaerere mallent discipulatu Simonis, quam pauperiem Christi servare in unitate fidei; ministri quoque divini sanctuarii foedam libidinosae contagionis pollutionem contra jus fasque usurpatam, et subintroductam nollent abjicere, investiturae etiam Ecclesiarum a laicis indebite usurparentur: ipse pro communi Ecclesiae utilitate et necessitate in Lateranensi palatio aggregata synodo, circumsedentibus archiepiscopis, episcopis, abbatibus et religiosis Deumque timentibus clericis et monachis, de suprascriptis et aliis Ecclesiae commodis tractans, haec decretalia promulgavit capitula.

I. Quicumque militum, etc.

Haec sunt beatissimi papae synodalia decreta (pag. 208 ejusdem Chron.) moribus corrigendis idonea, sanctorum Patrum decretis consona, coelo rorante

stillata, universis fidelibus inculcanda, amplectenda atque tenenda, justitia dictante prolata, fortitudine roborata, prudentia promulgata, temperantiae virtute praedita. Sed perversi dum in eorum norma vitae suae perversitate offendunt, haec gravia, haec difficilia, haec, quia corrigi nolunt, emendari refugiunt, omnimodis appellant impossibilia. O mentem amentem! o spurcam nequitiam! et nequissimam spurcitiā! Nunquid si perditorum mores hominum corrigi refugientes desipiunt, justitia silebitur, pietas conculcabitur, et ecclesiasticae animadversionis gladius a sanguine prohibebitur? Vae rectori quem denotaverit sententia hujusce maledictionis! maledictus est qui prohibet gladium suum a sanguine. Gladium a sanguine prohibere est praedicationis verbum a carnalis vitae interfectione retinere. Ob hanc igitur causam, quia scilicet sanctam Dei Ecclesiam castam esse volebat, liberam, atque catholicam; quia de sanctuario Dei Simoniacam et neophytorum haeresim, et foedam libidinosae contagionis pollutionem volebat expellere, membra diaboli coeperunt in eum insurgere, et usque ad sanguinem praesumpserunt in eum manus injicere, et ut eum morte vel exilio confunderent, multis eum modis conati sunt dejicere. Sic surrexit inter regnum et sacerdotium contentio, accrevit solito gravior sanctae Dei Ecclesiae tribulatio. Henricus enim Henrici imperatoris filius adversus Deum et matrem omnium catholicorum Romanam Ecclesiam superbe tumidus, quia vita ejus prava sanctorum Patrum decretis et canonicis adversabatur institutis, adversus Deum et adversus Christum ejus (Act. IV) insurrexit, ecclesiasticis sanctionibus impie factus rebellis: membra diaboli contra eum incitando, et omnes quos potuit minis, blanditiis, terroribus, muneribus contra eum armando, facta cum multis episcopis Lothariensibus et Transrhenensibus compositione. Posito enim adhuc in diaconatus officio eodem papa sanctissimo, cum de eo sinistra et inhonesta ubique ferretur fama, propter imperialem dignitatem et

patris matrisque reverentiam, necnon propter spem correctionis ejus, saepe ab eo litteris et nuntiis est admonitus, ut memor clarissimi generis, memor imperialis dignitatis, vitam suam moribus imperio congruentibus institueret, ut regem se et imperatorem moribus ostenderet, operibus exhiberet. Sed quia cum aetate illius quoque pariter crevit iniquitas, sublimatus in ordine pontificatus, auctoritate officii sibi commissi multo sollicitius ad vitae meliorationem eum in dies hortabatur, cum ille excusatione aetatis fluxae et fragilis de die in diem monita ejus se suscepturum verbis quidem promitteret, caeterum re et exaggeratione culparum, malo eorum, in quorum manus curia erat, consilio penitus conculcavit. Hinc jam proclivior factus ad scelera praecipiti usus consilio ferebatur per devia. Visum est papae beatissimo ut familiares ejus, quorum machinationibus per episcopatus et monasteria inductis Simoniace lupis pro pastoribus, Ecclesiae innocentiam haeresi nefanda foedaverat, ad poenitentiam vocaret, venientes susciperet, respuentes a communione corporis Christi et consortio fidelium separaret, ut vel sic eum ab eorum subreptione et maligno consilio segregaret, admonens eum ut eos excommunicatos a domo, ab convivio, ab omni etiam familiaritate et communione sua expelleret. Interim vero invalescente contra eum Saxonum causa, cum vires regni et praesidia a se videret deficere velle, epistolam ei direxit supplicem et humilitate plenam, poenitentiam de perpetratis agens, emendationem pollicens, et suam ei obedientiam et fidele adjutorium contra rebellantes promittens. Et hoc postmodum legatis ejus Humberto Praenestino et Giraldo Ostiensi episcopis, in illorum manus per sacratas eorum stolas, quas collo gestabant, jurejurando confirmans. Textus autem epistolae iste est:

«Heinrici imperatoris epistola ad papam.

«Vigilantissimo et desiderantissimo domino papae Gregorio apostolica dignitate coelitus insignito, Henricus Dei gratia Romanorum rex debiti famulatus fidelissimam exhibitionem.

«Cum regnum et sacerdotium, ut in Christo rite administrata subsistant, vicaria sui ope semper indigeant, oportet nimirum, domine mi et Pater amantissime, quatenus ab invicem minime dissentiant, verum potius Christi glutino conjunctissimo indissolubiliter sibi cohaereant. Namque sic et non aliter conservatur in vinculo perfectae charitatis et pacis, et Christianae concordia unitatis et ecclesiasticae simul status religionis. Sed nos, qui, Deo annuente, regni jam sortimur ministerium, sacerdotio, ut oportuit, per omnia jus et honorem non exhibuimus legitimum. Quippe datae nobis a Deo potestatis vindicem gladium non sine causa portavimus, nec tamen in reos, ut justum fuit, judiciaria illum censura evaginavimus. Nunc autem divina miseratione aliquantulum compuncti et in nos reversi, peccata nostra priores vestrae indulgentissimae paternitati nos accusando confitemur, sperantes de vobis in Domino ut apostolica vestra auctoritate absoluti justificari mereamur. Heu, criminosi nos et infelices! partim pueritiae blandientis instinctione, partim auctoritatis nostrae imperiosa libertate, partim etiam eorum quorum seductilia nimium secuti sumus consilia, seductoria deceptione peccavimus in coelum et coram vobis, et jam digni non sumus vocatione vestrae filiationis. Non solum enim nos res ecclesiasticas invasimus, verum quoque indignis quibuslibet, et Simoniaco felle amaricatis, et non per ostium, sed aliunde ingredientibus, ecclesias ipsas vendidimus, et non eas ut oportuit defendimus. At nunc, quia soli absque vestra auctoritate Ecclesias corrigere non possumus, super his, ut etiam de nostris omnibus, vestrum una consilium et auxilium obnixe quaerimus, vestrum praeceptum studiosissime servabitur

in omnibus. Et nunc imprimis de Ecclesia Mediolanensi, quae nostra culpa in errore est, rogans ut vestra apostolica districti ne canonice corrigatur, et exinde ad Ecclesias corrigendas auctoritatis vestrae sententia progrediatur. Nos ergo vobis Deo volente in omnibus non deerimus, rogantes idipsum suppliciter paternitatem vestram ut nobis alacris adsit clementer in omnibus. Litteras nostras non post longum tempus cum fidelissimis nostris habitis, ex quibus nostra quae dicenda adhuc restant, Deo dante, plenius audietis.»

Verum, commisso praelio et victoria obtenta, ad vomitum cito rediit, vota fregit, excommunicatos in communionem et gratiam suscepit, Ecclesiarum confusionem non abhorruit. Pius autem papa adhuc animum ejus tentandum credens, litteras ei direxit commonitorias, ut recordaretur Domini Dei sui, recordaretur promissi, nec inhonoraret honorantem se, nec crederet se fallere posse Deum, adjiciens Deum superbis resistere, humilibus autem dare gratiam (I Petr. V), parcensque ei et moderaminis apostolici erga eum censuram conservans, quem potuisset pro hoc solo scelere juste punire.

ALTERA ADDITIO PHILIPPI LABBE, S. J.

Ad concilium Romanum V, ex chronico Virdunensi, pag. 214, tom. I. Bibliothecae novae ms. librorum.

Anno ab Incarnatione Domini 1078, indictione I, pontificatus ejus anno V, mense Martio, Gregorius papa VII Romanae synodo episcoporum centum praesidens, dixit post aliqua:

Ordinationes illorum qui ab excommunicatis sunt ordinati, sanctorum Patrum sequentes vestigia, irritas [forte validas] fieri censuimus. Sanctorum

praedecessorum nostrorum statuta tenentes, eos qui excommunicatis juraverunt fidelitate aut sacramento absolvimus, et ne sibi fidelitatem observent modis omnibus prohibemus. Et quoniam multos, peccatis nostris exigentibus, pro causa excommunicationis quotidie perire cernimus, partim ignorantia, partim etiam nimia simplicitate, partim timore, partim etiam nimia necessitate, devicti misericordia, anathematis sententiam, prout possumus, ad tempus opportune temperamus. Apostolica itaque auctoritate ab anathematis vinculo subtrahimus, videlicet uxores, liberos, servos, ancillas, seu mancipia, necnon rusticos et servientes, et omnes alios qui non adeo curiales sunt ut eorum consilio scelera perpetrentur, et illos qui ignoranter excommunicatis communicant, seu illos qui communicant cum eis qui communicant excommunicatis. Quicumque autem orator, sive peregrinus, aut viator in terra excommunicatorum venerit, ubi non possit emere, aut non habet unde emat, ab excommunicatis accipiendi licentiam damus. Et si quis excommunicatis pro sustentatione, non superbiae, sed humanitatis causa aliquid dare voluerit non prohibemus. Actum in ecclesia Domini Salvatoris quae appellatur Constantiana [forte, Constantinianae, HARD.], v. Nonas Martii.

OBSERVATIO P. ANTONII PAGI ad an. Chr. 1078, n. 4 et 5.

Subdit de V synodo Romana Bertoldus in Chronico: «In synodo ista Berengarius Andegavensis canonicus, ut ab haeresi sua resipisceret, synodaliter convenitur, eique induciae usque ad proximam futuram synodum dantur.» Huc referendum quod anonymus Chiffletianus in opusculo de Berengarii haeresiarchae damnatione multiplex scribit: «Reverendissimus papa Gregorius VII, successor Alexandri, iterum eidem Berengario audientiam in duabus synodis generalibus Romae concessit. Sed cum

ipse sectam suam catholicae fidei contrariam denegare non posset, iterum sub juramento eandem abdicare et fidem catholicam profiteri delegit, sicut in superioribus conciliis fecit. Tot igitur conciliis Berengarianam haeresim damnatam percipimus, tum ex fidelium relatione virorum qui eisdem conciliis interfuerunt, tum ex registis Romanorum pontificum, tum ex scriptis religiosorum virorum qui de his fidelissime scripserunt. Nam eadem concilia nostris temporibus infra 40 annos celebrata reperiuntur; quot anni ab exordio pontificatus S. Leonis Papae usque in praesentem annum computantur, qui est ab Incarnatione Domini 1088 (quo auctor opusculum suum scripsit.) Unde et adhuc multi vivunt, qui eisdem conciliis interfuerunt; qui et nobis de iisdem conciliis fidelissime testificati sunt.»

Berengarius, qui primam fidei professionem, anno 1059, coram Nicolao papa fecerat, secundam in ista synodo edit, quam hactenus ineditam ex veteri codice Ms. Mabillonius, tom. II. Analect. in Observat. de multiplici Berengarii damnatione in hunc modum exhibet: «Profiteor panem altaris post consecrationem esse verum corpus Christi, quod natum est de Virgine, quod passum est in cruce, quod sedet ad dexteram Patris: et vinum altaris postquam consecratum est, esse verum sanguinem, qui manavit de latere Christi. Et sicut ore pronuntio, ita me in corde habere confirmo. Sic me adjuvet Deus, et haec sacra.» Verisimile est, inquit Mabillonius, Berengario, postea quam priorem confessionem quasi proprium Humberti cardinalis fetum tam atrociter, scripto suo a Lanfranco confutato, lacerasset, ut vel sic omnis causandi ac tergiversandi aditus ei praecluderetur, datam fuisse potestatem suis verbis explicandi propriam de eucharistia mentem, quod ipse praestiterit, edita hac confessione secunda, in qua subdolis veri corporis et veri sanguinis verbis catholicam fidem profiteri videbatur; tametsi sub ejusmodi speciosis larvis haeresim suam

occultabat. Inde factum ut haec confessio permultis istius synodi episcopis non fecerit satis, ideoque remissa ac dilata sit amplior hujus rei discussio in synodum anni subsequens, cujus gratia frequentior episcoporum numerus Romam convenire debebat; ac interim Berengarius ad id tempus Romae residere jussus. Quae viri doctissimi conjectura valde mihi probatur.

AD CONCILIUM ROMANUM V ADDITIO

Cum in concilio isto Romano res Cassinensis monasterii contra Normannorum invasiones assertae fuerint, non dubito quominus ad idem Romanum concilium pertineat sententia illa adversus eosdem Normannos lata, qua eosdem castigat pro simili invasione rerum monasterii Casauriensis vel Piscariae, quae insula est maris Adriatici in Aprutio ulteriori. Hanc igitur damus ex Chronico ejusdem monasterii exhibito *Rer. Italic. tom. II, par. II, pag. 365*. Insuper de investituris dignitatum ecclesiasticarum a laicis non recipiendis, decreta duo integra cum non legantur in synopsi actorum hujus concilii, quam solam hic pro actis deperditis exhibet Labbeus, supplemus ex opusculo *S. Anselmi Lucensis contra Wibertum antipapam, lib. II, pag. 384, edit. Canisianae Basnagii*; sed antequam haec proferantur, disquirere aliquid juvat de haeretico Berengario, cujus causa non in concilio tantummodo Romano sequentis anni tractata est, quod et Labbeum non latuit; sed et quod ipse ignoravit, in praesenti pariter jussus est fidei suae confessionem exhibere, quam, siquidem vera ille narraverit in scripto quodam suo vulgato in *Anecdotis Martene, tom. IV, pag. 103*, concilii illius Patres tunc quidam catholicam agnoverunt; sed alii latere in illa veneni aliquid haeretici suspicati persuaserunt pontifici ut Romae ad concilium usque sequentis anni illum detineret. Ibi clariorem fidei suae confessionem exprimere coactus est. Porro ex ea Berengarii de rebus

suis narratione intelligimus concilium istud Romanum in festivitate Omnium Sanctorum coepisse, idque vero toto illo mense perseverasse demonstrat inscriptio ejusdem concilii in editis Labbeanis, quae diem III Kal. Decembris signat. Nunc tandem confessionem fidei ejusdem Berengarii ex eodem opusculo promamus.

Juramentum Berengarii Turonici.

Profiteor panem altaris post consecrationem esse verum corpus Christi, quod natum est de Virgine, quod passum est in cruce, quod sedet ad dexteram Patris, et vinum altaris postquam consecratum est, esse verum sanguinem, qui manavit de latere Christi. Et sicut ore pronuntio, ita me corde habere confirmo, sic me adjuvet Deus, et haec sacra.

Scriptum istud, cum Romae apud papam moram facerem in conventu episcoporum, quem habuit in festivitate Omnium Sanctorum, vociferatione multa omnibus pronuntiari fecit, dicens sufficere debere fidei, sufficere debere his quibus lac potus dandus esset non cibus, secundum quod scribit B. Augustinus de sacrificio Ecclesiae dicens: Quod videtis in altari panis est et vinum, quod etiam oculi vestri vobis renuntiant; quod autem fides instruenda postulat, panis est corpus Christi vinumque sanguis. Inclamans populo me non haereticum esse, ita me de Scripturis, non de corde meo habere, omnibus testificans in audientia sua [Sanctus] Petrum Damiani, non inferiorem lima eruditionis, non inferiorem Lanfranno dignitate Christianae religionis, Romae non consensisse de sacrificio Ecclesiae dictis Lanfranni, pro eo se dare sententiam, negligenda esse ea quae diceret Lanfrannus, potius quam ea quae diceret [Sanctus] Petrus Damiani Romanae Ecclesiae filius, S. Rufinae, si satis memini, episcopus, non inferior, ut dicta repetam, Lanfranno lima eruditionis, dignitate Christianae religionis; multo

Lanfranno operosior in studio divinae lectionis, secundum quod praecepit ipse Dominus: Scrutamini Scripturas (Joan. V). Ita papa ille, cum quo moras pene per annum feceram, compescitam putare visus est et compositam vecordiam turbae turbatae; ut ait B. Augustinus, coeni commoti, quo me haereticum quantum potuit insimulaverat: maxime quia papa undecunque libros comportari fecerat episcopis et abbatibus, clericis et monachis, unde sacrificia Christi inpervertibilia, sensa et scripta Augustini, Hieronymi, Ambrosii, aliorumque legenda proposuerat, mecum sentientibus, in eis qui cum papa erant, episcopo Portuensi, episcopo Sucirensi (lege Sutrinensi), episcopo Terracinensi, cardinalibus Attone Mediolanensi, monacho Tudensi Romanae Ecclesiae cardinali nomine Deusdedit, Petro cancellario, benigni atque humilis cordis fratre Fulcone transmontano, clerico ipsius domini papae convictore nihilominus Tethbaldo, qui litterarior diligentia peculiari apud S. Petrum eo tempore habebatur clericus, et fratre quodam qui cognomine Bonadies appellabatur, aliisque compluribus, quorum nomina dignitatesque non teneo. Cum tamen urgerent papam illum quam maxime pestilentes et Scripturarum perversores, ut exigeret a me moras adhuc Romae facere usque ad conventum qui futurus erat apud eum in Quadragesima, episcoporum, etc.

**Gregorius VII,
Romana synodo quinquaginta episcoporum,
considente presbyterorum et abbatum
multitudine, statuit dicens:**

I. Si quis deinceps episcopatum vel abbatiam de manu alicujus laicae personae susceperit, nullatenus inter episcopos habeatur, nec ulla ei ut episcopo aut abbati audientia concedatur, insuper ei gratiam B. Petri et introitum ecclesiae interdicimus, quo usque locum, quem sub crimine tam ambitionis quam inobedientiae,

quod est scelus idololatriae, cepit, resipiscendo non deserit. Similiter etiam de inferioribus et ecclesiasticis dignitatibus constituimus.

II. Si quis imperatorum, regum, ducum, marchionum, vel quilibet saecularium potestatum aut personarum investituram episcopatum vel alicujus ecclesiasticae dignitatis dare praesumpserit, ejusdem sententiae vinculo se astrictum esse sciat.

Sententia a Gregorio papa VII promulgata contra pervasores possessionum monasterii S. Clementis.

Si quis Nortmannorum vel quorumlibet hominum praedia monasterii B. Clementis invaserit, vel quascunque res ejusdem monasterii injuste abstulerit, si bis vel ter admonitus non emendaverit, excommunicationi subiaceat, donec resipiscat et Ecclesiae satisfaciat. Si quis praedia B. Clementis ubicunque posita in proprietatem suam usurpaverit, vel sciens occultata non propalaverit, vel debitum servitium exinde B. Clementi non exhibuerit, recognoscat se iram Dei, et S. Clementis velut sacrilegum incurrere. Quicunque autem in hoc crimine deprehensus fuerit, eandem haereditatem B. Clementi restituat, et poenam quadruplum de propriis bonis persolvat. Quicunque militum, vel cujuscunque ordinis vel professionis persona, praedia ecclesiastica, a quocunque rege seu saeculari principe vel ab episcopis aliquibus [donata], invitis abbatibus aut Ecclesiarum rectoribus suscepit, vel suscepit, vel invasit, vel etiam eorumdem rectorum depravato sententioso consensu tenuerit, nisi eadem praedia Ecclesiis restituerit, excommunicationi subiaceat. Romae in universali synodo, praesidente B. Gregorio papa, ab eodem promulgata, ab universali concilio comprobata.

**CONCILIUM ROMANUM VI,
In quo Berengarius saepe ad poenitentiam
vocatus, saepiusque relapsus, haeresim suam
iterum abjuravit, fidemque catholicam professus
fuit, anno Domini 1079.
(MANSI, Concil. XX, 523.)**

Anno ab Incarnatione sempiterni Principis [Principii] millesimo septuagesimo nono, mense Februarii, indictione XI, pontificatus vero domni Gregorii universalis pontificis VII anno VI ad honorem Dei et aedificationem sanctae Ecclesiae, salutem quoque tam corporum quam animarum ex praecepto sedis apostolicae convenerunt finitimi et diversarum regionum et provinciarum archiepiscopi, episcopi, religiosaeque personae, ut sanctam synodum celebrarent. Omnibus igitur in ecclesia Salvatoris congregatis habitus est sermo de corpore et sanguine Domini nostri Jesu Christi, multis haec, nonnullis illa prius sentientibus. Maxima siquidem pars panem et vinum [per] sacrae orationis verba et sacerdotis consecrationem, Spiritu sancto invisibiliter operante, converti substantialiter in corpus Dominicum de Virgine natum, quod et in cruce pependit, et in sanguinem qui de ejus latere militis effusus est lancea, asserebat, atque auctoritaribus [rationibus] orthodoxorum sanctorum Patrum, tam Graecorum quam Latinorum, modis omnibus defendebat. Quidam vero caecitate nimia et longa perculsi, figuram tantum substantiale illud corpus in dextera Patris sedens esse, seque et alios decipientes [figurate tantum se quam alios decipientes] quibusdam cavillationibus conabantur astruere. Verum ubi coepit res agi, prius etiam quam tertia die ventum fuerit in synodo, defecit contra veritatem niti pars altera, nempe sancti Spiritus ignis emolumenta palearum consumens, et

fulgore suo falsam lucem diverberando obtenebrans, noctis caliginem vertit in lucem. Denique Berengarius hujus erroris magister, post longo tempore dogmatizatam impietatem, errasse se coram concilio frequenti confessus, veniamque postulans et orans ex apostolica clementia meruit, juravitque sicut in consequentibus continetur.

(Jusjurandum Berengarii Turonensis presbyteri).

Ego Berengarius corde credo, et ore confiteor panem et vinum quae ponuntur in altari per mysterium sacrae orationis et verba nostri Redemptoris substantialiter converti in veram et propriam ac vivificatricem carnem et sanguinem Jesu Christi Domini nostri, et post consecrationem esse verum Christi corpus, quod natum est de Virgine, et quod pro salute mundi oblatum in cruce, pependit, et quod sedet ad dexteram Patris, et verum sanguinem Christi, qui de latere ejus effusus est, non tantum per signum et virtutem sacramenti, sed in proprietate naturae et veritate substantiae, sicut in hoc brevi continetur, et ego legi, et vos intelligitis. Sic credo, nec contra hanc fidem ulterius docebo. Sic me Deus adjuvet, et haec sancta Dei Evangelia. Tunc domnus papa praecepit Berengario ex auctoritate Dei omnipotentis et sanctorum apostolorum Petri et Pauli, ut de corpore et sanguine Domini nunquam ulterius cum aliquo disputare vel aliquem docere praesumeret excepta causa reducendi ad fidem hanc eos qui per ejus doctrinam ab ea recesserant [recesserunt].

His itaque pie et feliciter actis, inter multas proclamationes conquesti sunt legati regis Rodulphi super Henrico, quod, nulli loco nullique personae parcens religionem Transalpinam contereret et conculcaret: neminem debitus honor vel reverentia vel dignitas tueretur, et ceu vilia mancipia non modo sacerdotes, sed

etiam episcopi archiepiscopique caperentur, vinculisque manciparentur, partimque trucidarentur. Decreverunt ergo quamplures concilii in illius tyrannidem gladium apostolicum debere evaginari; sed distulit apostolica mansuetudo. Juraverunt igitur legati Henrici regis illud quod in sequentibus scriptum reperitur.

Sacramentum nuntiorum Henrici regis.

Legati domini mei regis ad vos venient infra terminum Ascensionis Domini, exceptis legitimis soniis [causis] id est morte, vel gravi infirmitate, vel captione absque dolo, qui legatos Romanae sedis secure ducent et reducent, et dominus rex obediens erit illis in omnibus secundum justitiam et iudicium illorum: et haec omnia observabit absque dolo, nisi quantum ex iussione vestra remanserit, et haec juro ex praecepto domini mei regis Henrici.

Jusjurandum nuntiorum Rodulphi regis, itidemque Rodulphi, quod sequitur.

Si colloquium ex vestro praecepto constitutum fuerit in partibus Teutonicis, loco et tempore a vobis definito, ante praesentiam vestram vel legatorum vestrorum dominus noster rex Rodolphus vel ipse veniet, vel episcopos et fideles suos mittet, paratusque erit iudicium quod sancta Romana Ecclesia decreverit de causa regni subire, nulloque malo ingenio conventum a vobis sive legatis vestris constitutum impediet, et, postquam certum inde vestrum nuntium videbit de pace in regno constituenda et confirmanda, studebit ut legatio vestra provenire ad pacem regni et concordiam possit. Haec omnia observabuntur, nisi quantum ex vestra certa licentia remanserit, vel ex impedimento legitimo, scilicet morte, vel gravi infirmitate, vel captione, sine dolo.

Sacramentum archiepiscopi Aquileiensis.

Juravit idem eodem tempore archiepiscopus Aquileiensis Henricus secundum haec verba: Ab hac hora et inantea fidelis ero beato Petro et papae Gregorio, suisque successoribus, qui per meliores cardinales intraverint: Non ergo [forte, Non ero, HARD., sic et in Mutin.] in consilio, neque in facto, ut vitam aut membra aut papatum perdant, aut capti sint mala captione. Ad synodum ad quam me vocabunt vel per se, vel per suos nuntios, vel per suas litteras, veniam, et canonicè obediam; aut, si non potero, legatos meos mittam. Papatum Romanum et regalia sancti Petri adjutor ero ad retinendum et defendendum, salvo meo ordine. Consilium vero quod mihi crediderint per se, aut per nuntios suos, sive per litteras, nulli pandam, me sciente, ad eorum damnum. Legatum Romanum eundo et redeundo honorifice tractabo, et in necessitatibus suis adjuvabo. His quos nominatim excommunicaverint scienter non communicabo. Romanam Ecclesiam per saecularem militiam fideliter adjuvabo, cum invitatus fuero. Haec omnia observabo, nisi quantum sua certa licentia remanserit [forte remiseris, HARD.]

Excommunicati sunt in eadem synodo archiepiscopus Narbonensis, Tedaldus [Thebaldus] dictus archiepiscopus Mediolanensis, Sigefridus dictus episcopus Bononiensis, Rolandus Tarvisiensis, item episcopi Firmanus et Camerinus. Hi omnes cum sequacibus suis tam clericis quam etiam laicis.

Sacramentum Regiensis episcopi.

Ego Gandulphus Regiensem episcopatum contra interdictum vestrum, aut vestri legati, octo diebus non tenebo, neque aliquo inveniam studio, quo vestrae

legationi resistatur. Sic me Deus adjuvet, et haec sancta Dei Evangelia.

NOTAE SEVERINI BINII.

Concilium. Cum in hac synodo Berengarii haeresis damnata fuerit, quis non videt calumniam esse mendacissimam, qua Gregorius in conciliabulo Moguntino propterea damnatus fuisse asseritur, quod antiquus discipulus Berengarii exstiterit? Inter alias Gregorii epistolas exstat unica primo anno sui pontificatus ad Mathildem scripta, qua evidenter profitetur, sub speciebus panis et vini vere ipsum corpus et sanguinem Domini contineri; quae unica epistola, si nullum aliud monumentum existeret, sufficiens esset ad integerrimam fidem Gregorii papae demonstrandam, et ad schismaticorum calumniantium os impudens obstruendum.

In hoc concilio S. Brunonem, qui paulo post Signiae episcopus creatus est, adversus Berengarium disputasse, acta Vitae illius attestantur. Petrus Igneus Albanensis episcopus missus est legatus in Germaniam, estque illi adjunctus Udalricus Patavinus episcopus, ut tradit Bertholdus in Chronico hoc anno. Praeter haec alia quaedam in ista synodo agitata fuisse indicant epistolae 18 et 19, lib. VI, quas ex hac synodo ad Parmensem et Bambergensem Ecclesiam scripsit.

ADDITIO PHILIPPI LABBE, S. J.

Eodem anno Gregorii papae VII sexto habitum fuit die IV Nonas Maii Romanum aliud concilium: Utrum, scilicet, bona Ecclesiarum possint poni in pignore pro pecunia colligenda ad resistendum Guiberto, archiepiscopo Ravennati Romanam sedem invadere conanti. Interfuisse episcopos quatuor cum pluribus

cardinalibus, abbatibus et archipresbyteris fidem faciunt duo pervetusti codices mss. quos possidebat illustrissimus dominus Petrus de Marca archiepiscopus Tolosanus, ut monuimus pag. 379 historiae nostrae synopseos.

CONCILIIUM ROMANUM VII,

In quo regnum Germaniae Henrico abrogatum, collatum fuit Rodulfo, ea constitutione addita, ne deinceps investiturae beneficiorum a laicis conferantur vel accipiantur, anno Domini 1080. (MANSI, Concil. XX, 531.)

Anno ab Incarnatione Domini millesimo octuagesimo, pontificatus vero domini [Sancti] Gregorii VII papae anno VII, indictione III, celebravit ipse dominus papa synodum Romae, ubi interfuerunt archiepiscopi, episcopi [et episcopi] diversarum urbium, nec non et abbatum ac diversorum ordinum clericorum et laicorum innumerabilis multitudo. In qua, apostolica [auctoritate] constituta corroborans, multa quae corrigenda erant correxit, et quae corroboranda firmavit. Inter caetera namque in fine synodalis absolutionis haec annexuit, et perpetuae memoriae pro posteris scribenda mandavit, ita dicendo:

I. Sequentes statuta sanctorum Patrum, sicut in prioribus conciliis, quae, Deo miserante, celebravimus, de ordinatione ecclesiasticarum dignitatum statuimus; ita et nunc apostolica auctoritate decernimus ac confirmamus ut, si quis deinceps episcopatum vel abbatiam de manu alicujus laicae personae susceperit, nullatenus inter episcopos vel abbates habeatur, nec ulla ei ut episcopo seu abbati audientia concedatur. Insuper etiam ei gratiam S. Petri et introitum ecclesiae interdicimus, quousque locum, quem sub crimine tam ambitionis quam inobedientiae (I Reg. XV) (quod est scelus idololatriae)

cepit, resipiscendo non deserit. Similiter etiam de inferioribus ecclesiasticis dignitatibus constituimus.

II. Item si quis imperatorum, regum, ducum, marchionum, comitum, vel quilibet saecularium potestatum aut personarum, investituram episcopatum vel alicujus ecclesiasticae dignitatis dare praesumpserit, ejusdem sententiae vinculo se obstrictum esse sciat. Insuper etiam, nisi resipiscat, et Ecclesiae propriam libertatem dimittat, divinae animadversionis ultionem in hac praesenti vita tam in corpore suo quam caeteris rebus suis sentiat, ut in adventu Domini (I Cor. XV) spiritus salvus fiat.

III. Item sententiam depositionis et excommunicationis, jam plerumque datam in Tedaldum [Tebaldum] Mediolanensem dictum archiepiscopum, et Guibertum [Gibertum] Ravennatum, et Rolandum Tarvisiensem, confirmamus et corroboramus. Et Petrum olim Rothonensem [Ruthenensem, cod. Mutin. Redonensem] episcopum, nunc autem Narbonensis Ecclesiae invasorem, pari sententia damnamus.

IV. Item si quis Nortmannorum terras Sancti Petri, videlicet illam partem Firmanae marchiae, quae nondum pervasa est, et ducatum Spoletanum, et Campaniam, nec non Maritimas atque Sabinum, et comitatum Tiburtinum, nec non monasterium Sancti Benedicti montis Cassini, et terras sibi pertinentes; insuper etiam Beneventum invadere vel depraedari praesumpserit, gratiam sancti Petri et introitum ecclesiae ei usque ad satisfactionem interdicimus. Verumtamen si quis illorum adversus habitatores harum terrarum aliquam justam causam habuerit, prius a nobis, vel a rectoribus seu ministris inibi constitutis justitiam requirat; quae si ei denegata fuerit, concedimus ut pro recuperatione suarum rerum de terra illa accipiat, non tamen ultra modum, nec more

praedonum, sed, ut decet Christianum, et eum qui sua magis quaerit recipere quam aliena diripere, et qui timet gratiam Dei amittere et maledictionem beati Petri incurrere.

V. Praeterea admonemus omnes qui aeternae damnationis poenas evadere, et verae beatitudinis gloriam cupiunt intrare, ut a falsis sibi caveant poenitentiis. Sicut enim falsum baptisma non lavat originale peccatum, ita post baptismum falsa poenitentia non delet nefas commissum. Ideoque valde necessarium est ut qui se aliquod grave crimen commisisse cognoscit, animam suam prudentibus et religiosis viris committat, ut per veram poenitentiam certam peccatorum suorum consequatur veniam. Haec est enim vera poenitentia, ut post commissum [commissionem] alicujus gravioris criminis, utpote meditati homicidii et sponte commissi, seu perjurii pro cupiditate honoris aut pecuniae facti, vel aliorum his similium, ita se unusquisque ad Dominum convertat, ut, relictis omnibus iniquitatibus suis, deinde in fructibus bonae operationis permaneat. Sic enim Dominus per prophetam docet: Si conversus fuerit impius ab omnibus iniquitatibus suis et custodierit universa mandata mea, vita vivet, et non morietur (Ezech. XVIII). In quibus verbis manifeste datur intelligi quoniam qui aliena bona diripuit, et ea, cum possit, reddere vel emendare noluerit, vel qui arma contra justitiam portavit [portaverit], aut odium in corde retinet, vel qui hujusmodi negotiationibus aut officiis implicatus fuerit quae sine fraude, sine falsitate, sine invidia, sine deceptione fratrum exercere non possit, nec ad Dominum conversus, nec de perpetratis facinoribus veram poenitentiam facere credendus est. Unde inter omnia vos hortamur atque monemus ut, in accipiendis poenitentiis, non ad illos curratis in quibus nec religiosa vita, nec est consulendi scientia, qui animas hominum magis ad interitum quam ad salutem ducunt, teste Veritate quae ait: Si caecus

caecum ducat, ambo in foveam cadunt (Matth. XV); sed ad eos qui, religione et Scripturarum doctrina instructi, viam veritatis et salutis vobis ostendere valeant.

VI. De electione pontificum.

Quoties, defuncto pastore alicujus Ecclesiae, alius est ei canonice subrogandus, instantia visitoris episcopi, qui ei ab apostolica vel metropolitana sede directus est, clerus et populus, remota omni saeculari ambitione, timore atque gratia, apostolicae sedis vel metropolitana sui consensu pastorem sibi secundum Deum eligat. Quod si corruptus aliquo vitio aliter agere praesumpserit, electionis perperam factae omni fructu carebit, et de caetero nullam electionis potestatem habebit. Electionis vero potestas omnis in deliberatione sedis apostolicae sive metropolitana sui consistat. Si enim is ad quem consecratio pertinet, non rite consecrando, teste beato Leone, gratiam benedictionis amittit, consequenter is qui ad pravam electionem declinaverit, eligendi potestate privatur.

VII. Excommunicatio regis Henrici.

Beate Petre, princeps apostolorum, et tu, beate Paule, Doctor gentium, dignamini, quaeso, aures vestras ad me inclinare, meque clementer exaudire. Quia veritatis estis discipuli et amatores, adjuvate ut [et] veritatem vobis dicam, omni remota falsitate quam omnino detestamini, ut fratres mei melius mihi acquiescant, et sciant et intelligant quia ex vestra fiducia post Dominum et matrem ejus semper virginem Mariam pravis et iniquis resisto; vestris autem fidelibus auxilium praesto. Vos enim scitis quia non libenter ad sacrum ordinem accessi, et invitus ultra montes cum domino papa Gregorio abii, sed magis invitus cum domino meo papa Leone ad vestram specialem ecclesiam redii, in qua

utcunque vobis deservivi. Deinde valde invitus, cum multo dolore et gemitu ac planctu, in throno vestro valde indignus sum collocatus. Nec ideo dico [forte verius, haec ideo dico, HARD., sic et in Mutin.] quia non ego vos, sed vos elegistis me, et gravissimum pondus vestrae Ecclesiae supra me posuistis; et quia super montem excelsum me jussistis ascendere, et clamare atque annuntiare populo Dei scelera eorum, et filiis Ecclesiae peccata eorum (Isai. LVIII), membra diaboli contra me coeperunt insurgere, et usque ad sanguinem praesumpserunt in me manus suas injicere. Astiterunt enim reges terrae et principes saeculares et ecclesiastici, aulici et vulgares convenerunt in unum adversus Dominum, et adversus vos christos ejus, dicentes: Dirumpamus vincula eorum; et projiciamus a nobis jugum ipsorum (Psal. II), et ut me omnino morte vel exsilio confunderent, multis modis conati sunt in me insurgere.

Inter quos specialiter Henricus, quem dicunt regem, Henrici imperatoris filium, contra vestram calcaneum erexit Ecclesiam, facta cum multis episcopis ultramontanis et Italicis conspiratione, adnitens me dejiciendo eam sibi subjugare; cujus superbiae vestra resistit [forte, restitit, HARD.] auctoritas, eamque nostra destruxit potestas; qui confusus et humiliatus ad me in Longobardiam veniens, absolutionem ab excommunicatione quaesivit. Quem ego videns humiliatum, multis ab eo promissionibus acceptis de suae vitae emendatione, solam ei communionem reddidi, non tamen in regno, a quo eum in Romana synodo deposueram, instauravi, nec fidelitatem omnium qui sibi juraverant, vel erant juraturi, a quo omnes absolvi in eadem synodo, ut sibi servaretur, praecepi.

Et haec ideo detinui, ut inter eum et episcopos vel principes ultramontanos, qui ei causa jussionis vestrae Ecclesiae restiterant, justitiam facerem, vel pacem

componerem, sicut ipse Henricus juramento per duos episcopos mihi promisit.

Praedicti autem episcopi et principes ultramontani, audientes illum non servare mihi quod promiserat, quasi desperati de eo, sine meo consilio, vobis testibus, elegerunt sibi Rodulphum ducem in regem. Qui rex Rodulphus festinanter, ad me misso nuntio, indicavit se coactum regni gubernacula suscepisse; tamen sese paratum mihi omnibus modis obedire: et, ut hoc verius credatur, semper ex eo tempore eundem mihi semper [dele semper] misit sermonem, adjiciens etiam filio suo obside et fidelis sui ducis Bertholdi filio quod promittebat firmare.

Interea Henricus coepit me precari ut illum contra praedictum Rodulphum adjuvarem, cui respondi me libenter facere, audita utriusque partis ratione, ut scirem cui justitia magis faveret. Ille vero putans suis viribus eum posse devincere, meam contempsit responsionem. Postquam autem persensit se non posse (sicut speravit) agere, duo episcopi, Viridunensis videlicet et Osenburgensis [forte, Osnebrugensis, HARD., cod. Mut. Osneburgensis], de consentaneis suis Romam venerunt, et in synodo ex parte Henrici me ut ei justitiam facerem rogaverunt; quod et nuntii Rodulphi fieri laudaverunt. Tandem, aspirante Deo, sicut credo, statui in eadem synodo in partibus ultramontanis fieri colloquium, ut illic aut pax statueretur, aut cui amplius justitia faveret, cognosceretur. Ego enim, sicut vos mihi testes estis, Patres et domini, usque hodie nullam partem disposui adjuvare, nisi eam cui plus justitia faveret. Et, quia putabam quod injustior pars colloquium nollet fieri ubi justitia suum locum servaret, excommunicavi et anathemate alligavi omnes personas sive regis, sive ducis, aut episcopi, seu alicujus hominis, qui colloquium aliquo ingenio impediret ut non fieret. Praedictus autem

Henricus cum suis fautoribus non timens periculum inobedientiae, quod est scelus idololatriae (I Reg. XV), colloquium impediendo excommunicationem incurrit, et seipsum anathematis vinculo alligavit, magnamque multitudinem Christianorum morti tradi, et Ecclesias fecit dissipari, et totum pene Teutonicorum regnum desolationi [desolatum] dedit. Quapropter, confidens de iudicio et misericordia Dei ejusque piissimae matris semper virginis Mariae, fultus vestra auctoritate, saepe nominatum Henricum, quem regem dicunt, omnesque fautores ejus excommunicationi subijcio et anathematis vinculis alligo; et iterum regnum Teutonicorum et Italiae ex parte omnipotentis Dei et vestra interdicens ei, omnem potestatem et dignitatem illi regiam tollo, et ut nullus Christianorum ei sicut regi obediat interdico, omnesque qui ei juraverunt vel jurabunt de regni dominatione a juramenti promissione absolvo. Ipse autem Henricus cum suis fautoribus in omni congressione belli nullas vires nullamque in vita sua victoriam obtineat. Ut autem Rodolphus regnum Teutonicorum regat et defendat, quem Teutonici elegerunt sibi in regem, ad vestram fidelitatem ex parte vestra dono, largior et concedo: omnibus sibi fideliter adhaerentibus absolutionem omnium peccatorum, vestramque benedictionem in hac vita et in futura, vestra fretus fiducia, largior. Sicut enim Henricus pro sua superbia, inobedientia et falsitate a regni dignitate juste abjicitur, ita Rodolpho pro sua humilitate, obedientia et veritate potestas et dignitas regni conceditur.

Agite nunc, quaeso, Patres et principes sanctissimi, ut omnis mundus intelligat et cognoscat quia, si potestis in coelo ligare et solvere, potestis in terra imperia, regna, principatus, ducatus, marchias, comitatus et omnium hominum possessiones pro meritis tollere unicuique et concedere. Vos enim patriarchatus, primatus, archiepiscopatus, episcopatus frequenter tulistis pravis et

indignis, et religiosis viris [religiosis vero] dedistis. Si enim spiritualia iudicatis, quid de saecularibus vos posse credendum est? et, si angelos dominantes omnibus superbis principibus iudicabitis, quid de illorum servis facere potestis? Addiscant nunc reges et omnes saeculi principes quanti vos estis, quid potestis; et timeant parvipendere iussionem Ecclesiae vestrae, et in praedicto Henrico tam cito iudicium vestrum exercete, ut omnes sciant quia non fortuito, sed vestra potestate, cadet. Confundatur utinam ad poenitentiam, ut spiritus sit salvus in die Domini.

Acta Romae Nonis Martii [Maii], indictione tertia.

Rodulphi regis Romanorum, et principum imperii, propositio in synodo Romana contra Henricum IV imperatorem.

1. Nos ex legatione domini nostri regis Rudolph et principum ejus conquerimur Deo, et sancto Petro, vestraeque paternitati, et cuncto huic sanctissimo concilio quod ille Henricus, quem vos apostolica auctoritate deposuistis a regno idipsum regnum contra vestrum interdictum tyrannice invasit, omnia circumquaque ferro, praeda, incendio devastavit; archiepiscopos, episcopos, de episcopatibus suis impia crudelitate expulit, et eorum episcopatur suis fautoribus in beneficia distribuit; per cuius tyrannidem pia memoriae Werinharius Magdeburgensis archiepiscopus occisus est; Adelbertus Wormatiensis episcopus adhuc ab eo, contra sedis apostolicae praeceptum, in captione cruciatur; multa hominum millia ejus factione sunt occisa; quamplures ecclesiae abbatis reliquiis (sic) incensae ac penitus destructae.

2. Innumerabilia quidem facinora sunt quae idem Henricus in principes nostros perpetravit, eo quod sibi,

contra sedis apostolicae decretum, ut regi obedire noluerunt: et colloquium quod vos pro inquirenda justitia et pace componenda fieri decrevistis, ex culpa Henrici et fautorum ejus (irritum) remansit.

3. Quapropter vestram humiliter imploramus clementiam, ut nobis, imo sanctae Dei Ecclesiae decretam sacrilego pervasori Ecclesiarum justitiam faciatis.

Actum Romae anno ab Incarnatione Domini 1080, pontificatus vero domini [Sancti* Gregorii papae septimi anno VII indictione III.

NOTAE SEVERINI BINII.

Concilium Coronae, quam ex hoc concilio Gregorius papa ad Rodulphum misit, iste versus inscriptus fuit.

Petra dedit Petro, Petrus diadema Rodulpho.

In hac synodo ventilatam quoque esse antiquam illam controversiam inter Turonensem et Dolensem Britanniae Ecclesiam ejusdem Gregorii papae litterae ad episcopos Britanniae datae significant. Nihil certi in ea definitum, sed de mittenda legatione in Britanniam ad causam cognoscendam deliberatum; deque juribus Lemovicensis Ecclesiae super monasteria a Dolensibus monachis usurpata, atque aliis a Remensi archiepiscopo occupatis in eadem actum esse, eadem epistolae testantur. Baronius, anno 1080, numero decimo sexto.

ADDITIO AD ROMANUM VII CONCILIUM.

**Anni 1080. In quo Henricus regno exspoliatur,
Rodulphus investitur.
(Supplem. MANSI, II, 46.)**

Ex hac synodo scriptas testatur Annalista Saxo Eccardi litteras, quas ex illo acceptas hic repeto. Forte tamen hae litterae praecesserunt sententiam in Henricum regem in concilio pronuntiatam. Hanc vero sententiam anno 1080 tunc arbitror dictam, cum Henricus victoria de Saxonibus relata inflatus omnem in apostolicam sedem observantiam abiecit. Praelium vero illud die VI Kal. Februarii Annalista Saxo consignat. Ex quo fieret concilium hoc Januario mense convenisse. Quibus constitutis, hoc Romanum ab eo in quo sententia exauctorationis in Henricum dicta est, consignaturque Martio mense, plane distinguitur.

In ipso anno domnus apostolicus in Teutonicas partes a synodo subjectam misit epistol.

«GREGORIUS, servus servorum Dei, omnibus archiepiscopis et episcopis in Teutonico, atque in Saxonico regno commanentibus, omnibusque principibus, cunctisque majoribus et minoribus, qui non sunt excommunicati, et obedire voluerunt, salutem et apostolicam benedictionem.»

Quomodo ex lite et dissensione vestra maximum in sancta Ecclesia periculum fieri quotidie cognoscimus, visum est nobis, visum est et fratribus nostris in concilio congregatis summa ope elaborare pro viribus, quatenus idonei nuntii, tam religione quam scientia pollentes, e latere apostolicae sedis ad partes vestras mitterentur, qui religiosos episcopos, laicos etiam pacis et justitiae amatores, in partibus vestris commorantes, ad hoc opus idoneos congregarent; qui domni gratia praeunte, die et loco ab illis statuto, tam ipsi quam quos ipsis adungere adhuc debemus, aut pacem componant, aut, veritate praecognita, super illos qui sunt sancti, dissidii causa canonicam censuram exerceant. Verum quomodo nonnullos diabolico instinctu confectos, iniquitatis suae

facibus ignitos, cupiditate inductos, discordiam potius quam pacem fieri et videre desiderantes fore non ignoramus; statuimus in hac synodo, sicut et in praeterita, ut nulla persona alicujus potentiae vel dignitatis sive parva sive magna, sive princeps sive subjectus aliqua praesumptione audeat legatis nostris obsistere, et cum ad vos pervenerint de componenda pace contraire, nec postea contra interdictum illorum alter in alterum audeat insurgere, sed usque ad diem ab illis statutum firmam pacem omnes sine ulla occasione et fraude observent. Quicumque autem haec vestra instituta ulla praesumptione violare tentaverit, anathematis vinculo eum ligamus, et non solum in spiritu, verum etiam in corpore et in omni prosperitate hujus vitae apostolica auctoritate innodamus, et victoriam in armis auferimus, ut sic saltem confundantur et duplici contritione conterantur.

CONCILIUM ROMANUM VIII.

**In causa Henrici regis et episcoporum
quorundam, celebratum anno Domini 1081.
(MANSI, Concil. XX, 577.)**

Anno ab Incarnatione Domini millesimo octuagesimo primo, pontificatus vero Gregorii septimi anno octavo nondum exacto, praesidente eodem apostolico celebrata est synodus Romae in basilica ejusdem Salvatoris et Redemptoris nostri Jesu Christi, in qua inter caetera sententiam depositionis archiepiscoporum Arelatensis et Narbonensis atque excommunicationis per legatos apostolicae sedis promulgatam, dominus papa, his qui aderant collaudantibus, firmavit.

Henricum quoque dictum regem, et omnes fautores ejus, qui in praeterita excommunicatione animum induraverunt, iterum excommunicavit.

Anathematizavit item Ildimundum et Landum Campaninos tyrannos, omnesque adjutores eorum.

Praeterea suspendit ab officio quosdam episcopos, qui, ad concilium invitati, neque ipsi neque nuntii eorum pro ipsis venerunt.

CONCILIIUM ROMANUM HABITUM ANNO 1081.

Anno [Sancti] Gregorii VII papae nono, IV Nonas Maii, convenientibus simul episcopis, cardinalibus, abbatibus, archipresbyteris ut discerent utrum bona Ecclesiarum possent poni in pignore pro pecunia colligenda ad resistendum Guiberto, archiepiscopo Ravennati Romanam sedem invadere conanti, quaesitis auctoritatibus exemplisque sanctorum, unanimiter laudaverunt sacras res Ecclesiarum nullatenus in militia saeculari exponendas, nisi in alimonia pauperum, in sancto usu rerum divinarum, et in redemptione captivorum. Ita quippe sub procuratione Joseph fuerant immunia a tributo praedia sacerdotum, nec exponebatur aut mittebatur in carbonam pretium sanguinis (Matth. XXVII), nec Heliodorus raptor sacrarum rerum sub Onia pontifice fuit impunitus (II Mac. III). Quibus actis interfuerunt Joannes episcopus Portunensis, Joannes episcopus Tusculanensis, Umberto episcopus Praenestinus, Brunus episcopus Signinus, Beno cardinalis Sancti Martini, Ber . . . . . cardinalis Chrysogoni, Benedictus cardinalis Sanctae Pudentianae, Cono cardinalis Sanctae Anastasiae, Azo cardinalis Sancti Marci, Romanus cardinalis Sanctae Susannae, Bonus senior cardinalis Sanctae Mariae, Maurus abbas Sancti Sabbae, Laurentius cantor, Petrus archipresbyter de porta Latina, Joannes archipresbyter de Sancto Sebastiano, Joannes archipresbyter de Sancta Caecilia, ... archipresbyter Salvatoris, et alii plures.

**CONCILIUM ROMANUM IX,
Anno Domini 1083 celebratum.
(Apud MANSI, Concil., tom. XX, col. 587).**

Anno ab Incarnatione Domini millesimo octuagesimo quarto, pontificatus vero domini Gregorii papae septimi anno undecimo, duodecimo [XIV] Kalendas Decembris, praesidente eodem apostolico, celebrata est tribus diebus in Lateranensi basilica synodus, in qua fuerunt archiepiscopi, episcopi, et [deest et] abbates Campani, et de principatibus atque Apulia, pauci quoque Gallicani; nam plurimos Henrici tyranni perfidia iter retro vertere compulit, qui Ostiensem episcopum de apostolica legatione redeuntem contra fas et juramenti fidem capi jussit sive permisit. Tres autem synodos quadragesimales ejusdem Henrici persecutio impedivit [praepedivit]. Qui semel beatum Paulum, bis beatum Petrum aggressus, demum post multum fusi sanguinis, non tam suorum fortitudine quam negligentia civium, porticu [porticae] muros subripuit. Romanum siquidem vulgus, pars videlicet copiosior civitatis, biennii bello fatigatum, acri inedia laborabat: cum nec ipsis ad vicina oppida vel castra exire liceret, nec illi jurati Henrici in Urbem vellent negotiatum venire; multi quoque fame abacti Urbem reliquerant. Proinde caeteri bello remissius attenti rem ex animo minus gerebant, et a custodiis, prout cuique licebat, sine timore negligentius aberant. Haec super Henrici tyrannide, quia se occasio praebuit, praestrinxisse sufficiat.

Caeterum dominus apostolicus in eadem synodo de fidei forma et Christianae religionis conversatione, sed et robore animique constantia ad praesentem pressuram necessaria, ore non humano sed angelico patenter edisserens, die tertia totum fere conventum in gemitus et lacrymas compulit, sicque concilium apostolica benedictione laetificatum in pace dimisit.

**CONCILIUM ROMANUM X,
Quo Guibertus antipapa et haeresiarcha atque
Henricus pseudoimperator cum omnibus suis
fautoribus, excommunicatur, anno Domini 1084.
(MANSI, Concil. XX, 589).**

De hoc concilio ista Bertholdus; dominus autem papa, collecta synodo, iterum sententiam anathematis in Guibertum haeresiarcham, et Henricum, et omnes eorum fautores, promulgavit; quod et in festo sancti Joannis Baptistae praeterito jamdudum Romae fecit, cum Henricus adhuc ibi moraretur. Hanc sententiam legati sedis apostolicae, videlicet Petrus Albanensis episcopus in Francia, Otto Ostiensis episcopus in terra Teutonicorum usquequaque divulgaverunt. Haec Bertholdus.

Ad hunc quoque annum referenda quae scribit Hugo Flaviniensis in Chronico anno 1084: Henricus Romam veniens urbem cepit, muros evertit, Gregorium papam in turre Crescentis muro clausit, suumque papam in ecclesia S. Petri sedere constituit, ut impleretur quod scriptum est: «Cum videretis idolum abominationis stans ubi non debet, qui legit intelligat (Matth. XXIV),» etc. Nec mutabat pardus varietates suas (Jer. XIII), Henricus scilicet nequitas suas; quinimo Romae positos quotquot poterat minis, terroribus, blandimentis, promissis sibi conciliabat, bella, caedes, homicidia per se suosque faciens, et totis quibus poterat viribus iniquitati favens, veritati resistens et insuper suis litteras mittens, quibus se Romam obtinuisse, papam dejecisse et omnibus omnino praevaluisse mendaciter confingebat. At vero Mathildis, etc. Gregorius igitur in turre Crescentis muro clausus legatos misit ad Robertum, Apuliae ducem, ut veniret et obsidionem solveret, etc.